

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MLUVA NA CHODSKU VE TŘECH GENERACÍCH

Vedoucí práce: PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

Autor práce: Bc. Lucie Czuláková

Studijní obor: Učitelství českého jazyka a literatury a dějepisu pro SŠ

Ročník: 2.

2017

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 20. 7. 2017

.....

Lucie Csoláková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce panu PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D., za cenné rady a připomínky, ochotu, vstřícnost a trpělivost. Velké poděkování patří i všem respondentům za jejich ochotu a čas, který mi věnovali při pořizování nahrávek a vyplňování dotazníku.

Anotace

Cílem této dialektologické diplomové práce je zjistit, zda a jaké nářeční prvky se objevují v běžné mluvě obyvatel regionu Chodsko. Rozbor byl proveden na základě pořízených nahrávek mluvených projevů příslušníků tří generací (staré, střední, nejmladší). V teoretické části práce se autorka zaměřila na obecný popis nářečí na území ČR, jeho rozdělení, dále na popis podskupiny jihozápadočeské a úseku chodského. Součástí práce je také stručná charakteristika daného regionu. Praktická část se věnuje analýze promluv z hlediska hláskoslovného, tvaroslovného a lexikálního.

Annotation

The goal of this dialectological work is to find out whether and which dialectological elements appear in a common speech of the inhabitants of the Chodsko region. The analysis will be realized upon recordings of speaking of the members of three generations (old, middle, young). In the theoretical part the author concentrates on a general description of the dialects in the Czech republic, its sorting, and finally the description of the south-eastern bohemian subgroup and the area of Chodsko. The dissertation includes a brief characteristics of the particular region as well. The practical part analyses the speech from the phonetic, morphological and lexical point of view.

OBSAH

ÚVOD	8
1 ETNOGRAFICKÁ ČÁST	10
1.1 Region Chodsko	10
1.2 Historie Chodů	11
1.3 Významné památky	12
1.4 Chodské zvyky a tradice	14
1.5 Postřekov	17
2 TEORETICKÁ ČÁST	19
2.1 Národní jazyk	19
2.1.1 Spisovný jazyk	19
2.1.2 Nespisovné útvary jazyka	19
2.2 Dialektologie	20
2.2.1 Vznik a vývoj dialektologie	22
2.2.2 Dělení českých nářečí	24
2.2.3 Vývoj českých nářečí	26
2.3 Nářeční skupina česká v užším smyslu – podskupina jihozápadočeská	26
2.3.1 Obecně české rysy	27
2.3.2 Specifické rysy	28
2.4 Metodologie teoretická	30
2.4.1 Fáze přípravná	30
2.4.2 Fáze poznávací	31
2.4.3 Fáze analytická	32
3 PRAKTICKÁ ČÁST	33
3.1 Metodologie praktická	33
3.1.1 Fáze přípravná	33

3.1.2 Fáze poznávací	33
3.1.3 Fáze analytická	34
3.2 Nejstarší generace	36
3.2.1 Rysy mluvené řeči	36
3.2.2 Obecně český rozbor	37
3.2.3 Rysy jihozápadočeské podskupiny	41
3.3 Střední generace	49
3.3.1 Rysy mluvené řeči	49
3.3.2 Obecně český rozbor	49
3.3.3 Rysy jihozápadočeské podskupiny	53
3.4 Nejmladší generace	57
3.4.1 Rysy mluvené řeči	57
3.4.2 Obecně český rozbor	58
3.4.3 Rysy jihozápadočeské podskupiny	61
3.5 Slovník specifických výrazů	64
3.6 Výsledky dialektologického dotazníku pro jihozápadočeskou podskupinu	68
ZÁVĚR	80
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84
SEZNAM ZKRATEK	86
PŘÍLOHY	88

ÚVOD

Tématem této diplomové práce je analýza běžné mluvy tří generací v etnografickém regionu Chodsko. Výběr tématu práce byl poměrně jednoduchý, protože celý život žiji v Domažlicích, tedy v samém centru Chodska. V Domažlicích se chodským nářečím příliš nehovoří, proto jsem požádala o pomoc několik známých z okolních chodských vsí. Rozdílnost mluvy v našem regionu jsem začala vnímat teprve asi před pěti lety, když jsem byla na „hijtě“ u známých v Postřekově. Nerozuměla jsem velké části jejich rozhovoru, a to byl počátek mého zájmu o tuto problematiku.

Již z názvu je patrné, že předkládaná práce spadá do oboru dialektologie, což je lingvistická disciplína zabývající se nářečím. Zkoumaný chodský dialekt, někdy také známý jako „bulačina“, se zařazuje k nářečím českým v užším slova smyslu, do podskupiny jihozápadočeské, konkrétně k tzv. chodskému úseku.

Cílem práce bylo zjistit, zda v dnešní době obyvatelé chodského regionu stále používají v běžné mluvě nářečí, a pokud ano, do jaké míry. Pro svůj výzkum jsem si tedy vybrala zástupce tří generací – nejmladší generace je přibližně v mém věku, střední generace ve věku mých rodičů a nejstarší generace ve věku mých prarodičů. Respondenti mohli hovořit na libovolné téma, teprve když nevěděli, jak dál, začala jsem klást otázky týkající se masopustu, vzpomínek z mládí, ze školy atd. Tyto promluvy jsem nahrávala na svůj mobilní telefon a zároveň ještě do notebooku. Nahrávky jsem následně přepsala pomocí fonetické transkripce. Ačkoliv sama chodským nářečím nehovořím, pohybuji se poměrně často mezi lidmi, kteří chodsky stále ještě mluví, proto jsem v některých případech použila metodu přímého pozorování.

Diplomová práce je rozdělena na tři části: etnografickou, teoretickou a praktickou. V etnografické části popisuji obecně chodský region, historii Chodů a představuji významné památky Domažlic a blízkého okolí. Dále se věnuji chodským zvykům a tradicím a v neposlední řadě stručně nastíním několik informací o chodské vsi Postřekov, v níž žijí všichni respondenti z pořízených nahrávek. V této části jsem vycházela především z dostupné literatury, internetových zdrojů a z vlastních znalostí.

V teoretické části vymezuji pojem národní jazyk a popisuji jeho jednotlivé útvary. Dále se zabývám dialektologií jako lingvistickou disciplínou a jejím vývojem, taktéž dělením a vývojem českých nářečí. Poté charakterizují jihozápadočeskou podskupinu a postupně všechny dílčí úseky. Následující kapitola je zaměřena na

teoretickou metodologií, ve které jsou popsány metody a jednotlivé fáze dialektologického výzkumu. V této části jsem též vycházela z dostupné literatury, která je obsažena na konci práce v seznamu použité literatury.

Praktická část tvoří jádro celé práce. Na začátku se opět zabývám metodologií, tentokrát praktickou, kde popisuji vlastní postup svého výzkumu ve třech fázích. Následuje analýza nahraného a následně přepsaného materiálu. Postupuji od nejstarší generace až po tu nejmladší. U každé generace na úvod stručně představuji jednotlivé respondenty (věk, bydliště, dosažené vzdělání, povolání). Na tyto informace navazuje rozbor fonetický, morfologický a vymezuji též tzv. morfologizované jevy hláskoslovné povahy. Tento postup jsem uplatnila nejdříve u rysů obecné češtiny a poté i u rysů jihozápadočeských, které se liší od obecné češtiny. Následuje slovníček specifických výrazů, který nahrazuje lexikální rozbor. Ve slovníku jsou obsažena pouze slova z nahrávek. U většiny výrazů je vysvětlena etymologie a dále jsou uvedeny informace o rozšíření daného slova, které jsem čerpala z Českých jazykových atlasů. Další částí je analýza vybraných slov, jež jsem získala z dotazníku, který blíže popisuji dále v práci. Výsledky celé analýzy jsou shrnuty v závěru práce.

Na samém konci diplomové práce jsou přílohy, které obsahují například přepsané nahrávky, dialektologický dotazník pro jihozápadočeskou podskupinu, fotografie a obrázky z Postřekova. K práci je též přiloženo CD s nahrávkami rozhovorů.

1 ETNOGRAFICKÁ ČÁST

1.1 Region Chodsko

„Chodsko! Kraj Psohlavců, kraj bohaté minulosti a slavných bojišť, kraj posvěcený hrdinstvím a krví!“¹

Chodsko je etnografická oblast ležící v Plzeňském kraji v okolí města Domažlice. Současný domažlický okres měří 1118 km² a žije v něm přibližně 70 tisíc obyvatel. Původní Chodsko tvoří polovinu tohoto okresu.² Historické Chodsko představuje 11 vesnic: Postřekov, Draženov, Klenčí pod Čerchovem, Chodov, Újezd, Stráž, Tlumačov, Mrákov, Starý Klíčov, Chodská Lhota a Pocinovice. V současnosti se do tohoto regionu zahrnují i vesnice, které nejsou původem chodské, ale „pochodštily se“. Jedná se především o Nevolice, Bořice, Chrastavice, Luženice a Petrovice.³

Region lze rozdělit na dvě části: horní a dolní Chodsko. Pomyslnou hranicí mezi těmito oblastmi je tzv. Veselá hora, známá též jako Vavřinec či Vavřineček. Severozápadně od Vavřince leží vesnice Újezd, Chodov, Klenčí, Postřekov a Draženov – horní Chodsko. Opačným směrem, tedy jihovýchodně od Vavřince, se nachází „dolní“ vsi Stráž, Tlumačov, Mrákov, Starý Klíčov, Lhota a Pocinovice. Centrem Chodska je město Domažlice.⁴

Zdejší region si zachoval svou lidovou tradici, kroj, folklor a taktéž chodské nářečí neboli bulačinu. Bulačina se od spisovného jazyka odlišuje mluvnickými tvary, výslovností a především zvláštními výrazy a úslovími. Chodům se říkalo Buláci a Chodkám Bulky, protože slovo „byl“ bylo vyslovováno jako „bul“. Chodské nářečí se zachovalo zejména u nejstarších obyvatel Chodska, což platí i ve zkoumané vsi Postřekov. Chodské nářečí postupně ustupuje spisovné češtině především díky školám, médiím atd.⁵

Chodsko se díky své svéráznosti stalo bohatým inspiračním zdrojem mnoha českých umělců. Chodský region byl „objeven“ díky Psohlavcům Aloise Jirásk. Dále se Chodskem inspirovali spisovatelé Božena Němcová, Eliška Krásnohorská, Jaroslav

¹ Rudolf SVAČINA – Jan SVAČINA, *Obrázky z Chodska*, Domažlice 1940, s. 7.

² Alena JAKLOVÁ, *K současnému stavu chodského nářečí z hlediska sociolingvistického I*, Naše řeč 80, 1997, č. 2, s. 64–72.

³ R. SVAČINA – J. SVAČINA, *Obrázky z Chodska*, s. 7–23.

⁴ Tamtéž, s. 18.

⁵ Tamtéž, s. 37.

Vrchlický, Karel Matěj Čapek Chod, Jindřich Šimon Baar a další. Zdejší region výtvarně ztvárnil malíř Mikoláš Aleš nebo Jaroslav Špillar.⁶

1.2 Historie Chodů

Chodové žijí v oblasti Domažlic již od nepamětných dob. Ve staré době chodské území sahalo přes dnešní zemskou hranici až do Bavorska. První zmínka o Chodech se dochovala ve veršované Dalimilově kronice. Píše se v ní, jak v roce 1040 Chodové pomohli českému knížeti Břetislavovi I. porazit německá vojska, která byla vedena císařem Jindřichem III.⁷

Název Chodové byl odvozen z jejich služby – choditi po hranicích. Chodové byli polosvobodní obyvatelé jedenácti pohraničních vesnic, kteří měli za úkol střežit zemskou hranici v okolí Domažlic a též zajišťovali klidný provoz na starých obchodních stezkách.⁸ Dále sledovali, zda nedochází například ke krádežím dřeva nebo k přemístování hraničních kamenů.⁹ Za své služby měli různá práva, například byli osvobozeni od roboty, směli se volně shromažďovat, mohli vařit pivo, svobodně se ženit, provozovat řemeslo atd. Od roku 1325 do roku 1612 dostali Chodové od českých panovníků celkem 24 privilegií.¹⁰ Chodové byli podřízeni královskému purkrabímu, který sídlil na Chodském hradě v Domažlicích. Zde se také jednou měsíčně konal jejich vlastní soud. Po roce 1406 vyňal Chody z pravomoci purkrabího český král Václav IV. Zároveň jim povolil vlastního soudce. Všech jedenáct chodských vsí volilo chodského rychtáře, kterého schvaloval král. Každá ves měla svého vlastního rychtáře, který byl jmenován vrchností, a polesného, jenž se staral o les a vybíral peníze za prodané dřevo.¹¹ Chodská samospráva se tedy skládala z královského vrchního chodského rychtáře-soudce, dvanácti konšelů, písaře a posla, jenž vybíral daně. V domažlickém Chodském hradě sídlil chodský rychtář a zasedal zde chodský soud. Od konce patnáctého století měli Chodové svou pečeť a vlastní prapor. Avšak už v patnáctém a šestnáctém století se začal stupňovat útlak Chodů ze strany vládnoucích pánů ze Švamberka a Domažlických. Celá situace vyústila v době vlády Lamingerů. Po bitvě na Bílé hoře Chody získal do zástavy Wolf Vilém Laminger z Albenreuthu. Za vlády

⁶ R. SVAČINA – J. SVAČINA, *Obrázky z Chodska*, s. 129–131.

⁷ Jindřich JINDŘICH, *Chodsko*, Praha 1956, s. 14.

⁸ Tamtéž.

⁹ Helena REINIGEROVÁ, *Z historie a současnosti chodské obce Postřekova*, Postřekov 2000, s. 3.

¹⁰ J. JINDŘICH, *Chodsko*, s. 14.

¹¹ H. REINIGEROVÁ, *Z historie a současnosti chodské obce Postřekova*, s. 3.

Lamingerů Chodové museli robotovat dva dny v týdnu a byli postaveni na úroveň ostatních nevolníků. Ovšem největším nepřitelem Chodů byl Wolf Maxmilián, který vládl v letech 1652–1696. Právě jeho přičiněním byla Chodům odebrána všechna práva a Jan Sladký Kozina byl v roce 1695 oběšen. V roce 1697 koupil zdejší region Jiří Jindřich Stadion. V majetku této rodiny zůstali Chodové až do roku 1848. Ani tehdy se jejich postavení nezlepšilo. Chodové se bouřili až do zrušení nevolnictví roku 1781, avšak ani potom jejich odpor vůči vrchnosti neustal.¹²

Chodů-hraničářů bývalo kolem 400–500. Na stráž byli vždy doprovázeni psem. Chodové byli ozbrojeni čakanou, píkou, kopím, sekyrou, cepem nebo lukem. Od šestnáctého století užívali pušky. Strážní služba Chodů měla samozřejmě vliv na umístění jejich vesnic. Chodské vesnice zpravidla ležely na východní straně svahu vrchu, na jehož vrcholku se nacházela strážnice.¹³

Kromě hlídání hranic se Chodové živili zemědělstvím, dále se věnovali honbě, dřevařství nebo včelařství. O tom, že bylo včelařství velmi oblíbené a rozšířené, svědčí i mnoho místních názvů (např. *Na brti*, *Na včelíně u Domažlic*). V hospodářství byli Chodové soběstační, vše si opatrovali z vlastních polí, luk a lesů.¹⁴

Chodští sedláci většinou nosili dlouhé vlasy po ramena, obličej měli oholený, bez vousů. Mladí chlapci také nosívali dlouhé vlasy a dívky byly přirovnávány ke krásným nymfám. Dále bývají Chodové popisováni jako silný a velký lid přívětivého vzhledu, ozbrojený pro obranu hranic.¹⁵

1.3 Významné památky

Domažlický neboli chodský hrad byl postaven v šedesátých letech třináctého století a sloužil jako sídlo královského purkrabího, zástavních držitelů města a chodského soudu. Hrad dokonce několikrát navštívil český král Jan Lucemburský se synem Karlem. V roce 1592 zničil hrad velký požár, který změnil stavbu ve spáleniště. Zničený hrad chtělo od krále odkoupit město, tomu však odporovali Chodové, neboť hrad považovali za svůj majetek. K využití pozemku došlo teprve v letech 1726–1728, kdy zde byla postavena státní solnice, na jejíž realizaci se podílel známý barokní architekt Kilián Ignác Dientzenhofer. Tuto funkci plnil objekt až do počátku

¹² J. JINDŘICH, *Chodsko*, s. 14–15.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž, s. 15–16.

¹⁵ Tamtéž, s. 16.

devatenáctého století. Později se hrad stal sídlem městské správy. Od počátku třicátých let dvacátého století se v budově nachází Muzeum Chodska.¹⁶

Dolní brána je nejzachovalejší stavbou domažlického městského opevnění. Vznikla stejně jako hrad v šedesátých letech třináctého století. Nad portálem je umístěna pískovcová deska, na které je vytesán nápis „Domažlice, pevná vlasti hráz, co jste někdy byly, buďte zas“. Dále lze na bráně nalézt městský znak.¹⁷

Další významnou domažlickou památkou je děkanský kostel Narození Panny Marie, který je datován do poslední čtvrtiny třináctého století. Vztah kostela k dnešní kostelní věži je nejasný, neboť z půdorysné rekonstrukce vyplývá, že kostel a válcová věž mohly stát izolovaně od sebe. Roku 1747 podlehl kostel i věž ničivému požáru. Další požár v kostele propukl v roce 1822. Ještě téhož roku započaly stavební práce, které byly o tři roky později dokončeny. Prostorná kostelní loď je vyzdobena freskami plzeňského malíře J. Luxe.¹⁸

Neodmyslitelnou dominantou domažlického náměstí je válcová kostelní věž, která je vychýlena o 60 cm z kolmé osy. Dosud nebyla určena přesná datace vzniku věže. Prvním realistickým vyobrazením věže je kresba z roku 1592. Již zde věž vypadá prakticky stejně jako v současnosti. Dříve se ve věži nacházela zvonkohra, avšak při požáru roku 1747 byla zničena. Dnes se ve zvonici nachází zvony Zikmund, Marie a Pavel. Ve večerních hodinách lze slyšet z věže zpěv domažlického ponocného:

„Chval každý duch Otce syna,
Boha Ducha, Hospodina
odbila dvanáctá hodina.
Opatrujte světlo, oheň,
ať není žádnému škoden,
odpočívajte s Pánem Bohem.
Zdrávas Maria...“¹⁹

Augustiniánský klášter byl založen roku 1287 králem Václavem II. V roce 1421 domažličtí husité zničili klášter, ovšem kostel zůstal zachován. Celé patnácté a šestnácté století zůstal klášter v troskách. Teprve po obsazení Domažlic císařskou armádou v roce

¹⁶ Zdeněk PROCHÁZKA, *Domažlice - Historicko-turistický průvodce*, Domažlice 1993, s. 30–31.

¹⁷ Tamtéž, s. 33.

¹⁸ Tamtéž, s. 34–35.

¹⁹ Tamtéž, s. 36–37.

1620 se augustiniáni do města vrátili. I tato památka vyhořela při velkém požáru města v roce 1747. Ve vnitřních prostorách lze najít fresky z roku 1752 od malíře J. Luxe. V současnosti v klášteře sídlí Základní umělecká škola.²⁰

Oblíbeným cílem místních obyvatel i turistů je Vavřinecké návrší, ze kterého je krásný výhled na Domažlice i celé Chodsko. Pod lipami se tu tyčí kostel svatého Vavřince. Na tento vrch se každoročně pořádala Vavřinecká pout', ovšem během druhé světové války a poté za komunistického režimu byla zakázána. Ve stejném termínu probíhaly v Domažlicích Chodské slavnosti. Tradice Vavřineckých poutí byla znovu oživena v roce 1990.²¹

1.4 Chodské zvyky a tradice

Rok na chodské vsi byl v minulosti rozčleněn přírodou a nábožensky. V dnešní době se ovšem mnoho tradic a obyčejů vůbec nedodržuje. Mnohé zvyky jsou dokonce pozůstatkem z pohanských dob. Dále uvedu jen pár příkladů tradic, které považuji za poměrně zachovalé.

Nový rok – určuje život v následujícím roce. Jak se říká dodnes: „jak na Nový rok, tak po celý rok“. Proto v minulosti každý hospodář v tento den dbal na to, aby dobře pil a jedl a měl na sobě něco nového. V týž den chodili po vsi koledníci, kteří zpívali koledy.²²

Tři králové – sklízíme vánoční strom. V rámci tříkrálové sbírky po městě i po vsích chodí skupinky dětí, které jsou převlečené za tři krále. Děti obcházejí domy a u každých dveří zpívají koledu:

„My tři králové jdeme k vám,
šťěstí, zdraví vinšujem vám.
Šťestí, zdraví, dlouhá léta,
my jsme k vám přišli z daleka...“

Poté dostanou koledníci od lidí peníze a oni jim na oplátku křídou napíší nad dveře své iniciály „K+M+B“. V minulosti to ovšem bylo jinak. Den před svátkem se světila voda, křída a sůl. Kdo se napil na Tři krále svčenené vody, přestal se bát strašidel. Svčenu křídou se na dveře psaly iniciály tří králů, stejně jako dnes. Svčená sůl se navlhčila,

²⁰ Z. PROCHÁZKA, *Domažlice*, s. 38–39.

²¹ Tamtéž, s. 52–53.

²² R. SVAČINA – J. SVAČINA, *Obrázky z Chodska*, s. 85.

vytvořil se z ní věneček, který se dal uschnout na kamna a poté se zavěsil do sucha. Do Tří králů nikdo nesměl tančit.²³

Masopust – je obdobím zábavy a veselí. V současnosti je to nejživější tradice, která se dodržuje v chodských vesnicích, především v Postřekově nebo v Klenčí pod Čerchovem. Postřekovský masopust popisují blíže v následující podkapitole. Obecně v tomto období hudba, zpěv a tanec ovládnou celou vesnici. Všichni myslí pouze na zábavu, zapomíná se na nemoc, bídu a jiné starosti. Poslední tři dny masopustu, tedy neděle, pondělí a úterý před Popeleční středou, se nazývaly „voračky“. To bylo jakési vyvrcholení celého masopustu. Chlapci hlásili děvčatům, že přicházejí „voračky“:

„Habyste vo tom věděly,
voračky začnou v neděli.“

Děvčata na to odpovídala:

„Přijte k nám, voráči, přijte vorát,
hajť na vás nemušim voknem volát!“²⁴

Velikonoce – na Zelený čtvrtek zvony „odlétají do Říma“ a není tedy jak ohlašovat ráno, poledne a večer. Proto nastupují chlapci, kteří chodí po vsi drkat s drkačkami, řehtačkami či klapačkami. Na Bílou sobotu se zvony „z Říma vrátí“. Velký pátek je vyvrcholením půstu, který začíná na Zelený čtvrtek a dodržuje se i na Bílou sobotu. Na Boží hod velikonoční se ještě před východem slunce choďovalo pro vodu. Hospodyně, která nabrala vodu nejdříve, měla nejvíce másla, vajec a smetany.²⁵ Na Velikonoční pondělí chodí chlapci koledovat k děvčatům domů. S vlastnoručně upletenými pomlázkami symbolicky dívky vyšlehají, aby byly pořád mladé a krásné. Říkají u toho básničku:

„Hody, hody, doprovody,
dejte vejce malovaný.
Nedáte-li malovaný,
dejte aspoň bílý,
slepička vám snese jiný.“

Dívky za to chlapcům věnují malované vajíčko a na pomlázku zavážou barevnou stuhu. Dospělým mužům se nalévá štamprle dle vlastního výběru.

²³ R. SVAČINA – J. SVAČINA, *Obrázky z Chodska*, s. 85–86.

²⁴ Tamtéž, s. 86.

²⁵ Tamtéž, s. 88.

Májka – 30. dubna v podvečer se staví ve městě i na vsích májka. Většinou se jedná o vysokou břízu nebo smrk, který je kromě vrcholku zbaven větví a kůry. Vrchní část je ozdobena barevným krepovým papírem. Při této příležitosti se rozdělá táborák, pečou se vuřty a zpívá se. Přes noc se musí májka hlídat, aby ji někdo ze sousedních vsí nepodřízl. V Postřekově chlapi „kradou“ po vsi vrátka a snáší je na jednu hromadu. Ráno si každý svá vrátka musí najít. V minulosti chasa 30. dubna práskala bičem, aby se do stavení nedostaly „kouzelné báby“.²⁶ V jiných krajích se v tento den pálí čarodějnice, ale na Chodsku se tento zvyk nedodrzuje.

1. máj – 1. května musí chlapec políbit svou dívku pod rozkvetlou třešňí, aby neuschla. Dříve chlapec stavěl máj dívce pod okno a ta ho za to odměnila vejci a pivem.²⁷

Svatý Jakub – v minulosti mladí chlapi v tento den (25. 7.) přebírali hospodářství po svých rodičích. Kolem svatého Jakuba bylo tedy možné spatřit na Chodsku na cestách vozy s nábytkem či jiným vybavením, protože právě tehdy se stěhovaly nevěsty, které se vdaly o masopustu, ke svým ženichům. S tímto dnem se pojí i jedna pověra: odkud na svatého Jakuba zafouká vítr, odtud přijde na Chodsko dražota.²⁸

Svatý Martin – „přijíždí na bílém koni“, měl by tedy přinést na Chodsko sníh. Kolem svatého Martina začínalo období „hyjt“ neboli návštěv a období „přástek“, při kterých dívky předly na kolovratech len. Každý chlapec si přisedl ke své dívce. U předení se povídalo, četlo a zpívalo.²⁹

Svatý Mikuláš – v minulosti v tento den dostávaly dívky na přástkách výprask od převlečených chlapců. Chlapi se převlékali například za žebráky.³⁰ V současnosti chodí večer před svatým Mikulášem po městě i po vsích skupinky starších dětí nebo dospělých v kostýmech Mikuláše, anděla a čertů. Děti mají k této příležitosti připravenou libovolnou básničku nebo písničku, za kterou si vyslouží od anděla sladkosti. Zlobivé děti dostanou od čerta uhlí nebo brambory. V posledních několika letech jezdí již tradičně přes domažlické náměstí kočár tažený koňmi, v němž sedí Mikuláš s andělem. Kočár pěšky doprovází skupina asi dvaceti čertů, kteří nesou plápolající pochodně, vidle atd.

²⁶ R. SVAČINA – J. SVAČINA, *Obrázky z Chodska*, s. 97.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 98.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

Vánoce – na Štědrý den dopoledne se děti postí, aby viděly „zlatý prasátko“. Dospělí se postí celý den až do večera. Dívky nalévají roztavený vosk nebo olovo do vody, aby podle tvaru odlitku zjistily, zda dostanou za muže sedláka, řemeslníka či vojáka. Děti pouští po vodě ořechové skořápky se zapálenou svíčkou uvnitř, aby viděly, které z nich odcestuje nejdál do světa. Matky rozkrajují jablka a pozorují, zda jádérka tvoří hvězdičku. Pokud ano, jejich dítě bude v životě šťastné, naopak pokud je prostředek jablka červivý, jejich dítě nečeká nic dobrého. Na večeri se sejde celá rodina u jednoho stolu. Podává se kapr nebo řízky s bramborovým salátem. Po večeri děti čekají na zazvonění zvonečku. Poté se radují z dárků od Ježíška/Jezulátka. V noci se chodí na půlnoční mši do kostela. Na Boží hod vánoční hospodyně pohostí každého, kdo přijde. Na Štěpána chodí děti koledovat k příbuzným. Na Štěpána také končí chodský rok ve svých zvycích.³¹

1.5 Postřekov

Postřekov je vesnice ležící deset kilometrů od Domažlic. Jedná se o nejlidnatější chodskou ves, která je doložena již v roce 1325. Název Postřekov je údajně odvozen od slova postřehování neboli pozorování, které Chodové prováděli ze strážisek na vrcholcích Haltravy. Během sedmnáctého století se v Postřekově odehrávaly nejradikálnější bouře proti Lamingenům.

V současnosti lze na postřekovské návsi najít kostelík sv. Jakuba postavený na konci devatenáctého století, dále staré chodské statky, které ovšem čím dál rychleji ustupují moderní výstavbě. Na konci návsi stojí známá hospoda U Hadamů, kterou zachytil Jaroslav Špillar na obraze *Chodská svatba*. V obci není žádný kulturní dům, a proto se všechny taneční zábavy a bály konají v sále v hotelu u nádraží.³²

Již zhruba 90 let v obci působí Chodský národopisný soubor, který je hlavním nositelem tradic chodských písní, tanců a zvyků. Dnes soubor účinkuje jak v České republice, tak i v zahraničí. Od roku 1949 zde též existuje dětský folkloristický kroužek.

33

Postřekovský znak a vlajku tvoří bílý meč a dva zkřížené čakany, které jsou umístěny na zelenomodrém podkladu. Meč je atributem svatého Jakuba, který je patronem postřekovské kaple. Čakany jsou zbraně Chodů a mají připomínat dvě části

³¹ R. SVAČINA – J. SVAČINA, *Obrázky z Chodska*, s. 99–100.

³² H. REINIGEROVÁ, *Z historie a současnosti chodské obce Postřekova*, s. 38–40.

³³ Tamtéž, s. 33–34.

obce, tedy Postřekov a Mlýnec. Zelená a modrá barva symbolizuje přírodní rezervaci Postřekovské rybníky a chráněnou krajinnou oblast Český les (viz příloha).³⁴

V Postřekově se dodnes uchovalo mnoho lidových tradic. Největší popularity a návštěvnosti ovšem dosahuje masopust, který v současné době probíhá od pátečního večera do úterý. V pátek se sejde většina účastníků masopustu v restauraci Špilarka na tzv. sezpívané, kde si společně ožívují texty lidových písniček na nedělní kytičkový průvod. V sobotu večer je maškarním bálem oficiálně masopust zahájen. V neděli se ve čtyři hodiny odpoledne koná tzv. kytičkový průvod, který každoročně přiláká mnoho diváků. Průvod krojovaných dívek a chlapců v oblecích vychází za doprovodu muzikantů od hospody U Hadamů a prochází vsí až k hotelu u nádraží. Během průvodu se zpívají chodské písně a v mezihrách se tančí chodské kolečko. V hotelu poté předá dívka svému tanečnickovi kytičku, kterou mu přišpendlí na klopu saka. Poté se všichni odeberou na večeři. Po jídle se vrátí opět do hotelu, kde se tančí a zpívá až do ranních hodin. Pondělní „Babský“ bál je určen pro starší účastníky, to ovšem neznamená, že na něm chybí omladina. Celé masopustní období uzavírá úterní maškarní průvod, který prochází vsí až k místnímu fotbalovému hřišti, kde dochází k oběšení figuríny Masopusta na šibenici a poté je zapálen. Jinde po vsích může být Masopust potrestán pohřbením či zastřelením.³⁵

³⁴ Obec Postřekov [online]. 3. 6. 2017 [cit. 2017-06-10]. Prapor a znak. Dostupné z WWW: <<http://www.obecpostrekov.cz/index.php/cs/o-obci/znak-a-prapor>>.

³⁵ Jana ANTOŠOVÁ, *Masopustní zvyky Chodska se zaměřením na Postřekov*, České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Mgr. Martin Voříšek, Ph.D., s. 40–52.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Národní jazyk

Národní jazyk je soubor integrovaných výrazových prostředků vymezených územně, uvnitř diferencovaných funkčně a teritoriálně a stratifikovaný sociálně. Z tohoto úhlu pohledu se národním jazykem zabývají vědy jako sociolingvistika, dialektologie, nauka o spisovném jazyku a teorie komunikace.³⁶

Českým národním jazykem hovoří domácí obyvatelé historického území Čech, Moravy a české části Slezska, ale též Češi, kteří žijí v zahraničí. Tento pojem zahrnuje, jak spisovnou češtinu, tak i všechny nespisovné útvary.

2.1.1 Spisovný jazyk

Nejdůležitějším útvarem národního jazyka je spisovný jazyk. Spisovná čeština není územně ani sociálně omezena. Má jednotnou podobu na celém českém jazykovém území. Její jazyková norma³⁷ je kodifikována, což se děje prostřednictvím současných jazykových příruček, gramatik a slovníků. Kodifikace je statická, naopak jazyková norma je dynamická, vyvíjí se. Spisovný jazyk jako jediný plní funkci národně a společensky reprezentativní. Spisovnou češtinu užívají všichni mluvčí převážně ve veřejné komunikaci. Spisovný jazyk má dvě formy, mluvenou a psanou. Mluvená podoba spisovné češtiny se označuje jako hovorová čeština. V písemných projevech se uplatňují rysy knižnosti, ale většina prostředků jsou stylově neutrální.

2.1.2 Nespisovné útvary jazyka

Interdialekt (nadrážecí) je nespisovný, teritoriálně omezený útvar, který je tvořen prvky společnými všem nářečím, z kterých vznikl.³⁸ Jediným interdialektem, jenž se užívá v Čechách, je tzv. obecná čeština, která představuje živou mluvenou řeč. Vlivem hospodářství, politiky a kultury proniká obecná čeština i do velkých měst a průmyslových center na Moravě.³⁹ Obecná čeština se vyznačuje typickými hláskoslovnými znaky. Dochází například k úženi (spisovné -é- se změní na obecněčeské -i-; *mléko* x *mlíko*), nebo k diftongizaci (spisovné -ý- se změní na

³⁶ Marie ČECHOVÁ, *Současná česká stylistika*, Praha 2003, s. 45.

³⁷ Souhrn jazykových prostředků považovaný jejich uživateli za závazný.

³⁸ Irena BOGOCZOVÁ, *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*, Ostrava 2009, s. 21.

³⁹ František CURŮN a kol., *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, Praha 1977, s. 163.

obecněčeské -ej-; *být* x *bejt*). Dalšími znaky jsou protetické v- na začátku slova před o- (*voběd*) a redukce souhláskových skupin (*dycky*, *jabko*).

Dialekt je nespisovný, teritoriálně omezený útvar, užívaný v běžné mluvené komunikaci. Nářečí lze rozdělit do čtyř základních nářečních skupin, které se člení do podskupin a ty dále do jednotlivých úseků. Touto problematikou se budu zabývat podrobněji v dalších kapitolách.

K nespisovným útvarům jazyka se dále řadí tzv. sociolekty, mezi něž patří profesní mluva, slang a argot. Jedná se o nestrukturní útvary, neboť jsou tvořeny jen lexikálními a frazeologickými jednotkami, ale nemají své gramatické a hláskové prostředky.

Profesní mluvu tvoří soubor termínů dané skupiny zaměstnanců. Výhodou užívání těchto prostředků je jednoznačnost, úspornost a stručnost vyjádření. Některé profesionalismy se dostávají do spisovného jazyka, kde doplňují terminologii jednotlivých oborů.

Slang je mluva zájmových a pracovních skupin. Od profesní mluvy se liší emotivní složkou. Nové slangy vznikají například prostřednictvím jazykové hry, využíváním metafor, zkracováním slov a univerbizací.

Argot lze definovat jako tajnou mluvu společensky deklasovaných skupin obyvatel. Český argot přejal mnoho prvků z jazyka jidiš⁴⁰, dále z mezinárodní gaunerské mluvy *rotwelsch* a z romštiny.

2.2 Dialektologie

Dialektologie je lingvistická disciplína, která se zabývá nářečím. Slovo dialekt pochází z řeckého „*diálektos*“, což znamenalo způsob mluvení.⁴¹ František Cuřín definuje dialektologii jako: „odvětví jazykovědy, které se zabývá studiem nářečí, dialektů. Nářečím přitom rozumíme víceméně ustálenou místní obměnu celonárodního jazyka, zeměpisně vymežitelný soubor jazykových prostředků, který slouží jako nástroj dorozumívání pouze části národa, a to jen v oblasti běžného denního styku.“⁴²

⁴⁰ Jedná se o primárně germánský židovský jazyk. Tzv. západní jidiš přítomná na českém i německém jazykovém území zanikla v průběhu 18. století. Později lze mluvit pouze o židovském etnolektu němčiny či češtiny. V argotu byla využívána především jeho hebrejská složka, která byla křesťanské většině nesrozumitelná.

⁴¹ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 106.

⁴² F. CUŘÍN a kol., *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, s. 157.

Hlavním předmětem zájmu této jazykovědné disciplíny jsou tzv. teritoriální dialekty. Jedná se o mluvené útvary národního jazyka, které používá omezená skupina mluvčích na omezeném území. Tyto dialekty se liší od spisovného jazyka či od jiných dialektů v celé struktuře (strukturní útvary), to znamená ve všech jazykových rovinách (fonologické, morfologické, lexikální a syntaktické). Dialektologie nezkoumá tzv. sociální dialekty (profesní mluvu, slang, argot).⁴³

Mezi jednotlivými dialekty na určitém území jsou rozdíly, které se označují jako areálové. Jedná se o rozdíly téhož jazyka. Naopak systémové rozdíly jsou způsobené příslušností k jinému národnímu jazyku.⁴⁴

Nářeční rozdíly na území Čech lze označit za poměrně mladé, neboť pocházejí až z 12. století. Avšak vedle těchto rozdílů existuje mezi jednotlivými dialekty také mnoho shod, které naprosto převažují. Díky tomu se mluvčí užívající různá nářečí mezi sebou dorozumí bez větších problémů.⁴⁵

Dialekty mají své jádro a periferii⁴⁶, své hranice a svou normu. Dialekty jsou ohraničeny svazkem tzv. izoglos, což jsou čáry, které na mapě oddělují místa s výskytem určitého jazykového projevu od území, kde se objevuje odlišný jev. Svazky izoglos se shodují nejen s překážkami geofyzikálního rázu (pohoří, řeky, lesy atd.), ale i s překážkami administrativními, politickými, správními a církevními. K uchování odlišností mezi jednotlivými dialekty napomáhá vzájemná izolovanost jazykových společenství. Každá nářeční skupina českého národního jazyka měla svou oblast centrální a oblasti okrajové, v nichž nářeční norma nebyla příliš dodržována, nebo se prolínala s normou sousedních nářečí.⁴⁷

Většina uživatelů jazyka zná a užívá kromě spisovné češtiny ještě nadnářeční útvar neboli interdialekt (obecná čeština) nebo určité nářečí. Od slova dialekt vznikl výraz dialektismus, což je prvek z daného dialektu nebo interdialektu, který se objevuje mimo útvar, kam patří (většinou ve spisovné češtině). Mluvčí může dialektismus použít vědomě, a to v tom případě, když pro danou skutečnost neexistuje pojmenování ve

⁴³ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 106.

⁴⁴ Tamtéž, s. 107.

⁴⁵ Jaromír BĚLIČ, *Přehled nářečí českého jazyka*, Praha 1976, s. 3.

⁴⁶ Německý jazykovědec J. Schmidt vymyslel pojem vlnová teorie, kde přirovnává šíření fonetických a lexikálních změn ke kruhům na vodě, tzn. provedené změny se z inovačního centra šíří jako vlny na hladině. Tyto vlny jsou nejsilnější ve středu kruhu, na okraji naopak slábnou, až úplně zmizí. (I. Bogoczová, *Textová opora*, s. 40–41.)

⁴⁷ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 108.

spisovném jazyce (např. součást kroje). Dialektismy mohou být hláskoslovné, tvaroslovné, lexikální, syntaktické a sémantické.⁴⁸

Dialektologii lze dále dělit na jednotlivé typy:

- synchronní (popisná, deskriptivní – soustřeďuje se na určitý časový úsek, například na současnou situaci)
- diachronní (historická – studuje historický vývoj nářečí)
- komparativní (srovnávací – srovnává nářečí s jinými útvary jazyka či s jinými dialekty)
- typologická (poukazuje na typologické rozdíly jednotlivých nářečí)
- urbánní (zkoumá mluvu měst)

Dialektologie se jako jazykovědná disciplína studuje společně s vývojem jazyka a s historickou mluvnicí. V kontextu společenských věd dále dialektologie úzce spolupracuje s folkloristikou, etnologií a etnografií.⁴⁹

2.2.1 Vznik a vývoj dialektologie

Při psaní této podkapitoly jsem vycházela z publikace Ireny Bogoczové⁵⁰. Vzhledem k tomu, že dialektologie vznikla teprve v polovině 19. století - je tedy poměrně mladou vědou ve srovnání s dalšími lingvistickými disciplínami. Výjimku představuje např. italský básník Dante Alighieri, který popsal na počátku 14. století 14 italských nářečí, nebo český jazykovědec Jan Blahoslav, jenž se zmiňuje v *Gramatice české* (2. polovina 16. století) o dialektu českém. Nářečí Blahoslav věnoval samostatný oddíl. Za dialekty považuje i jednotlivé slovanské jazyky. Rozlišuje tak dialekt český, slovenský a polský. Nejcennější je ovšem Blahoslavova diferenciacie českého dialektu. Největší rozdíly vidí Blahoslav mezi mluvou v Čechách a na Moravě. Zpravidla se ovšem zastává české podoby, moravskou pokládá za nevhodnou a nekulturní.⁵¹

O vzniku dialektologie jako samostatné vědní disciplíny lze mluvit teprve až od druhé poloviny 19. století, kdy němečtí mladogramatikové vytvořili vědecký popis historického jazyka a zároveň byly zásluhou německého lingvisty J. Schmidta položeny základy jazykové geografie (později francouzská škola areálové lingvistiky – Albert Dauzat).

⁴⁸ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 109.

⁴⁹ Tamtéž, s. 111–113.

⁵⁰ Tamtéž, s. 116–126.

⁵¹ Dušan ŠLOSAR a kol., *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti*, Brno 2009, s. 85–86.

Moderní evropská dialektologie se ze začátku rozvíjela zejména v Německu, především v univerzitním městě Marburg⁵², jež leží severně od Frankfurtu nad Mohanem. Zde provedl v roce 1876 středoškolský profesor Georg Wenker první dialektologický výzkum dotazníkovou metodou. Tento dotazník se skládal ze 42 úkolů, které plnili učitelé z obecných škol v terénu. Na základě výsledků vzniklo 1500 rukopisných map, které byly součástí prvního dialektologického atlasu *Sprachatlas des Deutschen Reichs*.

V letech 1902–1911 byl ve Francii postupně ve 35 svazcích vydáván *Atlas linguistique de la France*, který též obsahoval mnoho jazykového materiálu, avšak po metodologické stránce nedosáhl kvality německých atlasů. Autorem prvního jazykového atlasu slovanských jazyků z roku 1925 byl francouzský komparatista Lucien Tesnière. K počátkům slovanské dialektologie patří i polský profesor Lucjan Malinowský nebo ruský etnograf a lingvista Vladimír Ivanovič Dal a jeho monografie *O nářečích ruského jazyka* z roku 1851 či slovník ruských nářečí z roku 1852.

Počátky české dialektologie spadají do doby zrodu evropské dialektologie. Nejdříve jí ovšem předcházela zájem obdivovatelů lidového jazyka, kterým ale většinou chybělo odborné vzdělání nebo literární tvorba například Boženy Němcové, Karolíny Světlé, Aloise Jiráska a dalších, kteří ve svých dílech respektovali nářeční mluvu postav.

Autorem první souborné práce *Základové dialektologie československé* (Viedeň, 1864) byl Alois Vojtěch Šembera. Jeho student František Bartoš později vydává *Dialektologie moravské I–II* (1886, 1895) a *Dialektický slovník moravský* (1906).

Významným mezníkem se ve vývoji české dialektologie stal rok 1895, kdy se konala Národopisná výstava československá. Při této příležitosti Vavřinec Josef Dušek sestavil návod ke sběru nářečního materiálu. Kromě toho na výstavě představil první *Dialektickou mapu Čech*. O dialektologii se rovněž zajímal významný český lingvista František Trávníček, a sice ve svých pracích *O českém jazyce* (1924), *Moravské nářečí* (1926), *Historická mluvnice československá* (1935). Dialektologický výzkum byl též předmětem zájmu Pražského lingvistického kroužku. Jejich myšlenka o provedení celorepublikového dotazníkového průzkumu byla zahrnuta do Tezí PLK. Roku 1924 vydal Bohuslav Havránek programovou stať *K české dialektologii* a v roce 1934 studii *Nářečí česká*.

⁵² Phillips-Universität v Marburgu je dodnes centrem německé dialektologie. (<http://www.uni-marburg.de/fb09/dsa>)

V roce 1952 bylo v Brně zřízeno dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV. Hlavním cílem členů tohoto pracoviště bylo vydávání nových regionálních monografií a popsání oblastí pomezí a okrajových. Byly tak vytvořeny práce Arnošta Lamprechta, Františka Svěráka, Jaromíra Běliče, Adolfa Kellnera nebo Slavomíra Utěšeného. V letech 1964 a 1965 vznikl *Dotazník pro výzkum českých nářečí* a též byl zahájen výzkum, který trval až do roku 1972.

Z čistě dialektologického hlediska jsou důležité publikace *Vývoj českého jazyka a dialektologie* (1964, 1977) od Františka Cuřína, dále *Nástin české dialektologie* (1972) od Jaromíra Běliče a *České nářeční texty* (1976), které redigoval Arnošt Lamprecht.

V současné době je střediskem české dialektologie dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR, jehož sídlo se nachází v Brně. V roce 2011 byl v tomto pracovišti vydán šestý a zároveň poslední díl *Dodatky Českého jazykového atlasu*.

Pro chodské nářečí byl nejvýznamnější slavný chodský národopisec a dialektolog Jan František Hruška, který se narodil v Peci pod Čerchovem v roce 1865. Hruška sepsal řadu knižních i časopiseckých, beletristických i odborných prací věnovaných především rodnému regionu. Jeho nejdůležitějším dílem je *Dialektologický slovník chodský*, jež vyšel v roce 1907 v Praze.⁵³ Chodským nářečím se též zabýval zakladatel a dlouholetý vedoucí dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV Jaroslav Voráč. Jeho dvoudílná knižní monografie *Česká nářečí jihozápadní* vyšla v Praze v roce 1955 a 1976.⁵⁴ Nejnovější publikace vztahující se k chodskému nářečí byla vydána v Plzni v roce 2007 u příležitosti 40. výročí úmrtí Jindřicha Jindřicha (etnograf, hudební skladatel, sběratel lidových písní). Jindřichův *Chodský slovník* sestavil Josef Kotal.

2.2.2 Dělení českých nářečí

Podle Bogoczové⁵⁵ existují čtyři základní nářeční skupiny, které se skládají z dílčích podskupin, a ty z jednotlivých úseků, dialektů a subdialektů. Dále se zmiňuje o územích, která jsou nářečně různorodá. Jedná se zejména o území na severozápadě Čech, oblast Šumavy, moravsko-rakouské pohraničí, pomezí Čech a Moravy (v úseku

⁵³ Jindřich JINDŘICH, *Chodský slovník*, Plzeň 2007, s. 95.

⁵⁴ Pavel JANČÁK, *Vzpomínka na českého dialektologa Jaroslava Voráče*, *Naše řeč* 72, 1989, č. 5, s. 263.

⁵⁵ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 62.

Zábřeh – Litomyšl) a sever Moravy. V těchto oblastech dříve žil velký podíl německého obyvatelstva. Po 2. světové válce byla tato území osídlena lidmi z velmi vzdálených oblastí či nečeskojazyčnými imigranty.

Terminologie, týkající se dělení nářečí, je mezi českými dialektology nejednotná. Cuřín⁵⁶ například nazývá nářeční skupiny takto: česká, hanácká, lašská a moravskoslovenská. Bogoczová⁵⁷ dělí nářečí na nářečí česká v užším smyslu, nářečí středomoravská, nářečí východomoravská a nářečí slezská. Bělič⁵⁸ a Lamprecht⁵⁹ užívají stejné názvosloví jako Bogoczová, avšak současně v závorce uvádí i názvy nářečí podle Cuřína. Bělič ještě zvlášť vyděluje nářečí polsko-českého smíšeného pruhu, naopak Lamprecht tuto skupinu přiřazuje k slezské nářeční skupině.

1. Nářeční skupina česká v užším smyslu

- Středočeská podskupina
- Jihozápadočeská podskupina
- Severovýchodočeská podskupina
- Jihovýchodočeská (českomoravská) podskupina

2. Nářeční skupina středomoravská (hanácká)

- Jižní středomoravská podskupina
- Centrální (severní) středomoravská podskupina
- Západní okrajové úseky středomoravských nářečí
- Východní středomoravská nářečí

3. Nářeční skupina východomoravská (moravskoslovenská)

- Jižní (slovácká) východomoravská podskupina
- Severní (valašská) východomoravská podskupina
- Západní okrajové úseky východomoravských nářečí
- Kopaničářská nářečí

4. Nářeční skupina slezská (lašská)

- Jižní (moravská) podskupina slezských nářečí
- Západní (opavská) podskupina slezských nářečí
- Východní (ostravská) podskupina slezských nářečí

⁵⁶ F. CUŘÍN a kol., *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, s. 213.

⁵⁷ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 4–5.

⁵⁸ Jaromír BĚLIČ, *Nástin české dialektologie*, Praha 1972, s. 463.

⁵⁹ Arnošt LAMPRECHT a kol., *České nářeční texty*, Praha 1976, s. 419–423.

5. Nářečí polsko-českého smíšeného pruhu⁶⁰

2.2.3 Vývoj českých nářečí

V průběhu historického vývoje českého jazyka se vytvořily nářeční rozdíly. Ovšem jen velmi málo z nich vzniklo již v předhistorické době. Z tohoto období pochází pouze některé slovtvorné či hláskové rozdíly. Většina nářečních rozdílů tedy vznikla v době historické tak, že jednotlivé změny měly větší či menší územní rozsah, nebo se šířily z odlišných center. Teprve mezi 14. až 16. stoletím vzniklo rozčlenění českého území na čtyři základní nářeční skupiny (viz výše). V téže době se vytvořila většina nářečních rozdílů (především hláskových). Vývoj dialektů pochopitelně pokračuje dodnes. Drobné místní rozdíly se stírají při vzájemném kontaktu příslušníků různých nářečí, a proto se postupně vytváří obecné dialekty, tzv. interdialekty. V dnešní době tedy dochází k integrační tendenci, kdy dialekty spíše zanikají. V některých oblastech se ovšem dialekty stále hojně užívají. Souvisí to především s prestiží folklóru v daných regionech.⁶¹

2.3 Nářeční skupina česká v užším smyslu – podskupina jihozápadočeská

Podle Běliče⁶² jihozápadočeská nářečí sousedí na jihu se středočeskými nářečímí a na východě přesahují za Třešť, Telč a Dačice, tedy do jihozápadního cípu Moravy. Jednotlivá nářečí mají některé rysy společné celé jihozápadočeské podskupině, a naopak v jiných se liší. Proto Bělič, a stejně tak i Lamprecht⁶³, rozlišují zvláště nářečí západočeská a nářečí jihočeská. Bogoczová⁶⁴ též rozlišuje uvnitř jihozápadočeské oblasti dva jednotlivé okruhy, a to západní a východní. Tyto dílčí části dále člení do jednotlivých úseků. V této podkapitole jsem čerpala z publikace I. Bogoczové⁶⁵ a Jaromíra Běliče⁶⁶.

⁶⁰ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 463.

⁶¹ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 11–16.

⁶² J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 224.

⁶³ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 40.

⁶⁴ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 63.

⁶⁵ Tamtéž, s. 64–65.

⁶⁶ Jaromír BĚLIČ, *Přehled nářečí českého jazyka: s mapkou*, Praha 1968, s. 9–17.

2.3.1 Obecně české rysy

Základní obecně české rysy má jihozápadočeská podskupina totožné se středočeskou podskupinou. Tyto společné znaky tvoří zároveň základ pro obecnou češtinu, kterou v současnosti hovoří především mladá generace.

Hláskoslovné znaky

- Splynutí *y* a *i*.
- Diftong *ou* za starší *ú*: *s tou tetou, soud*.
- Diftong *ej* za *y/í* po souhláskách *c, z, s*: *cizej, cejtít, na zejtra*.
- Úžněním vzniklé *í* ze staršího *é*: *mlíko, je to teplí, lítat*.
- Typickým znakem je protetické *v*: *vokno, vodjet*.
- Skupina *šť* místo starého *šč*: *šťáva, šťekat*.
- Asimilace znělosti *sh > sch*: *na schledanou, schoda*.
- Skupina *mň* před vokálem *e* (psaným *ě*): *mňesíc, mňesto*.
- Změna sykavek *s, z, š, ž* na *c, dz, č, dž* především po *n* a *ň*: *žencká, menčí*.
- Redukce souhláskových skupin: *jabko, dicki*.

Tvaroslovné znaky

- Sjednocení 6. a 7. p. sg.: *vo starím, se starím*.
- Sjednocené tvary v 1. p. pl. u podstatných jmen všech rodů: *ti velkí kluci, holki, mňesta*.
- Koncové *-jc* u komparativu příslovci: *dolejc, častějce*.
- Jednotná koncovka *-(a/e)ma* v 7. p. pl. všech mluvnických jmen: *s téma malejma d'etma, s vostatníma učitelama*.
- Vynechávání koncového *-l* po souhlásce v přičestí minulém v mužském rodě: *pomoh, řek*.
- Tendence vynechávat sloveso *být* jako pomocné ve tvaru minulého času: *já to věděla*.
- Užívání konstrukcí s trpným participiem, kde došlo ke změně *-eno>-éno>-íno*: *mám uklízíno, napečíno*.
- Provedení přehlásek *'a > e, 'á > ie > í; 'u > i, 'ú > í*: *naše slepice, naši slepici*.

2.3.2 Specifické rysy

Hláskoslovné znaky

- Disimilace sykavek, polosykavek a zubnic u slov typu: *zaplajte, pojte, bezzubej* (pouze okruh jihočeských nářečí).
- Neprovedení diftongizace po ostrých sykavkách *c, z, s*: *cítit, sítko, vozík*.
- Výslovnost místních a rodinných jmen typu: *Budějice/Budějce, Horažďojce / -ouce; Novákojc*.
- Anticipace měkkosti – vkladné *j* před *t', d'* v zavřených slabikách: *ajt', tejd', sejd'*.
- Zachování dlouhých samohlásek ve slovech typu: *plouh, plína, slína, sáze*.
- U starší generace je možná výslovnost *a* místo *e* u slov typu: *fčala, sršán*.⁶⁷

Tvaroslovné znaky

- Zachovaný rozdíl mezi 2., 3. a 6. p. sg. ženského rodu tvrdého u adjektiv a rodových zájmen: *s tí druhí strani x na tej druhej straňe*.
- Nesklonné tvary přivlastňovacích adjektiv na *-ovo, -ino*: *taťínkovo bratr, sestřino d'ěti, bil ve Svobodovo armáde*.
- 1. p. pl. mužského rodu končí na dlouhé *-í*: *kluci, černoší, sousedí*.
- Některé tvary zájmen mají skloňování analogicky podle tvrdého zájmeného: *na ňom, vo fšom*.
- V západní části dochází k záměně 3. a 4. p. sg. bezrodých osobních zájmen typu: *to ře neřeknu, nech mi bejt*.
- Sloveso *být* je ve funkci spony i osobního morfému v složených formách minulého čase ve 2. os. sg. ve tvaru *si*.
- Ukazovací zájmeno tento má podobu *tuten, tuta, tuto*.

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

- Sestava koncovek *-ou, -í, -ají* ve slovesných tvarech 3. os. pl.: *oňi prosí, sází, umí, nesou, kupujou, volají*.
- Změkčené tvary rozkazovacího způsobu u sloves 4. třídy: *proš! nevož!*

⁶⁷ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 40.

Zvláštnosti melodie

Západočeská oblast je charakteristická svou jedinečnou intonací, tzv. „plzeňským zpíváním“. To je definováno jako: „svěrázné zvukové vymezení jádra výpovědi, které je jiné a daleko výraznější než ve spisovném jazyce nebo v jiných nářečích. Záleží v tom, že poslední slabika před intonačním centrem (větným přízvukem) je umístěna výše než vlastní jádro výpovědi, které je v nižší tónové oblasti“.⁶⁸

1. Úsek chodský (domažlický)

- Dochází zde ke změně *d* v *r*: *d'erek, bure, svarba, tera*.
- Zjednodušená výslovnost bez souhlásky *v*: *sjet, zjedavej*
- Náslovné *h*-: *hu nás, hale, habi, hučitel*.
- Náslovné *v*-: *vokno, votevřít*.
- Délka ve dvojslabičných tvarech zájmen přivlastňovacích: *náše, váše*.
- Délka v infinitivech a přičestích *l*-ových: *sedít, volát, seděla, volála*.
- Užší výslovnost *ou*: *louka/lúka*.
- Užší výslovnost *ej*: *dlouhej/dlouhij*.
- Sloveso *být* se dříve vyslovovalo jako *bul, bula, bulo* (proto se zdejšími obyvatelům říkalo Buláci). Tento jev se v současnosti již nevyskytuje.

2. Úsek doudlebský

- Výslovnost s progresivní asimilací znělosti: *tfúj, tfaroch, kfočna*.
- rozložená výslovnost bývalých změkčených retnic i před *-i*: *bjič, pjivo*.
- Neobjevuje se zde protetické *v*-: *okno, oko*.
- Podstatná jména vzoru *růže* se skloňují podle vzoru *kost*: *do práci, do vesnici*.
- Pomocné sloveso *být* může mít v 1. os. sg. tvar: *som, sim*.
- I zde je užší výslovnost *ou*: *louka/lúka*.
- Užší výslovnost *ej*: *dlouhej/dlouhij*.
- Dříve byl přízvuk na předposlední slabice.

3. Úsek prachatický

- Infinitiv u sloves končí na *-t'* (dříve *-t'i*): *chtít', vzít'i, dát'i* (proto se místními obyvatelům říkalo Ťit'áci).

⁶⁸ Jaroslav VORÁČ, *Nářečí*, in: Lumír KLIMEŠ (ed.), *Západočeská vlastivěda. Jazyk*, Plzeň 1992, s. 83.

4. Úsek třeštsko-dačický

Je vymezen městy Třešť, Telč, Dačice. Někdy je též označován jako moravský úsek. Má přechodový charakter, obsahuje tedy prvky českých i moravských nářečí.

2.4 Metodologie teoretická

Slovo „metoda“ pochází z řečtiny a původně bylo chápáno ve významu „cesta za něčím“.⁶⁹ Podle Holuba⁷⁰ a Cuřína⁷¹ existují dvě metody studia nářečí. Metoda synchronická se zabývá dialekty v dané vývojové fázi, nejčastěji se jedná o výzkum současného stavu nářečí. Naopak metoda diachronická postihuje celý vývoj. V dialektologické praxi by se měly použít oba postupy, neboť jsou těsně spjaty a vzájemně se doplňují. Při vlastním studiu nářečí se často užívá metoda přímého výzkumu, během níž dialektolog získává materiál přímo v terénu. Avšak tento způsob zkoumání je časově i fyzicky náročný, proto je vhodný spíše při bádání v menších nářečních jednotkách. Ve větších nářečních oblastech se běžně užívá dotazníková metoda, díky které lze získat za relativně krátký čas spoustu materiálu. V tomto případě je velmi důležité, aby byl dotazník dobře připraven a poté respondenty pečlivě vyplněn. S tím tedy souvisí vhodný výběr informátora a samozřejmě záleží i na důkladné přípravě výzkumníka.

Holub rozděluje dialektologickou praxi do tří fází: přípravy, bezprostředního sběru a vyhodnocení. Podrobněji se metodologii věnuje publikace I. Bogoczové⁷², ze které budu v následujících podkapitolách vycházet. Bogoczová člení dialektický výzkum do tří etap: přípravné, poznávací/empirické, analytické a prezentační.

2.4.1 Fáze přípravná

Na úplném počátku si řešitel vytyčí určitý výzkumný problém a výzkumný cíl. Dále si výzkumník stanoví pracovní hypotézu, rozhodne se pro vhodnou metodu a výzkumné nástroje, které danou hypotézu buďto potvrdí nebo vyvrátí. Explorátor musí mít na paměti, že při svém dialektologickém průzkumu nepracuje s celou populací,

⁶⁹ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 130.

⁷⁰ Zbyněk HOLUB, *Dialektická praktika*, České Budějovice 1996, s. 49–53.

⁷¹ F. CUŘÍN a kol., *Vývoj*, s. 165–166.

⁷² I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 130–141.

nýbrž jen s reprezentativním vzorkem informátorů, proto musí být důsledný ve výběru jednotlivých respondentů.

Dříve než výzkumník přistoupí k poznávací fázi, provede tzv. sondu neboli test výzkumných nástrojů, jenž by měl odhalit metodologické nedostatky (např. technologické překážky, nevhodně položené otázky atd.).

2.4.2 Fáze poznávací

Pokud dopadne sonda dobře, explorátor může začít s vlastním výzkumem. K základním výzkumným nástrojům patří nahrávky autentických mluvených projevů respondentů. Avšak i tato metoda má své nevýhody. Nejčastějším problémem bývá stud při hovoru informátorů na zapnutý diktafon. V takové situaci lze promluvu nahrávat na skrytý mikrofon, dodatečně však musí respondent souhlasit se zveřejněním záznamu. Další překážkou může být i to, že informátor svůj projev „vylepšuje“, snaží se mluvit spisovně, což je pro dialektologický výzkum kontraproduktivní. Dříve než začne explorátor s nahráváním, nechá mluvčího trochu rozpovídat. Výzkumník se snaží mluvit v témže nářečí jako respondent nebo alespoň hovorovým jazykem. Dále může být k rozhovoru přizvána další osoba, kterou mluvčí důvěrně zná.

Explorátor většinou vede s informátorem řízený rozhovor. Řešitel má vždy své otázky promyšlené předem, v žádném případě se nesmí spoléhat jen na improvizaci. Vhodné jsou takové dotazy, které mluvčího zaujmou, a které nepřesahují jeho intelektuální možnosti. Velmi důležité je také vhodně zvolené prostředí, kde se budou nahrávky pořizovat (např. informátorův domov), neboť se mluvčí bude cítit bezpečně a rozhovor tak bude probíhat uvolněněji. Nakonec explorátor musí informátora požádat o několik následujících osobních údajů: věk, místo narození, místo trvalého bydliště, stupeň dosaženého vzdělání, profese. Naopak se nikdy neuvádí jméno a adresa mluvčího. Dále si řešitel zaznamená datum pořízení rozhovoru a stručně popíše prostředí, ve kterém nahrávání probíhalo.

Dalšími metodami jsou dotazování, studium dokumentů, experiment a přímé pozorování. Při dotazování dialektolog sestaví speciální dialektologický dotazník. Otázky mohou být uzavřené, polouzavřené, otevřené atd. Dotazy musí být vhodně seřazeny a respondent k nim musí mít dostatečné instrukce. Metoda studia dokumentů se užívá běžně i v ostatních vědních oborech, kde lze použít psanou formu jazyka. Může se jednat například o rozbor starších úředních listin. Zde však musí výzkumník

počítat s tzv. jazykovou autokorekcí, při které sami autoři texty zcenzurovali. Metoda experimentu se užívá např. při výzkumu diglosie („nářeční mluvčí se dostává do společnosti osob, které nářečí neovládají, anebo je ovládají jen pasivně, a dialektolog sleduje informátorovo jazykové chování a zaznamenává kvalitu jeho výpovědi.“⁷³). Metoda přímého pozorování je velmi časově a psychicky náročná, neboť se očekává dlouhodobá účast explorátora na průzkumu v terénu, kdy se pozoruje jazykové chování informátora v nejrůznějších komunikačních situacích. Tento způsob výzkumu lze většinou provádět v rodinném kruhu dialektologa.

2.4.3 Fáze analytická

V poslední etapě výzkumu je provedena samotná analýza sebraného nářečního materiálu. Výsledky výzkumu lze shrnout v monografiích, antologiích, slovnících či atlasech. Tyto publikace jsou poté prezentovány širší veřejnosti.

⁷³ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 135.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Metodologie praktická

Teoretickou metodologii jsem popsala již v předchozí části této diplomové práce. Zde uvedu svůj vlastní postup výzkumu. Stejně jako Bogoczová⁷⁴ dělím svůj pracovní postup do tří fází – fáze přípravné, poznávací a analytické.

3.1.1 Fáze přípravná

Prvním krokem bylo vymezit si lokalitu, ve které budu dialektologický výzkum provádět. Výběr byl poměrně jednoduchý, neboť celý život žiji v Domažlicích, v centru regionu Chodsko. Cílem této práce tedy byl popis běžné mluvy tří generací⁷⁵ na Chodsku. Jelikož v Domažlicích už téměř nikdo nemluví chodským nářečím, požádala jsem své dva kamarády z nedaleké obce Postřekov o pomoc. Byla jsem mile překvapena jejich ochotou a rychlým jednáním s jejich rodinnými příslušníky. Pro svou analýzu jsem nakonec získala celkem šest promluv, ve kterých hovoří sedm respondentů. Nejstarší generaci zastupují tři respondenti, střední generaci dvě informátorky a nejmladší generaci též dva zástupci. Více informací o jednotlivých informátorech uvádím v dalších podkapitolách věnujících se jednotlivým generacím.

Předem jsem si připravila stejné otázky pro všechny respondenty. Dotazy byly zaměřené především na postřekovský masopust, na vzpomínky z dětství a ze školy, na jejich zájmy atd. Jednotlivé promluvy jsem se rozhodla nahrávat na diktafon v mobilním telefonu a pro jistotu i na hlasový záznamník ve svém notebooku.

3.1.2 Fáze poznávací

V obou případech jsem byla pozvána k respondentům domů. Za tuto možnost jsem byla velmi ráda, neboť se tak všichni zúčastnění chovali uvolněně a přirozeně. Nejdříve jsem všem vysvětlila, jak budou rozhovory probíhat a k čemu hodlám nahrávky použít. Též jsem informátory ujistila o jejich anonymitě. Diktafon jsem se snažila zapínat a vypínat zcela nenápadně, aby respondenti nevěděli, kdy přesně jsou nahrávání. Někteří z nich totiž měli z počátku tendenci hovořit spisovným jazykem.

⁷⁴ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 130–141.

⁷⁵ Nejstarší generace: 73-80 let, střední generace: 47-54 let, nejmladší generace: 23-26 let.

V některých případech na mé předem připravené otázky ani nedošlo, neboť se informátoři rozpovídali sami a já jsem do jejich monologů nechtěla zasahovat.

Při výzkumu chodského nářečí vycházím ze svých zvukových záznamů, které přikládám k diplomové práci na CD. Nahrávky jsem pořídila v srpnu 2016 a další v únoru 2017. Dále jsem několikrát aplikovala metodu přímého pozorování, neboť na Chodsku žiji a některé nářeční prvky sama běžně užívám.

3.1.3 Fáze analytická

Ve třetí fázi výzkumu jsem nejdříve přepsala zvukové záznamy do počítače. Některé nahrávky jsem do přepisů nezaznamenala, protože obsahovaly málo nářečních rysů. Většinou se jednalo o záznamy, na kterých se mluvčí kontrolovali a snažili se mluvit spisovně. V některých promluvách hovoří více mluvčích, proto jsem pro přehlednost použila odlišné grafické znázornění. Jeden mluvčí je označen kurzívou, druhý tučným písmem a popřípadě třetí mluvčí písmem klasickým. Moje otázky jsou zaznamenány v závorkách klasickým písmem. Kompletní přepisy promluv přikládám v příloze diplomové práce.

Při přepisování zvukových záznamů jsem se řídila zásadou Františka Cuřína: „Při transkripci píšeme bez ohledu na spisovný pravopis jen ty hlásky, které byly skutečně vysloveny, a pro jednu hlásku užíváme vždy téhož znaku. Podle potřeb jednotlivých nářečí se připouštějí i jiné znaky, jež se mají podle možnosti skládat z jediného písmene a případného diakritického znaménka lehce srozumitelného a jež mají vhodně zapadat do dané transkripční soustavy.“⁷⁶ Též jsem se držela transkripční normy, která je obsažena v publikaci *České nářeční texty* Arnošta Lamprechta⁷⁷. Délku samohlásek označuji obvyklou českou čárkou, a to i u všech dlouhých *ú* (např. *já, voják, domú*), krátkost neoznačuji specifickým znakem. Za původní *i/y* vždy píšu *i* (např. *taki, bidli*), měkkost souhlásek *d', t', ň* značím háčkem nad znakem pro souhlásku (např. *d'edek, cht'ela*), zadopatrové *n* přepisuji znakem *ŋ* (např. *teŋkrát, veŋku*). Místo spisovného psaného *ě* píšu podle výslovnosti *ňe* (např. *nemňela, samozřejmňe*) nebo *e* (s označením měkkosti u předcházející souhlásky; např. *ňegde, ješ'ě*). Z hlediska syntaxe jsem nic neměnila. V prepisech jsem tedy ponechala nedokončené výpovědi, opakování slov a dále všechna parazitní slova (např. *no*). Jednotlivé promluvy jsem rozčlenila do

⁷⁶ F. CUŘÍN, *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, s. 168.

⁷⁷ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 7–9.

vět a doplnila je vhodnou interpunkcí. Podle současného pravopisu jsem psala velká písmena.

Po dokončení přepisů nahrávek jsem začala tyto promluvy analyzovat z hlediska fonetického, morfologického a lexikálního. U jednotlivých jevů uvádím vždy příklady a řádky, na kterých se daný jev nachází; např. P1: *poudá* (84. ř.). Na konci praktické části je připojen slovník specifických výrazů, ve kterém jsou jednotlivá slova vysvětlena a zařazena k útvaru národního jazyka.

3.2 Nejstarší generace

Mluvu nejstarší generace představují nahrávky, ve kterých hovoří celkem tři osoby. V první promluvě (1.–85. ř.) vypráví manželský pár žijící celý život v Postřekově. Jedná se o paní narozenou v roce 1944 v Klenčí pod Čerchovem. Respondentka absolvovala gymnázium v Domažlicích a poté pracovala jako účetní. Nyní je v důchodu. Její manžel se narodil v roce 1937 v Postřekově. Chodil do německé základní školy a poté na elektrotechnickou střední školu v Plzni. Nejdříve pracoval jako elektrotechnik, později ve dřevařských závodech. V současné době je též v důchodu. Nahrávání probíhalo v podvečer na zahradě těchto manželů, kde byli přítomni všichni členové rodiny, kteří postupně promlouvali. Respondenti byli milí, ochotní a velmi hovorní. Nemusela jsem jim klást žádné otázky, vyprávěli o tom, jak se seznámili, dále o zasnubách a svatbě. Prostředí bylo také velmi příjemné.

V druhé promluvě (86.–139. ř.) hovoří žena, která se narodila v roce 1940 na Dílíč⁷⁸. Zde také prožila své dětství. Poté se provdala do Postřekova. Vyučila se jako švadlena a celý život pracovala v tkalcovně v Postřekově. Nyní je v důchodu. Nahrávání se uskutečnilo doma u syna respondentky, též za přítomnosti celé její rodiny. Ani v tomto případě jsem nemusela pokládat otázky, paní zavzpomínala a vyprávěla o svém dětství a o svatbě. Atmosféra byla uvolněná a příjemná.

3.2.1 Rysy mluvené řeči

Mluvená řeč je primární formou řeči. Od mluveného jazyka je odvozena psaná podoba. Mluvený jazyk je velmi progresivní, vyznačuje se například dialogičností, nepřipraveností, spontánností, dynamičností a mimojazykovými znaky (mimika, gesta atd.). V mluvené řeči se užívají prostředky, které se v psané podobě neobjevují (např. *mladej, vokno, bysme*), naopak v mluvené podobě se nevyskytují prostředky psané češtiny (např. *nýbrž, jenž, titíž*).⁷⁹

Vynechávání hlásek a haplogie

P1: *patnác* (1. ř.), *dicki* (12. a 30. ř.), *diš* (41. ř.), *dit* (63. a 65. ř.), *diť* (75. ř.), *přídeme* (16. a 19. ř.), *takle* (27., 49., 69., 70. a 80. ř.), *pudete* (30. a 36. ř.), *přít* (31. a 66. ř.), *pudem* (39. ř.), *pudu* (45., 77. a 80. ř.), *pude* (55. ř.), *přítte* (61. ř.), *poíte* (69. ř.),

⁷⁸ Obec, která původně vznikla jako osada Postřekova.

⁷⁹ Václav CVRČEK a kol., *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*, s. 15–22.

fšeljakích (72. ř.), *dvanácka* (78. ř.), *půlitri* (79. ř.), *ňákí* (17. a 69. ř.), *ňákou* (36. ř.), *ňák* (47. ř.), *ňákej* (67. ř.), *ňákím* (67. ř.),

P2: *dicki* (89., 91., 92., 103., 104. a 132. ř.), *dolki* (90. ř.), *diš* (92., 94., 101., 108., 113. a 127. ř.), *dibiste* (105. ř.), *diť* (128. ř.), *gdi* (111. a 138. ř.), *take* (92. a 128. ř.), *fšeljakí* (109. ř.), *začla* (110. ř.), *d'ectví* (113. ř.), *ňák* (116. ř.).

3.2.2 Obecně český rozbor

Fonetický rozbor

Diftong *ou* za starší *ú*

Staré *ú* je v současnosti zachováno ve východomoravských nářečích.⁸⁰ Zkrácené *u* se zachovalo ve Slezsku. Na Chodsku se diftong *ou* používá systematicky. Diftong *ou* na začátku slova patřil ke starým rysům obecné češtiny. V současnosti už tomu tak není, vyjma expresivních výrazů jako je *ouřad*, *ouřada* atd. Na začátku slova jsem tento znak zaznamenala pouze v jednom případě: P1: *na ouřat* (40. ř.).

P1: *koukal* (9., 49. a 52. ř.), *prodlouženou* (11. ř.), *do souboru* (13. ř.), *koukali* (15. ř.), *zasnoubili* (17. a 19. ř.), *zasnoubit* (18. ř.), *zasnoubení* (19. ř.), *koukejte* (20. a 21. ř.), *housata* (20. ř.), *dlouho* (21., 35., 57. a 58. ř.), *pouť* (21. a 22. ř.), *soubor* (24. ř.), *fstoupím* (29. ř.), *kouká* (35. ř.), *koukám* (36. ř.), *votsouhlasil* (41. ř.), *kleknout* (47. ř.), *kousek* (56. ř.), *vikouk* (68. ř.), *nekoukejte* (73. ř.),

P2: *lehnout* (127. ř.), *kousek* (132. ř.).

Diftong *ej* za *ý/i*

Tento obecněčeský znak přechází částečně i na Moravu. V hanáckých nářečích se diftong *ej* změnil na *é* (např. *mlén*).⁸¹

V základu slova; P1: *z vejsluhou* (26. ř.), *vejslušku* (33. ř.), *bejt* (64. ř.)

P2: *bejlí* (114. ř.), *bejt* (134. ř.).

Úženi *é* v *i*

Tento jev nastal pouze v českých a hanáckých nářečích a jen z malé části i v nářečích moravskoslovenských a lašských.⁸²

⁸⁰ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 103.

⁸¹ I. BOGOCZOVÁ, *Textová opora*, s. 34.

⁸² F. CUŘÍN a kol., *Vývoj*, s. 175.

V základech slov; P1: Nezaznamenáno.

Naopak zde v jednom případě došlo pouze ke zkrácení délky, ale k úženi nikoliv: *co vám můžu řect* (29. ř.),

P2: *prolízачki* (109. ř.).

Protetické v

Protetické v před *o-* se objevuje v českých nářečích a v západní části hanáckých nářečí.⁸³ Z nahrávek vyplývá, že nejstarší generace tento jev užívá mnohem častěji než střední a nejmladší generace. Je tomu tak, protože střední a nejmladší generace je ovlivněna nově příchozím obyvatelstvem a stýká se i s lidmi pocházejícími ze zahraničí. Proto se zde již objevují rysy jako v územích nářečně různorodých.

P1: *von* (3., 4., 5., 8., 9., 10., 30., 34., 42., 43., 48., 71. a 72. ř.), *vot štrnácti* (4. ř.), *vop dvje* (4. ř.), *vodjel* (9. ř.), *vobjímali* (10. ř.), *vodejel* (10. ř.), *vo svadbje* (17. a 28. ř.), *vono* (25. ř.), *voňi* (27., 28., 29. a 75. ř.), *vobjet* (31. ř.), *votsouhlasil* (41. ř.), *votdát* (44. ř.), *vo tom* (51. ř.), *votočil* (51. ř.), *kus vot ní* (53. ř.), *vona* (55. ř.), *kousek vod ní* (56. ř.), *votdrmolila* (57. ř.), *votpoledne* (61. ř.), *vokolo* (64. ř.), *vospalej* (68. ř.), *vopravdu* (68. ř.), *vostál sám* (72. ř.),

P2: *vot* (86., 94. a 124. ř.), *vomáčku* (90. ř.), *votavi* (100. ř.), *vozbirávala* (101. ř.), *vobilí* (104. ř.), *vothrabávat* (106. ř.), *voblíkli* (108. ř.), *voheň* (111. ř.), *vopravovala* (121. ř.), *vodves* (123. ř.), *vokolo* (124. ř.).

Pouze ve dvou případech nebylo protetické v použito.

P1: *odešla* (47. ř.),

P2: *ohromní* (109. ř.).

Skupina šť místo starého šč

Tato změna proběhla v českých nářečích, výjimkou je českomoravská podskupina. Skupina šč se dále zachovala v nářečích hanáckých (jen u nejstarší generace), moravskoslovenských a lašských.⁸⁴

P1: *ešť'e* (17., 50., 54., 58., 59., 60., 64., 65. ř.), *našť'estí* (24. a 78. ř.), *ješť'e* (10., 37., 38., 40., 42., 56., 64., 79. a 81. ř.),

P2: *ešť'e* (97., 104., 132. a 137. ř.), *šť'ípalo* (97. ř.), *ješť'e* (119., 121. ř.).

⁸³ F. CUŘÍN a kol., *Vývoj*, s. 175.

⁸⁴ Tamtéž.

Změna č na š

P1: *štrnácti* (4. a 5 ř.), *štiri* (82. ř.),

P2: Zde se tato změna neobjevila.

Asimilace znělosti *sh* > *sch*

Tento jev nastal pouze v českých nářečích. Naopak v hanáckých, moravskoslovenských a lašských nářečích nastala asimilace *sh* > *zh*.⁸⁵ V nahrávkách nejstarší generace jsem tento jev nezaznamenala.

Skupina *mň* před vokálem *e*

Varianty s *mň* mají větší územní rozsah než varianty s *mj* (např. oblast Plzeňska, jižní Čechy a jihozápadní Morava).⁸⁶

P1: *nemňela* (2. ř.), *mňel* (11., 33., 34., 69., 80. a 84. ř.), *mňeli* (22., 23., 31., 59. ř.), *samožřejmňe* (34. ř.), *nemňeli* (34. ř.), *vivspomňela* (39. ř.), *zapomňela* (40. ř.), *mňe* (52. a 82. ř.),

P2: *mňeli* (87., 96., 108., 112., 113., 120, 131. a 132. ř.), *mňel* (100. a 122. ř.), *mňela* (116. ř.).

Absence náslovného *j*

Náslovné *j* se nevyskytuje v některých českých, moravskoslovenských a lašských nářečích.⁸⁷

P1: *menovalo* (14. ř.), *eš'ě* (17., 50., 54., 58., 59., 60. ř. aj.), *d'i tám* (53. ř.),

P2: *eš'ě* (97. a 104. ř.), *di* (100., 111. a 120. ř.), *de* (111. ř.).

Morfologický rozbor

Sjednocený 6. a 7. p. sg

P1: *přišel ve vojenskím, f péesáckím* (7. ř.).

P2: Zde se tento tvaroslovný znak neobjevil.

⁸⁵ F. CUŘÍN a kol., *Vývoj*, s. 175.

⁸⁶ Jan BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 5*, Praha 2005, s. 335.

⁸⁷ F. CUŘÍN a kol., *Vývoj*, s. 175.

Vynechávání koncového -l po souhlásce v přičestí minulém v mužském rodě

P1: *přivět* (38. ř.), *moch* (40. a 81. ř.), *vlís* (35. a 48. ř.) *vilís* (55. ř.), *vikouk* (68. ř.), *set* (73. ř.), *nemám, co bich vám nabít* (76 ř.), *lech* (84. ř.),

P2: *sík* (100. ř.), *chit nám kanduš* (116. ř.), *vodves* (123 ř.), *spát do studánki* (133. ř.), *vitách* (135. ř.).

Sjednocené tvary v 1. p. pl. u podstatných jmen všech rodů

P1: *housata vikrmení* (20. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Koncovka -aj, -ej ve 3. os. pl.

Tento společný znak českých nářečí se vyskytuje převážně ve středních a východních Čechách.⁸⁸ U nejstarší generace jsem ho nezaznamenala, ale u dalších generací ano.

Tvar kondicionálu v 1. os. pl. (my) bisme

Tento novotvar převažuje především v jihozápadních Čechách a ve středomoravské oblasti. Dále se může vyskytnout ve východomoravských nářečích a v polsko-českém smíšeném pruhu.⁸⁹

P1: *jako mi dva abisme přišli* (61. ř.),

P2: *abisme bili f chlátku* (93. ř.).

V 1. os. pl. ind. prez. je koncovka -m vedle spisovného zakončení -me

Tvar s -m je hodnocen jako hovorový.⁹⁰ Tuto variantu používá v běžné mluvené komunikaci asi 65% mluvčích, naopak koncovku -me jen 35%.⁹¹

P1: *pudem* (39. ř.), *dostanem* (63. ř.). Avšak zaznamenala jsem i zakončení na -me. P1: *přídeme* (16. a 19. ř.).

⁸⁸ F. CUŘÍN a kol., *Vývoj*, s. 176.

⁸⁹ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 199.

⁹⁰ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 4*, s. 424.

⁹¹ V. CVRČEK a kol., *Mluvnice současné češtiny I.*, s. 262.

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

Diftong *ou* za starší *ú*

P1: *jednou* (1., 6., 16. a 19. ř.), *s Martou* (6. a 12. ř.), *najednou* (6. ř.), *prodlouženou* (11. ř.), *s tou* (12. a 18. ř.), *takovou* (23. ř.), *z vejsluhou* (26. ř.), *ňákou* (36. ř.), *sebou* (85. ř.),

P2: *velkou* (96. ř.), *s tou* (100. ř.).

Diftong *ej* za *ý/í*

V koncovkách přídavných jmen, zájmen a číslovek; P1: *ňákej* (3., 59. a 67. ř.), *takovej* (7. a 42. ř.), *pjeknej* (7. a 8. ř.), *celej* (24. ř.), *druhej* (25., 31. a 81. ř.), *starej* (27. a 64. ř.), *milej* (34. ř.), *žádnej* (52. ř.), *vospalej* (68. ř.),

P2: *celej* (90., 94. ř.), *velkej* (92. ř.), *ze samejch takovejch* (110 ř.), *barevnejch* (111. ř.), *takovej* (132. ř.), *malej* (138. ř.).

Úžení *é* v *í*

V koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen, zájmen a číslovek; P1: *ve vojenskím* (7. ř.), *f péesáckím* (7 ř.), *f tí dobje* (8. ř.), *jezdili sme na ti secvičnǐ* (14. ř.), *ňákǐ* (17. a 69. ř.), *prase vikrmenǐ* (20. a 29. ř.), *takovǐ* (22. ř.), *hroznǐ* (28. a 73. ř.), *do takovǐho pitlǐčku* (33. ř.), *k tí spovjedǐ* (44. ř.), *to neǐ jǐnǎč možnǐ* (66. ř.), *do tí místnostǐ* (69. ř.), *to je dobrǐ* (73. ř.), *žádnǐ vǐno* (75. ř.),

P2: *mǔneli sme chlapce malǐ* (89. ř.), *hroznǐ* (98. ř.), *ohromnǐ stuhi slǎmi* (109. ř.), *takovǐ* (113. a 136. ř.), *sme mǔneli pozvanǐ lidǐ* (114. ř.), *ženckǐ* (114 ř.), *o tí svarbje* (119. ř.), *z druhǐ strani* (129. ř.), *na druhǐ straǔe* (129. ř.), *do/u Lachcovǐ cestǐ* (131 a 136. ř.), *podruhǐ* (137. ř.).

3.2.3 Rysy jihozápadočeské podskupiny

Fonetický rozbor

Palatální výslovnost samohlásky *á*

Na rozdíl od obecně českého *á* (jazyk v klidové poloze) se palatální *á* vyslovuje jinak (hřbet jazyka je výše vyklenutý směrem k přední části tvrdého patra). Nejzřetelněji lze tuto výslovnost zaznamenat na Domažlicku, na Klatovsku a na Přešticku. Tento jev

zaznamenala v chodském regionu v polovině 19. století Božena Němcová v díle *Různořečí z okolí domažlického*. Podle ní „á vyslovují Chodové jako ae“.⁹²

Jindrová ve své bakalářské⁹³ i diplomové práci⁹⁴ dokazuje poměrně častý výskyt tohoto jevu u všech generací. Tento jev je u všech generací doložen i v bakalářské práci Evy Sommerové⁹⁵. Franta⁹⁶ také zaznamenal tento jev u dvou respondentů, avšak zmiňuje se o tom, že výskyt této výslovnosti je nesourodý a u každého jednotlivce individuální. Já jsem palatální výslovnost zaznamenala pouze v jednom případě u nejstarší generace.

P2: tak *tæm sme bili celej den* (94. ř.).

Výslovnost místních a rodinných jmen typu Novákouc/Novákojc aj.

P1: *Mirtíglouc* (8. ř.), *Jelíkouc* (46. ř.).

P2: Nezaznamenáno.

Změna skupiny -avi, -ovi na-ojc, -ou u dalších slov

P1: *poudá* (84. ř.) - Podoba *poudat* se často objevuje v severočeských dialektech, také ve východní části jihočeské oblasti a byla zaznamenána v jedné vesnici na Chodsku.⁹⁷

P2: Nezaznamenáno.

Změna d v r

Tato změna se často vyskytovala v oblasti západních Čech, především na Chodsku. V současnosti se může objevit v ojedinělých slovech po celém jihozápadním území. Dnes se změna d > r projevuje většinou ve spontánních situacích, což je pravděpodobně díky artikulační blízkosti obou hlásek.⁹⁸

⁹² J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 84–86.

⁹³ Jana JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce PhDr. Štěpán Balík, Ph.D., s. 28.

⁹⁴ Jana JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, České Budějovice 2016. Diplomová práce. Jihočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra slovanských jazyků a literatur. Vedoucí práce PhDr. Štěpán Balík, Ph.D., s. 57.

⁹⁵ Eva SOMMEROVÁ, *Běžná mluva v obci Bolešiny*, České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta filozofická. Ústav bohemistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

⁹⁶ David FRANTA, *Fonologické nářeční prvky západní části jihozápadočeské nářeční podskupiny na příkladě mluvy obyvatel Poleně a blízkého okolí (okres Klatovy)*, České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta filozofická. Ústav bohemistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Janečková, CSc., s. 29.

⁹⁷ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 5*, s. 432.

⁹⁸ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 76.

V bakalářské práci Jany Jindrové⁹⁹ nebyla tato změna zaznamenána u žádné z generací. Avšak v diplomové práci Jindrová¹⁰⁰ uvádí, že mluvčí nejstarší generace změnu sice užívají, ale pouze při výkladu, ne v běžné mluvě.

P1: Nezaznamenáno.

P2: *storola* (96. ř.), *tera* (109., 114., 118., 119., 120. a 121. ř.), *o tí svarbje* (119. ř.), *tútari* (125. ř.).

Délka ve dvojslabičných tvarech zájmen přivlastňovacích

Dochází k uchovávaní staré délky ve tvarech *náše* a *náší*, odkud délka přechází i do jiných pádů. Tento jev je dnes typický pouze pro Chodsko.¹⁰¹ Z vlastního pozorování ovšem soudím, že se udržuje už jen u nejstarší generace. Tuto skutečnost potvrzuje i diplomová práce Jany Jindrové¹⁰².

P1: *náše máma* (19. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Délka v infinitivech a přičestích l-ových

Chodský úsek se výrazně od svého okolí odlišuje délkami v infinitivu a v přičestích minulých. Hranice těchto slovesných délek probíhá paralelně mezi Kdyňskem a Domažlickem. Tento jev je dosud častý ve staré generaci na celém Domažlicku a východním Horšovskotýnsku. Na konci minulého století tyto tvary zasahovaly dokonce až na Klatovsko, Stříbrsko a Manětínsko.¹⁰³

Jindrová tyto slovesné délky zaznamenala u nejstarší generace v bakalářské¹⁰⁴ i diplomové práci¹⁰⁵.

P1: *potkála* (1. ř.), *křičít* (8. ř.), *křičíli* (28. ř.), *křičíl* (30. ř.), *vlíš* (35. a 48. ř.), *votdát* (44. ř.), *sedíl* (48. ř.), *vilíš* (55. ř.), *klečíl* (56. ř.), *sepsát* (61. a 62. ř.), *chrňíl* (68. ř.), *umříla* (72. ř.), *vostál* (72. ř.),

P2: *dostála* (86. ř.), *chlapcí tám lízli* (109. ř.), *hořít* (110. ř.), *hoříla* (111. ř.), *kopáli* (113. ř.), *spát do studánky*¹⁰⁶ (133. ř.), *křičíla* (135. ř.), *křičít* (137. ř.).

⁹⁹ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 35.

¹⁰⁰ J. JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, s. 58.

¹⁰¹ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 42.

¹⁰² J. JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, s. 58.

¹⁰³ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 88.

¹⁰⁴ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 28.

¹⁰⁵ J. JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, s. 58.

¹⁰⁶ spadl do studánky

Krátká délka v infinitivech typu *nest, vect, tect*

Tento jev je charakteristický pro celou jihozápadočeskou oblast. Ovšem jen pro Domažlicko je typická krátkost i u slovesa *řect* (staročesky *řéci*).¹⁰⁷

P1: *co vám múžu řect* (29. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Nadměrná délka vokálů ve slovech typu:

P1: *tám* (6., 9., 11., 13., 15., 24., 35., 37. ř. aj.), *néne* (51. ř.), *né* (52. ř.), *támhle* (74. ř.),

P2: *tám* (89., 90., 91., 93., 94., 97., 117. ř. aj.), *tekí* (95. ř.), *Jéžiš* (102., 107. a 110. ř.), *nó* (119. ř.), *jó* (121. ř.), *tútari* (125. ř.).

Príslovce *tam* se objevuje na celém území Čech. Výjimkou jsou západní Čechy, kde se vyskytuje hlásková varianta *tám*. Na Chodsku a Klatovsku byla zachycena podoba *hin*.¹⁰⁸ Ovšem tuto variantu jsem v nahrávkách nezaznamenala.

Krátká délka vokálů uvnitř slov

Podoba *vim* byla zaznamenána v Čechách s výjimkou okrajových území na západě (Domažlicko, Manětínsko, Stříbrsko) a jihu (Doudlebsko).¹⁰⁹ Avšak já jsem u této generace tuto podobu v nahrávkách nalezla: P1: *viš* (43. a 80. ř.)

P2: *pišu* (87. ř.), *na Dílich* (87. ř.), *jidlo* (90. ř.), *f trokach* (99. a 107. ř.), *Jéžiš* (102., 107. a 110. ř.), *teňkrat* (137. ř.).

Užší výslovnost *ou*

Pro Chodsko je charakteristická silně uzavřená výslovnost dvojhlásky *ou*, která přechází až v *ú*. Tato užší výslovnost je společná i dalším okrajovým úsekům.¹¹⁰

P1: Nezaznamenáno.

P2: *lúku* (89., 131., 132. a 138. ř.), *prúťí* (93. ř.), *takovú* (93. ř.), *takovu* (96., 100. ř.), *vikupat* (98. ř.), *vikúpali* (107. ř.), *potom jednu* (108. a 115. ř.), *zafúkal* (116. ř.), *rozburala* (130. ř.).

¹⁰⁷ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 88.

¹⁰⁸ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 5*, s. 506.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 304.

¹¹⁰ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 42.

Užší výslovnost *ej*

Typická je pro chodský region i zavřená výslovnost dvojhlásky *ej*. Vyslovuje se v různé míře zavřenosti až k *ij*.¹¹¹

P1: Nezaznamenáno.

P2: *takovij* (103. ř.).

Výslovnost s tupou sykavkou

Tento jev se objevuje pouze u tvarů slovesa *mušet*, což svědčí o tom, že se jedná o lexikální záležitost. To potvrzují i obě práce Jany Jindrové¹¹².

P1: *mušeli* (18., 21. ř.), *mušel* (40. ř.), *mušelo* (41. ř.), *muším* (44. ř.), *muši* (59., 60., 64. a 65. ř.),

P2: *muším* (86. ř.), *mušeli* (88., 95., 97., 98., 101., 102., 104., 114., 115., 121., 127. ř.), *mušela* (102., 106. ř.), *mušelo* (134. ř.), *mušiš* (137. ř.).

Změna *a>e*

Zde je *e* výsledkem širší výslovnosti *a*. Český jazykový atlas nezaznamenává na mapě chodské podoby *teky* a *teky*.¹¹³ Avšak adverbium v tomto tvaru je doloženo například v Postřekově nebo v Mrákově.¹¹⁴

Též Jindrová¹¹⁵ tento jev zaznamenala u nejstarší generace.

P1: Nezaznamenáno.

P2: *teki* (94., 102., 105., 107., 110., 119. a 129. ř.), *tekí* (95. ř.).

Depalatalizace

Depalatalizace u slovesa *věděl* je provedena ve velkém rozsahu, jedná se o lexikalizovaný případ. Široký pás západních Čech a oblast Jindřichohradecka je typické variantou *veděl*.¹¹⁶

P1: *ved'ela* (3. a 8. ř.), *dit* (63. a 65. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

¹¹¹ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 86.

¹¹² J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 29.; J. JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, s. 58.

¹¹³ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 5*, s. 563.

¹¹⁴ Jan BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas. Dodatky*, Praha 2011, s. 357–359.

¹¹⁵ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 29.

¹¹⁶ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 5*, s. 334.

Změny způsobené asimilací

P1: *f polodne* (65. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Protetické h-

Tento jev byl regionálními badateli považován za typicky chodský znak. Náslovné *h-* se nejvíce udržuje u místních a osobních jmen (např. Houboč, Heva). V současnosti je tento jev omezen jen na několik slov.¹¹⁷ To platí i ve zkoumaných nahrávkách. Protetické *h-* jsem zaznamenala pouze u názvu místní hospody.

Zde odkazuji na bakalářskou práci Jany Jindrové¹¹⁸, ve které byl tento jev zachycen pouze jednou u nejstarší generace.

P1: *k Hadamom* (27. ř.).

P2: Nezaznamenáno.

Výslovnost slovesa *být* jako *bul, bula, bulo*

V nahrávkách jsem tento rys nezachytila a ani z přímého pozorování ho nemohu doložit, neboť se tento jev v současnosti nevyskytuje u žádné generace.

Hláskoslovné varianty adjektiva *hořejší* x *horejší*

Podoba *hořejší* se běžně vyskytuje ve větší části středních Čech s výběžkem na Náchodsko. Naopak hlásková varianta *horejší* se objevuje v západních Čechách, na Prachaticku, Českobudějovicku a na území mezi Příbramí a Tábořem. Tato změna vznikla analogicky ze slovního základu *hor-*.¹¹⁹

P2: *eš'e horejšek* (97. ř.).

Změna *o>u*

Tento jev lze doložit na neurčité číslovce *tolik*. Na většině území Čech je podoba *tolik* jediným označením, avšak na západě převládá podoba *tulik*. Východní hranici této změny tvoří města Rakovník, Příbram a Prachatice.¹²⁰

P1: Nezaznamenáno.

¹¹⁷ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 89.

¹¹⁸ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 29.

¹¹⁹ Jan BALHAR – Pavel JANČÁK (edd.), *Český jazykový atlas 2*, Praha 1997, s. 336.

¹²⁰ Jan BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 4*, Praha 2002, s. 414.

P2: *máma bila ledzdi stunavá* (103. ř.), *ohromní stuhi slámi* (109. ř.). – Hlásková varianta *stuh* se objevuje na záp. Roudnicku, na širokém Domažlicku, Klatovsku a již. Plzeňsku a již. od Třebíče¹²¹.

Morfologický rozbor

1. p. pl. mužského rodu končí na dlouhé -í

Jedná se o původní koncovku 1. p. pl. dřívějších mužských i-kmenů.¹²² Klimesš¹²³ píše, že koncovka *-í* se sice jeví jako změna kvantitativní, avšak původem je tvaroslovná. Tato koncovka je charakteristická především pro oblast západních Čech, kde se vyskytuje u všech generací.

P1: *fšichňí* (9., 30. a 36. ř.), *muzikantí* (23. ř.),

P2: *fšichňí* (99. ř.), *chlapcí* (104., 105. a 109. ř.).

Záměna 3. a 4. p. sg. bezrodých osobních zájmen

U ukazovacího zájmena *ten* se často objevuje záměna 3. a 4. pádu.

P1: *Já t'e do toho fstoupím.* (29. ř.)

P2: Nezaznamenáno.

Ukazovací zájmena *tuten, tuta, tuto*

Zájmeno *tento* má podobu *tuten, tuta, tuto*.¹²⁴

P1: *na tuto nekoukejte* (72. ř.),

P2: *tuti Hančičákú* (132. ř.).

Nesklonné tvary přivlastňovacích adjektiv

V jihozápadních Čechách se užívá jediného nesklonného tvaru, který ustrnul ve formě středního rodu pro všechny rody, pády a čísla. Severovýchodní hranice jevu vede od Kralovic směrem na Příbram a odtud do jižních Čech.¹²⁵

P1: *tátovo kamarát* (38. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

¹²¹ Jan BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 3*, Praha 1999, s. 240.

¹²² J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 4*, s. 152.

¹²³ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 79.

¹²⁴ Tamtéž, s. 82.

¹²⁵ Tamtéž, s. 81.

Vlastní jména

U příjmení se v nejstarší generaci v 1. p. objevila koncovka *-ú*; P2: *tuti Hančičákú* (132. ř.).

Ve 2. p. se vyskytuje též koncovka *-ú*; P1: *u Mirtíglú* (11. ř.), *u Psutkú* (78. ř.), P2: *u Melhonzú* (120. ř.), *vokolo Bartíkú* (125. ř.).

Bělič¹²⁶ uvádí, že ve 3. p. rodinných jmen se užívá koncovky *-om*, tedy např.: k Novákom.

P1: *k Hadamom* (27. ř.), P2: *k Melhonzom* (124. ř.).

Nezachovaný rozdíl mezi 2., 3. a 6. p. sg. ženského rodu tvrdého u adjektiv a rodových zájmen typu: *s tí druhí strani x na tej drugej straňe*

Typickým tvaroslovným znakem jihozápadočeské podskupiny je zachovaný rozdíl v tvarech 2., 3. a 6. p. sg. adjektiv a rodových zájmen ženského rodu. V nahrávkách jsem tento rys nezachytila. Naopak ve všech uvedených případech došlo k setření tohoto rozdílu. To potvrzuje i Český jazykový atlas, podle kterého na Chodsku došlo k tvarovému splynutí.¹²⁷

P1: *f tí dobje* (8. ř.), *vo náki svadbje* (17. ř.), *k tí spovjeđi* (44. ř.), *do tí místnosti* (69. ř.), P2: *o tí svarbje* (119. ř.), *z druhí strani* (129. ř.), *na druhí straňe* (129. ř.).

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

Sestava koncovek *-ou*, *-í*, *-ají* ve slovesných tvarech 3. os. pl.

Tato sestava koncovek převažuje v jihozápadočeské oblasti.¹²⁸

P1: *mají Honzu a Vaška* (3. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Změkčené tvary rozkazovacího způsobu u sloves 4. třídy

U sloves typu *prosit* se mění v rozkazovacím způsobu koncová souhláska slovního základu *s*, *z* v *š*, *ž* (např. *proš! nevož!*).¹²⁹ Tento jev je charakteristický spíše pro jižní Čechy. Proto jsem ho nezachytila u žádné generace.

¹²⁶ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 232.

¹²⁷ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas* 4, s. 306.

¹²⁸ Tamtéž, s. 192.

¹²⁹ A. LAMPRECHT, *České nářeční texty*, s. 41.

3.3 Střední generace

Mluvu střední generace reprezentují též dvě nahrávky. Na první nahrávce (140.–205. ř.) hovoří žena, která se narodila roku 1970 v Plzni¹³⁰, avšak celý život žije v Postřekově. Má vystudovanou vysokou školu a titul bakaláře. Pracuje jako učitelka ve školce. Nahrávání probíhalo na zahradě u respondentčina tchána a tchýně a jak již bylo výše zmíněno, prostředí bylo velmi příjemné. Ani tentokrát jsem nemusela pokládat otázky, neboť respondentka začala vyprávět příhodu, na kterou vzpomíná dodnes.

Na druhé nahrávce (206.–268. ř.) mluví žena narozená v roce 1963 v Postřekově. Zde též žije celý život. Vystudovala střední zdravotní školu a poté Vyšší odbornou školu zdravotnickou v Brně. Nyní pracuje jako zdravotní sestra v nemocnici v Domažlicích. Nahrávání se uskutečnilo u respondentky doma. Paní nejdříve vyprávěla jednu svou příhodu a poté jsem se začala ptát na masopust, na postřekovský kroj, na volný čas a koníčky.

3.3.1 Rysy mluvené řeči

Vynechávání hlásek a haplogie

P1: *dicki* (146., 154., 161., 162. a 203. ř.), *přídu domú* (150. ř.), *diš* (154., 156. a 176. ř.), *to je náki d'ivní* (159. ř.), *nákej kredit* (166. ř.), *ňák dostat peňíze* (167. ř.), *ňákou pomoc* (170. ř.), *do nákiho časoviho úseku* (185. ř.), *dit já už richlejš mluvit neumím* (187. ř.), *takle* (187., 188. a 205. ř.),

P2: *diš* (210., 217., 230., 237. a 249. ř.), *ňák* (218. ř.), *dicki* (218. a 258. ř.), *lecos* (219. ř.), *ňákejch deset* (219. ř.), *ňákí* (224., 225., 241. a 258. ř.), *ňákího masa* (229. ř.), *kerej* (230. a 246. ř.), *jesli* (231. ř.), *začli* (231., 234. a 255. ř.), *v nákiích* (232. ř.), *začla* (234. ř.), *f kalcovně* (246. ř.), *vlasně* (252. ř.), *zvlášní kroki* (259. ř.), *kam se má jec* (264. ř.).

3.3.2 Obecně český rozbor

Fonetický rozbor

¹³⁰ Matka respondentky pochází z obce Čmelíny (plzeňský kraj) a otec z obce Struhaře (též plzeňský kraj).

Diftong *ou* za starší *ú*

P1: *dlouho* (145. ř.), *se sousetkou* (157. ř.), *koupil* (161. ř.), *skoušel* (161. ř.), *na mně koukal* (172. a 194. ř.), *šla koupit* (182. ř.), *sem si koupila* (183. ř.), *skoušela* (185. ř.),
P2: *običejní šroubováki* (212 ř.), *mušel votšroubovat fšechni dveře* (212. ř.), *celí vibourat* (214. ř.), *koupit šátki* (237. ř.), *prodloužení* (260. ř.), *do souboru* (260. ř.), *soubor* (264. a 267. ř.), *se souborem* (265. ř.), *mušíme vistoupit* (266. ř.).

Diftong *ej* za *ý/í*

V základu slova; P1: *tejden* (154. ř.), *furt se vozejvalo* (186. ř.), *uš sem aňi nedejchala* (188. ř.),
P2: *to si tu vimejšlí* (217. ř.), *tejden* (219. ř.), *bejt* (224., 229. a 234. ř.), *co bejvávalo napřet* (239. a 247. ř.), *do Tejna* (256. ř.), *přemejšlet* (257. ř.).

Úžení *é* v *í*

V základu slova; P1: *furt se lítalo* (142. ř.), *pršílo* (143. ř.),
P2: *přes líto* (251. ř.) – U slova *líto* = *léto* se tato hlásková obměna zaznamenává v oblasti mezi Šumperkem a Prostějovem, dále na Doudlebsku, Chodsku, Náchodsku a Brněnsku.¹³¹

Protetické *v*

První mluvčí používá tento jev důsledně. U druhé respondentky dokládám dva příklady bez protetického *v*: *običejní* (212. ř.), *omladina* (217. a 261. ř.).

P1: *vohrnoula kalhoti* (144. ř.), *vono* (146. ř.), *vopstarat d'eti* (150. ř.), *vopravdu* (152., 187. ř.), *votevřeme balkon* (158. ř.), *vokno* (158. ř.), *votpočet si* (163. ř.), *von* (165., 180., 194., 195., 196., 197., 199. a 203. ř.), *vozejvalo* (186. ř.),
P2: *votevřít* (206., 210. a 214. ř.), *vono* (206. ř.), *nevotevříl* (208. ř.), *vokno* (209. ř.), *votšroubovat* (212. ř.), *vot sklepa* (213. ř.), *voblíkat* (221. ř.), *voňi* (240. a 246. ř.), *tám votsať* (242. ř.), *za voknem* (252. ř.), *votpočnout* (254. ř.), *vomládne* (261. ř.).

Skupina *šť* místo starého *šč*

P1: *ješťe* (149. a 157. ř.), *Šťedrej den* (160. ř.), *příšťe* (180. ř.),
P2: *našťestí* (213. ř.), *ešťe* (226., 236., 237. a 246. ř.), *ješťe* (241., 259., 260. a 264. ř.).

¹³¹ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas* 5, s. 238.

Změna č na š

P1: *tríšťvrťe* (146. a 147. ř.), *štrnáct* (154. a 164. ř.),

P2: *štiri* (226. ř.), *po štvrtí* (255. ř.).

Asimilace znělosti *sh > sch*

P1: Nezaznamenáno.

P2: *ví jako, gde to scháňet* (240. ř.).

Skupina *mň* před vokálem *e*

P1: *mňela* (141., 142., 143., 148. a 205. ř.), *do mňesta* (147., 168. a 171. ř.), *nemňeli* (149. ř.), *mňesíc* (151. ř.), *mňeli* (153. a 157. ř.), *mňel* (162. ř.), *mňe* (172., 174., 175., 193. a 194. ř.), *nemňela* (174. ř.), *za dva mňesíce* (182. ř.), *umňela* (188. ř.),

P2: *samozřejmňe* (211. a 254. ř.), *vesmňes* (231. ř.), *mňel* (235. ř.), *mňela* (247. ř.).

Absence náslovného *-j*

P1: *nezadali ste pin* (186. ř.),

P2: *deme* (225. a 259. ř.), *ešře* (226., 236., 237. a 246. ř.), *de* (227. a 238. ř.), *sou* (239. ř.).

Morfologický rozbor

Vynechávání koncového *-l* po souhlásce v příčestí minulém v mužském rodě

P1: *nemoch biste mi to udělát* (179. ř.), *mňe asi nastit telefon* (194. ř.), *von asi nastit* (195. ř.), *prodavač asi něřek* (202. ř.), *řek dicki devjet a zmáčk tu devítku* (203. ř.), *řek osum a zmáčk osmičku* (204. ř.),

P2: *nemoch to votevřít* (210. ř.), *moch votevřít* (214. ř.).

U sloves 2. třídy se v příčestí minulém vyskytuje kmen s *-nu*

P1: *třpnul* (163. ř.).

Jednotná koncovka *-(a/e)ma* v 7. p. pl. všech mluvnických jmen

Původní koncovka *-mi* se užívá jen v některých východomoravských a slezských nářečích. Na zbytku území převažuje koncovka *-ma*, která vznikla z dřívějšího dvojného čísla.¹³²

P1: *s počátky mobilama* (140. ř.), *z dětma* (146. ř.), *přet Vánoce* (153. ř.),

P2: *s Chorvatama* (263. ř.).

Koncovka *-aj, -ej* ve 3. os. pl.

P1: Nezaznamenáno.

P2: *f Domažlicích tomu říkaj flámiška* (245. ř.).

V 1. os. pl. ind. préz. je koncovka *-m* vedle spisovného zakončení *-me*

P2: *neangažujem* (218. ř.). Avšak zde převládá zakončení na *-me*. P1: *votevřeme* (158. ř.), *řekneme* (158. ř.), P2: *deme* (218., 225. a 259. ř.), *budeme* (260. ř.).

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

Diftong *ou* za starší *ú*

P1: *takovou* (140. ř.), *jednou* (151., 157. a 186. ř.), *se sousetkou* (157. ř.), *hroznou srandu* (162. ř.), *na pevnou linku* (162. ř.), *ňáskou* (170. a 177. ř.), *na rukou* (171. ř.), *jak dou za sebou* (184. + 185. ř.), *elektrotechnickou* (191. ř.), *zmáčknout* (201. ř.),

P2: *diš dou mladí* (217. ř.), *poslední dobou* (218. ř.), *budou* (221. ř.), *se upečou koblihi* (228. ř.), *jinou barvu* (235. ř.), *vůbec nejsou* (237. ř.), *švadlení sou schopní* (239. ř.), *votpočnout drobet* (254. ř.), *s tátou* (255. ř.), *mezi tou omladřinou* (261. ř.), *za každou cenu* (266. ř.).

Diftong *ej* za *ý/í*

V koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen, zájmen a číslovek; P1: *druhej* (151. ř.), *mušskej příšel* (154. ř.), *Štědrej den* (160. ř.), *mňel ho schovanéj* (162. ř.), *pjeknej* (165. ř.), *ňákej* (166. ř.), *takovej* (176. ř.), *číselnej kót* (178. ř.), *čárovej kót* (181. ř.), *nemocnej* (205. ř.), *nastidlej* (205. ř.),

P2: *minulej* (219. ř.), *ňákejch* (219. ř.), *mladejch* (220. a 221. ř.), *kerej* (230. a 246. ř.), *u mušskejch* (231. ř.), *šedesátejch letech* (232. ř.), *každej* (234., 235. a 248. ř.), *vistrojenej*

¹³² J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 160–161.

(234. ř.), *strašnej problém* (238. ř.), *takovej* (244. a 266. ř.), *velkej úspjech* (247. ř.), *jakej mám zajímavej kroj a pjeknej* (248. ř.), *postřekofskej a mrákofskej soubor* (267. ř.).

Úženi é v í

V koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen, zájmen a číslovek; P1: *malí d'et'i* (141. ř.), *takoví auto* (142. ř.), *noví auto* (150. ř.), *spolehliví auto* (150. ř.), *furt stejní* (151. ř.), *naučení* (152. ř.), *poslali samotní domú* (152. ř.), *pitomí* (153. ř.), *domluvení takoví znameňí* (157. ř.), *ňákí d'ivní* (159. ř.), *rozbití* (160. a 190. ř.), *to je dobrí* (165. ř.), *místo novího auta* (170. ř.), *do ňákího časovího úseku* (185. ř.), *to neňí možní* (187., 190. a 198. ř.), *do takoví tí kožíškoví rukavice palčákoví* (193. ř.),

P2: *copa jiního* (209. ř.), *zavření vokno* (209. ř.), *dveře zavření* (210. ř.), *običejní šroubováki* (212. ř.), *zamknutí dveře* (213. ř.), *fchodoví dveře* (214. ř.), *to bi bilo zapeklití* (214. ř.), *noví dveře a celí vibourat* (214. ř.), *fšecho možní* (222. ř.), *ňákí* (224., 225., 241. a 258. ř.), *ňákího* (229. ř.), *je to jiní* (230. ř.), *stejní* (231. ř.), *báloví* (231. a 232. ř.), *takoví* (233. ř.), *pjekní krojovaní šati* (234. ř.), *to samí* (236. ř.), *švadlení sou schopní ušít* (239. ř.), *s tí Moravi* (240. ř.), *takovídle vjeci* (241. ř.), *pro ti fdaní ženckí* (244. a 245. ř.), *f tak velkí míře* (247. ř.), *pjekní* (250. a 256. ř.) *ve volním čase* (250. ř.), *zasazení papriki* (252. ř.), *po štvrtí* (255. ř.), *prodloužení* (260. ř.), *za starí* (261. ř.), *je to tám takoví pjekní* (262. ř.), *Chockí slavností* (266. a 267. ř.), *Domažlickí* (267. ř.), *chockí písnički* (268. ř.).

3.3.3 Rysy jihozápadočeské podskupiny

Fonetický rozbor

Výslovnost místních a rodinných jmen typu Novákouc/Novákojc aj.

P1: Nezaznamenáno.

P2: *teta Číškouc* (234. ř.).

Změna j(i) za ví

Bělič¹³³ uvádí, že tato fonetická změna je typická pouze pro malé úseky jihozápadočeské podskupiny. V analyzovaných nahrávkách se objevila jen v jednom případě ve střední generaci.

¹³³ J. BĚLIČ, *Nástin*, s. 226.

P1: *jako ti nosíš telefon v rukajci?* (195. ř.) – nářeční varianta *rukajce* je užívána spíše na okrajích jazykového území. Objevuje se zejména na Doudlebsku a širším Domažlicku. Dále byla tato varianta zaznamenána v malých oblastech v Podorlicku a na západním Opavsku.¹³⁴

P2: Nezaznamenáno.

Délka v infinitivech a přičestích l-ových

Pouze jednou u střední generace tento rys zaznamenala Jindrová ve své diplomové práci¹³⁵.

P1: *pršilo* (143. ř.), *vohrnoula kalhoti* (144. ř.), *zoula boti* (144. ř.), *přestál* (155., 156. a 161. ř.), *tupála* (159. ř.), *volálo* (168. ř.), *zavolát* (170. ř.), *vidála do toho mňesta* (171. ř.), *ud'elát* (179. ř.), *provolála* (182. ř.),

P2: *nevotevřil* (208. ř.), *hledít* (221. ř.).

Nadměrná délka vokálů ve slovech typu:

P1: *tám* (144., 156., 159., 166., 167., 177. ř. aj.), *schovánej* (162. ř.),

P2: *tám* (206., 210., 241., 242., 257., 261. ř. aj.), *támtadi* (209. ř.), *tekí* (223., 236., 241., 245., 252., 260. ř. aj.).

Krátká délka vokálů uvnitř slov

P1: *dvakrát*, *tříkrat* (186. ř.), *Ježiši* (200. ř.), *učitelkam* (170. ř.),

P2: *třím* (215. a 253. ř.).

Výslovnost s tupou sykavkou

I u střední generace se tento jev objevuje pouze u tvarů slovesa *muset*, což i zde svědčí o tom, že se jedná o lexikální záležitost.

P1: Nezaznamenáno.

P2: *mušel* (208., 209., 212. ř.), *muší* (217., 229., 253., 257. a 258. ř.), *mušíme* (259. a 266. ř.).

¹³⁴ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 5*, s. 436.

¹³⁵ J. JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, s. 67.

Změna a>e

P1: Nezaznamenáno.

P2: *tekí* (223., 236., 241., 245., 252., 260. ř. aj.)

Změna e >a

Tento jev je v jihozápadních nářečích rozšířen především po měkkých souhláskách *č, ž, š, ř* a *j* (např. *čap, jahla*). Výjimečně může změna nastat i po souhláskách tvrdých a obojetných.¹³⁶

P1: Nezaznamenáno.

P2: *pantle* (241. ř.).

Depalatalizace

Stejně jako u nejstarší generace se zde objevuje depalatalizovaná podoba slovesa vědět.

P1: *dozved'ela* (160. ř.), *ved'ela* (183. ř.), *dit* (187. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Morfologický rozbor

1. p. pl. mužského rodu končí na dlouhé -í

P1: Nezaznamenáno.

P2: *sme s tátou takoví blázňí* (255. ř.).

Záměna 3. a 4. p. sg. bezrodých osobních zájmen

P1: *co t'e nejde* (196. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Ukazovací zájmena *tuten, tuta, tuto*

P1: *tuto, to uš neňí možní* (156. ř.), *s tu'ím svím úžasním autem* (168. ř.), *tuta se mi tám nevejde* (177. ř.),

P2: *tuti pjekní krojovaní šati* (234. ř.).

¹³⁶ D. FRANTA, *Fonologické nářeční prvky západní části jihozápadočeské nářeční podskupiny*, s. 30.

Nesklonné tvary přivlastňovacích adjektiv

P1: *mužovo bratranec* (191. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Vlastní jména

U přijmení se též ve střední generaci ve 2. p. objevila koncovka *-ú*; P2: *u Cíchú* (258. ř.), a ve 3. p. koncovka *-om*; P2: *k Cíchom* (256. ř.).

Koncovka *-om* ve 3. p. pl.

Nejvýrazněji je tato o-kmenová uniformující koncovka rozšířena v západočeské oblasti. Zpravidla bývá tato koncovka také u vlastních jmen (viz výše). Ve spisovné podobě se používá koncovka *-ům*, lidově také *-um*.¹³⁷

P1: *k d'etom* (155. ř.), *k Vánocom* (161. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Tvary zájmen mající tvrdé zájmenné skloňování

U zájmen *náš*, *váš* jsou obvyklé tvary *na našom*, *na vašom dvorku* podle zájmena *tom*. Podobné je to i u zájmena *co* (např. *vo čom mluvíš*) a *všetchno*.¹³⁸

P1: *ve fšom* (166. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Splývání některých tvarů skloňovacích typů *růže* a *kost*

Tento jev se nejčastěji objevuje na Kdyňsku a Domažlicku. Stává se tak především v 2. p. sg., kde dochází k vyrovnání ve prospěch typu *kost*, v chodském regionu ovšem se zdloženou koncovkou.¹³⁹ Tento tvaroslovný znak jsem zaznamenala pouze u střední generace.

P1: *do práci* (141. a 148. ř.), *s práci* (141. ř.),

P2: *do práci* (225. a 228. ř.).

¹³⁷ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 79.

¹³⁸ Tamtéž, s. 82.

¹³⁹ Tamtéž, s. 90.

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

Sestava koncovek -ou, -í, -ají ve slovesných tvarech 3. os. pl.

P1: *jak dou za sebou* (184. ř.),

P2: *diš dou mladí* (217. ř.), *se tu budou voblíkat* (221. ř.), *se upečou koblihi* (228. ř.), *vúbec nejsou* (237.), *sou schopní* (239. ř.), *u Cíchú řeknou* (258. ř.), *voňi ho tu teda d'ělají furt* (247. ř.), *tekí uš začínají* (252. ř.), *d'ělají Chockí slavnosti* (267. ř.), *ti si tu lecos teda virábí* (219. ř.), *ti k tomu patří* (223. ř.), *voňi švadleni to ví* (240. ř.), *dicki do toho hodí ňákí ti zvlášňi kroki* (258. ř.).

3.4 Nejmladší generace

Nejmladší generaci reprezentují taktéž dvě nahrávky. Na první (269.–297. ř.) hovoří můj kamarád Filip, který se narodil v roce 1994 v Domažlicích, avšak celý život žije v Postřekově. První stupeň základní školy absolvoval v Postřekově a druhý stupeň v Klenčí pod Čerchovem. Poté dojížděl do Domažlic na střední odborné učiliště. Nyní pracuje jako dělník. Tuto nahrávku jsem pořídila na zahradě Filipových prarodičů. V tomto případě jsem musela klást otázky, protože Filip nechtěl mluvit sám. Bylo vidět, že je při hovoru nervózní a že byl rád, když náš rozhovor skončil. Ptala jsem se především na masopust, na jeho koníčky a zážitky.

Na druhé nahrávce (298.–347. ř.) promlouvá můj kamarád Vojtěch, který se narodil v roce 1991 v Domažlicích, ale žije celý život v Postřekově. První stupeň základní školy absolvoval stejně jako předchozí respondent v Postřekově a druhý stupeň v Klenčí pod Čerchovem. Poté dojížděl na obchodní akademii do Domažlic. V současné době stále studuje na Fakultě strojní na Západočeské univerzitě v Plzni. Nahrávání probíhalo u něj doma v příjemné atmosféře. Kladla jsem stejné otázky jako u předchozího rozhovoru.

3.4.1 Rysy mluvené řeči

Vynechávání hlásek a haplogogie

P1: *vlasňe* (270., 272., 273., 283., 286., 293., 296. a 297. ř.), *dvanác* (276. ř.), *přídem* (281. ř.), *ňákej* (282. ř.), *ňák* (283. ř.), *dicki* (291. ř.), *spomenu* (291. a 292. ř.), *diš* (291. ř.),

P2: *dicki* (301. a 302. ř.), *esli* (303. a 318. ř.), *jedenác* (303., 309., 336. a 337. ř.), *vlasně* (314., 317., 320., 327., 328., 331. a 334. ř.), *štrnác* (331. ř.), *devatenác* (333. ř.), *ňák* (334. ř.), *dit* (343. ř.).

3.4.2 Obecně český rozbor

Fonetický rozbor

Diftong *ou* za starší *ú*

P1: Nezaznamenáno.

P2: *deme za Koukalovou* (299. a 302. ř.), *souboráři* (301. ř.), *dlouhá doba* (305. ř.), *soustředění* (327. ř.), *sme se bili soustředit* (328. ř.).

Diftong *ej* za *ý/í*

V základu slova; P1: Nezaznamenáno.

P2: *dvakrát tejdě* (327. ř.).

Úženi *é* v *í*

V základu slova; P1: Nezaznamenáno.

P2: *blatník, kterej nám ulít* (338. ř.).

Protetické *v*

P1: *vot Hadamú* (272. ř.), *vodejít* (276. ř.), *vorat* (278. ř.), *vot řelocvični* (285. ř.), *vopčas* (287. ř.),

P2: *voňi* (301. ř.), *votbimbá* (329. ř.).

U nejmladší generace dokládám také příklady bez použití protetického *v*:

P1: *o ničem* (270. ř.), *období* (282. ř.), *odvděčit* (283. ř.),

P2: *odvedeš* (310. ř.), *ovjesí* (320. ř.), *o víkendu* (327. ř.), *osum* (331. ř.).

Skupina *šť* místo starého *šč*

P1: *ješťe* (277. ř.), *ešťe* (286. ř.),

P2: *ješťe* (320. ř.).

Změna č na š

P1: Nezaznamenáno.

P2: *do štiř* (305. ř.), *ve štirech* (307. ř.), *do štrnácti* (319. ř.), *štrnáct* (332. ř.), *štiricetpjet* (333. ř.).

Asimilace znělosti *sh* > *sch*

P1: Nezaznamenáno.

P2: *scháníme celej mňesíc tombolu* (314. ř.).

Skupina *mň* před vokálem *e*

P1: *mňeli* (277. ř.), *mňe* (289. a 297. ř.),

P2: *mňesíc* (314. ř.), *mňeli* (314., 327., 332. a 344. ř.), *mňel* (315. ř.), *mňesto* (338. ř.).

Absence náslovného *-j*

P1: *dem* (272. ř.), *de* (276. a 285. ř.), *deme* (278. a 279. ř.), *ešte* (286. ř.), *du* (287. ř.), *méno* (296. ř.),

P2: *deme* (299., 302., 303., 304., 305. a 306. ř.), *esli* (303. a 318. ř.), *deš* (306., 309., 310. a 312. ř.).

Morfologický rozbor

Vynechávání koncového *-l* po souhlásce v příčestí minulém v mužském rodě

P1: *nemoch sem k tomu aňi čuchnout* (294. ř.),

P2: *blatňík, kterej nám ulít* (338. ř.).

Jednotná koncovka *-(a/e)ma* v 7. p. pl. všech mluvnických jmen

P1: *s kamarádama* (270. ř.), *přet lidma* (273. ř.), *se zápasama* (288. ř.),

P2: *s fodbalistama* (300. ř.).

Koncovka *-aj, -ej* ve 3. os. pl.

P1: Nezaznamenáno.

P2: *pořádaj ho fobalistí* (313. ř.), *do kterích se dávaj* (342. ř.).

V 1. os. pl. ind. préz. je koncovka -m vedle spisovného zakončení -me

P1: *dem* (272. ř.), *předvedem* (272. ř.), *přídem* (281. ř.). I u této generace se objevuje zakončení na -me. P1: *deme* (278. ř.), P2: *deme* (299., 302., 303., 304., 305., 306. a 319. ř.).

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

Diftong *ou* za starší *ú*

P1: *vjetšinou* v *hospoďe* (270. ř.), *začíná uš f pátek sespívanou* (271. ř.), *vječinou zústanou* (277. ř.), *co nás napadnou* (280. ř.), *sou tu rúzní báli* (282. ř.), *jednou zápas* (288. ř.), *čuchnout* (294. ř.),

P2: *deme za Koukalovou* (299. a 302. ř.), *na sespívanou* (300. ř.), *s bráchou* (304. ř.), *sebou* (304. ř.), *s tou holkou* (306. ř.), *vječinou* (306. a 334. ř.), *tu ženckou* (309. a 310. ř.), *deš si sednout* (310. ř.), *mňel kam sednout* (315. ř.), *mám dovolenou* (322. ř.).

Diftong *ej* za *ý/í*

V koncovkách přídavných jmen, zájmen a číslovek; P1: *celej rok* (269. ř.), *kiřičkovej prúvot* (272. ř.), *bapskej* (281. ř.), *ňákej* (282. ř.), *vilízanej* (297. ř.),

P2: *bapskej bál* (312. ř.), *celej* (314., 333. a 345. ř.), *kterej* (315. a 338. ř.), *takovej* (328. ř.), *automobilovej prúmisl* (341. ř.), *žádnej* (343. ř.), *hodnej* (344. ř.).

Úžení *é* v *í*

V koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen, zájmen a číslovek; P1: *to je jasní* (269. ř.), *o ničem jiním* (270. ř.), *pro nás mladí* (271. ř.), *fšechni ženckí* (277. ř.), *takovídle* (280. ř.), *rúzní* (280. a 282. ř.), *ňákí* (291. ř.), *f sedmí tříd'e* (293. a 294. ř.),

P2: *f púl dvanáctí* (304. ř.), *takoví* (307. ř.), *chockí kolečko* (308. ř.), *celím* (310. ř.), *dobří* (321., 324. a 346. ř.), *utržení koleno* (323. ř.), *sme to mňeli napsaní* (332. ř.), *něco úžasního* (336. ř.), *heskí mňesto* (338. ř.), *ve Starím Klíčovje* (340. ř.), *takoví velkí železní vjeci* (341. ř.).

Krácení samohlásek

P2: *nevím* (342. ř.).

3.4.3 Rysy jihozápadočeské podskupiny

Fonetický rozbor

Nadměrná délka vokálů ve slovech typu:

U nejmladší generace se též objevuje nadměrná délka vokálů, ale jen u výrazu *tám*. Jak již bylo výše zmíněno, hlásková varianta *tám* je charakteristická pro západní Čechy.

P1: *tám* (296. ř.),

P2: *tám* (300., 301., 311., 313., 330., 336. a 337. ř.).

Krátká délka vokálů uvnitř slov

P1: *f sakach* (274. ř.),

P2: *na Ribňíkach* (328. ř.).

Výslovnost s tupou sykavkou

I zde se tato výslovnost uplatňuje pouze u slovesa *mušet*. Jindrová¹⁴⁰ tento jev u nejmladší generace nezaznamenala.

P1: *muším* (290. ř.),

P2: Nezaznamenáno.

Protetické h-

Podobně jako u nejstarší a střední generace se opět tento jev objevuje pouze u názvu místní hospody.

P1: *vot Hadamú* (272. ř.),

P2: *k Hadamom* (300. a 304. ř.).

Morfologický rozbor

1. p. pl. mužského rodu končí na dlouhé -í

Tento rys se zde vyskytuje stejně jako u předchozích dvou generací. Jindrová¹⁴¹ ho ovšem u nejmladší generace nezachytila.

P1: *klucí* (277. a 291. ř.), *kamarádí* (287. ř.),

P2: *souboráří* (301. ř.), *fodbalistí* (313. ř.), *jako ti blpci* (345. ř.).

¹⁴⁰ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 41.

¹⁴¹ Tamtéž.

Záměna 3. a 4. p. sg. bezrodých osobních zájmen

S oběma respondenty z nejmladší generace si vzájemně tykáme, proto se zde u druhého mluvčího projevila tato změna.

P1: Nezaznamenáno.

P2: *to t'e může říct babička* (317. ř.), *akorát t'e to votbimbá* (329. ř.).

Ukazovací zájmena t'im, t'ich, t'ima

U ukazovacího zájmena *ten* dochází také k záměně. V plurálu se vyskytují na Plzeňsku, Klatovsku i Domažlicku analogické tvary *t'im, t'ich, t'ima*.¹⁴² Nejčastěji se tyto tvary objevují u nejstarší a střední generace (viz Jindrová¹⁴³), avšak já jsem tento rys zaznamenala v jednom případě u nejmladší generace.

P2: *k t'im Hadamom* (304. ř.).

Ukazovací zájmena tuten, tuta, tuto

U nejmladší generace jsem tyto tvary zájmena *tento* v nahrávkách nezaznamenala. Ani u Jindrové¹⁴⁴ jsem tento jev nenalezla. Avšak díky dialektologickému dotazníku (viz příloha, otázka č. 75) mohu doložit, že se „tutání“ užívá velmi často, což potvrdili všichni respondenti z nejmladší generace.

Vlastní jména

I u nejmladší generace se u příjmení ve v 2. p. objevila koncovka *-ú*; P1: *vot Hadamú* (272. ř.), a ve 3. p. koncovka *-om*; P2: *k Hadamom* (300. a 304. ř.).

Nesklonné tvary přivlastňovacích adjektiv

Na rozdíl od nejstarší a střední generace jsem zde tento rys nezaznamenala, avšak z přímého pozorování ho mohu doložit i u nejmladší generace.

¹⁴² J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 82.

¹⁴³ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 30–37.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 42.

Morfologizované jevy hláskoslovné povahy

Sestava koncovek -ou, -í, -ají ve slovesných tvarech 3. os. pl.

P1: chlapi vječinou zústanou (277. ř.), blbosti co nás napadnou (280. ř.), sou tu různí báli (282. ř.), gdiš to klucí říkají (291. ř.),

P2: voňi tám dávají (301. ř.), spívají se písničky (308. ř.), tam mají bábi fstup zdarma (316. ř.), souboráří nám to dicki kazí (301. ř.).

3.5 Slovník specifických výrazů

Následující slovník se skládá ze slov, která jsou obsažená v nahrávkách. U každého výrazu je naznačeno na jakém řádku se nachází. Etymologii slov jsem vypracovala s pomocí *Etymologického slovníku jazyka českého*¹⁴⁵, *Chodského slovníku*¹⁴⁶ a *Dialektického slovníku chodského*¹⁴⁷. Dále jsem vycházela ze *Slovníku nespisovné češtiny*¹⁴⁸ a z *Českých jazykových atlasů*¹⁴⁹.

Jednotlivá hesla jsem seřadila abecedně. Substantiva uvádím v singuláru, verba v infinitivu a další slovní druhy v základním tvaru. U substantiv je dále uvedena příslušná koncovka genitivu singuláru a rod, k němuž jednotlivá slova náleží.

U některých slov jsou provedeny hláskoslovné změny, ale protože se jedná o lexikalizované výrazy, zařadila jsem je též do tohoto slovníku (např. brambůr, mušet aj.).

- **ánunk**, neskl., m. (174. ř.) – „ponětí, vědomí o něčem, tušení“, z něm. *Ahnung* = tušení, potucha.
- **bachle**, -e, f. (100. ř.) – „kosa s hrabicí na sekání obilí“, z něm. *wacheln* = třepetat se. Objevuje se především na území jihozápadních Čech (ČJA 3, s. 167).
- **bejlí**, -í, n. (114. ř.) – „plevel“. Lze vyvozovat z dialektismu mejlí, záměnou náslovných hlásek došlo k adideaci¹⁵⁰ k nářeční podobě výrazu býlí (ČJA 2, s. 200).
- **brambůr**, -u, m. (113. ř.) – „brambor“, z obyvatelského jména *Branibor*. Užívá se v západočeských dialektech na jih od Plzně, dále v mikroareálu mezi Ledčí nad Sázavou a Jihlavou, brambura pak na východním Českobudějovicku (ČJA 3, s. 270).
- **depa**, zájm. přísl., část. (208. ř.) – 1. „kdepak“, 2. „výraz nesouhlasu, záporu“.
- **dívče**, -e, f. (230. ř.) – „děvče“. Na Chodsku se objevuje typická délka ve výrazu dívče. Toto slovo je na chodském území rodu ženského, proti obecněčeskému děvče.¹⁵¹

¹⁴⁵ Václav MACHEK, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 2010, 868 s.

¹⁴⁶ Jindřich JINDŘICH, *Chodský slovník*, Plzeň 2007, 383 s.

¹⁴⁷ Jan František HRUŠKA, *Dialektický slovník chodský*, Praha 1907, 127 s.

¹⁴⁸ Jan HUGO a kol., *Slovník nespisovné češtiny*, Praha 2009, 501 s.

¹⁴⁹ BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel (edd.), *Český jazykový atlas 1 a 2*, Praha 1992 a 1997; BALHAR, Jan (ed.), *Český jazykový atlas 3, 4, 5*, Praha 1999, 2002, 2005.

¹⁵⁰ Nová interpretace na základě sémantických vztahů.

¹⁵¹ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 87–88.

- **dolek**, -lku, m. (90. ř.) – „vdolek“, z něm. *dalken, talken* (to z psl. *tolkьno* = jakési jídlo z mouky).
- **drobíček**, přísl., zdrob. od drobet (99. ř.) – „trošičku“.
- **esli**, sp. podř., část. (303., 318. ř.) – „jestli“.
- **falář**, -e, m. (24., 30., 37. ř. aj.) – „farář“, z něm. *Pfarre*. V Čechách a částečně také na Moravě se užívá pro kněze výraz farář, často v nářeční hláskové obměně falář (ČJA 2, s. 408).
- **fjertoch** t. **fjertuch**, -u, m. (235. a 246. ř.) – „zástěra k ženskému kroji“.
- **flámička** t. **flámjiška**, -y, f. (245. ř.) – „volná ženská kazajka do práce“.
- **furt**, přísl., ob., (138., 141., 151. ř. aj.) – „pořád, stále, neustále, výraz nelibosti, např. když je někdo obtěžován opakovanou žádostí“ (*No jo, furt, já na to myslím.*), z něm. *fort* = dále.
- **holt**, přísl., ob. (18., 282. ř.) – „prostě, zkrátka“, z něm. *halt* = tedy, prostě.
- **íčko**, řidč. íčko, t. íčkom, jíčko, jíčkom (86., 88., 99. ř. aj.) – „ted', nyní“, z pův. *nýčko, nyníčko*. Na Chodsku se objevuje varianta nejčko a íčko. Obměny od základů nejč a nič se vyskytují v jihozápadočeském nářečí. Varianty se základem íč byly zachyceny v západním okraji (ČJA 5, s. 535–536).
- **jináč**, přísl., ob. (209. ř.) – „jinak“.
- **jupka**, -y, f. (245. ř.) – „lehký ženský živůtek“, z něm. *juppe, joppe* (to z fr. *jupe*, it. *giuppa*).
- **kanduš**, -e, m. (116., 242. a 244. ř.) – „sukně se živůtkem v „celosti“, šat vůbec“, slovo východní (osm. *kontoš*, maď. *köntös*, alb. *kondosh*).
- **kolna**, -y, f. (25. ř.) – „kůlna, jednoduché stavení pro úschovu dřeva, náradí“, od *kolo* = přístřeší pro rezervní a stará kola.
- **koštovat**, ob. (126. ř.) – „ochutnávat“, z něm. *kosten* = ochutnávat.
- **krvavka**, -y, f. (90. ř.) – „druh hrušek s červenavou dužinou“.
- **lajbík**, -u, m. (244. ř.) – „živůtek“, z něm. *Leib* = vesta.
- **loch**, -u, m. (208. a 213. ř.) – „jáma, sklep“, z něm. *Loch* = díra. Dvojitý název loch/sklep zůstává v jzč. oblasti, dosvědčeno bylo toto označení i v sv. Čechách. Označení loch se užívá ve významu „sklep mimo dům“ a sklep jako označení klenuté místnosti ve sroubku, sýpce (ČJA 1, s. 364).
- **mandálek**, -u, m. (101. ř.) – „hromádky snopů, na nichž schne požaté obilí“, z něm. *Mandel*.

- **marneči** (110. ř.) – „citosl. překvapení, podivu“, od citosl. ježíš-marne.
- **mušet** (18., 40., 41. ř. aj.) – „muset“. Užívá se na území jzč. nářečí a v přilehlém západním úseku středočeských dialektů (ČJA 4, s. 506). V tomto případě se jedná o lexikalizaci, protože výslovnost s tupou sykavkou se v nahrávkách objevuje jen u tvarů slovesa muset.
- **perna**, -y, f. (96. ř.) – „část stodoly po obou stranách mlatu, na ukládání slámy“, z jihoněm. *Barn*, sthn. *parno*. Tento výraz se užívá v západní části jzč. nářečí a dále na Příbramsku, Strakonicku a Prachaticku (ČJA 3, s. 72).
- **pořirunk**, -u, m. (295. ř.) – „pozdvížení“.
- **punebí**, -í, n. (127. a 128. ř.) – „půda“. Označení ponebí nebo punebí se užívá v oblasti pošumavské a západočeské (ČJA 1, s. 363).
- **rozplášenka**, -y, f. (233., 243., 244. ř. atd.) – „volná kazajka polosvátečního ženského kroje“.
- **rukávce**, -0, pomn. (232. ř.) – „krátká tenká košile ženská se široce vydutými rukávy“.
- **storola**, -y, f. (96. ř.) – „stodola“, z něm. *stadal* (nyní *Stadel*). Na celém území se užívá pojmenování stodola, avšak především na Chodsku došlo k hláskové obměně → storola (ČJA 3, s. 64).
- **stunavyj**, příd. jm. (103. ř.) – „stonavý, nemocný“.
- **svarba**, -y, f. (119. ř.) – „svatba, veselka“, všeslovanské slovo. Disimilovaná podoba svarba se objevuje zejména na Chodsku a zč. okraji, dále ve východní polovině Čech a v celé západní polovině Moravy (ČJA 1, s. 86).
- **šindálek**, -u, m. (111. ř.) – „úzké prkénko k pokrývání střechy“, z něm. *Schindel* (to z lat. *scindere* = štípat).
- **teky i teký**, přísl., část. (95., 102., 107. ř. aj.) – „také“. ČJA tuto chodskou podobu na mapě nezaznamenává (ČJA 5, s. 563). Avšak tyto tvary jsou doloženy v chodských vesnicích Postřekov, Mrákov aj. (ČJA Dodatky, s. 357–359).
- **tera, tery**, sp. souř., část. (118. ř.) – „tedy“.
- **troky**, -ů, pomn., ob. (98., 99. a 107. ř.) – „necky (na prádlo)“, z něm. *Trog* = koryto. Na většině území Čech se používá označení necky. Výraz troky se používá na větší části Moravy, v jzč. oblasti a dále zasahuje do východních okrajů svč. nářeční oblasti a do Slezska (ČJA 1, s. 318).

- **tupát** (159., 163. ř.) – „dupat, dupnout“.
- **tutary**, přísl. (125. ř.) – „tudy“.
- **tuten, tuta, tuto** v nedb. výsl. i tů-, zájm. (72., 132., 156., 168., 177. a 234. ř.) – „tento, tuhleten, tenhle“.
- **vostát** (72. ř.) – „zůstat“. Dloužení v zakončení infinitivu nebo v příč. min. se zaznamenávají v moravském areálu, také na Chodsku a jihovýchodně od Strakonice (ČJA 5, s. 270).

3. 6 Výsledky dialektologického dotazníku pro jihozápadočeskou podskupinu

Zde uvedu výsledky, které jsem získala pomocí dialektologického dotazníku, který vytvořil PhDr. Štěpán Balík, PhD. Dotazník jsem vyplnila s dvaceti dotazovanými ze všech věkových generací (nejstarší, střední, nejmladší). Nejstaršímu informátorovi je 78 let a nejmladšímu 23 let. V tomto případě již nepochází všichni respondenti z vesnice Postřekov, jako tomu bylo u nahrávek, ale např. ještě z Chrastavic, Bořic a Domažlic. Dotazník jsem vyplňovala s jednotlivými dotazovanými zvlášť, vždy v tichém a klidném prostředí. Nejdříve jsem si o každém respondentovi zapsala několik potřebných informací (věk, pohlaví, místo narození, bydliště, informace o jeho rodičích a prarodičích). Poté jsem začala klást jednotlivé otázky a odpovědi jsem zaznamenávala rovnou do dotazníku, který jsem měla ve svém notebooku.

Ve výsledcích neuvádím všechny body dotazníku, pouze ty nejzajímavější. Vždy uvádím číslo otázky a znění otázky. Následují výrazy, které byly u každého bodu odpovězeny. Jednotlivá slova jsou seřazena podle frekvence odpovědí. Stejně jako u předchozího slovníku specifických výrazů uvádím substantiva v singuláru a verba v infinitivu. U substantiv je uvedena koncovka genitivu singuláru a jmenný rod. Dále poukazují na etymologii a rozšíření jednotlivých slov. Zde jsem vycházela z *Českého etymologického slovníku*¹⁵², ze *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost*¹⁵³, ze *Slovníku nespisovné češtiny*¹⁵⁴ a z *Českých jazykových atlasů*¹⁵⁵.

4. JAK ŘÍKÁTE PODÉLNÉ PROHLUBNI NA OKRAJI CESTY / SILNICE?

- **pangejt**, -u, m. ob. - „okraj silnice, krajnice, chybně příkop“. Dříve i *panket*, *banket*, původně „okrajový pás silnice“, z fr. *banquette* = ochranný násep, lavička. Výraz, který se vyskytuje v západních Čechách (ČJA 2, s. 331).
- **příkop**, -u, m. – „umělá prohlubeň“. Výraz typický pro svč. nářečí, vých. úsek střč. nářečí a nejzápadnější cíp Moravy s přesahem na Jindřichohradecko (ČJA 2, s. 330).

¹⁵² Jiří REJZEK, *Český etymologický slovník*, Voznice 2001, 752 s.

¹⁵³ Josef FILIPEC a kol., *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha 2007, 647 s.

¹⁵⁴ Jan HUGO a kol., *Slovník nespisovné češtiny*, Praha 2009, 501 s.

¹⁵⁵ BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel (edd.), *Český jazykový atlas 1 a 2*, Praha 1992 a 1997; BALHAR, Jan (ed.), *Český jazykový atlas 3, 4, 5*, Praha 1999, 2002, 2005.

- **strouha**, -y, f. – „umělé otevřené vodní koryto“, stsl. *struga* = vlnění, tok, psl. **struga* je odvozeno z ie. **sreu-* = téci. Výraz objevující se především v západní polovině Čech (ČJA 2, s. 331).
- **škarpa**, -y, f. – hov. „příkop“, z it. *scarpa* a to pravděpodobně z germ. *skrap-*, *skarp*, ze základu, z něhož je i něm. *schroff* = příkrý, srázný. Dříve lidový výraz, dnes spisovný. Výraz charakteristický pro střč. nářečí, odtud zasahuje do sousedních oblastí (ČJA 2, s. 330).

5. JAK ŘÍKÁTE TOČITÉMU ÚSEKU CESTY / SILNICE?

- **zatáčka**, -y, f. – „zatočení, zakřivení cesty do oblouku“. Tento spisovný výraz proniká do všech nářečních oblastí (ČJA 2, s. 334).
- **zátočina**, -y, f. - Toto pojmenování se objevuje zejména v jzč. oblasti a v přilehlých střč. nářečích, dále pak na stř. Moravě s přesahem na Břeclavsko a Moravskokrumlovsko (ČJA 2, s. 334).

6. JAK SE ŘÍKÁ MĚLKÉ PROHLUBNĚ S VODOU NA CHODNÍKU ČI SILNICI?

- **louže**, -e, f. – „kaluž“, ze stč. *lúžě*, psl. *luža*. Tento výraz je charakteristický pro západní část jzč. nářečí a přilehlou část střč. nářečí (ČJA 2, s. 318).
- **kaluž**, -e, f. – „mělká prohlubeň s vodou“, p. *kaluža*, psl. **kaluža*, **kaluga*. Označení se vyskytuje v široké oblasti svč. a v přilehlém pásu střč. nářečí. Jinde se objevuje nepravidelně. Ve větší míře bylo zaznamenáno na zč. a jč. okraji, na Jihlavsku, na střední, již. a sv. Moravě (ČJA 2, s. 318).

8. JAK NAZVETE KUS LEDU, KTERÝ VISÍ NAPŘ. ZE STŘECHY?

- **rampouch**, -u, m. – „kousek ledu visící ze střechy“, stč. *ropúch*, od *ropěti* = kapat, téci. Jedná se o výraz vyskytující se téměř po celých Čechách a v záp. části Moravy. Běžně se užívá ve městech a je shodný se spisovným jazykem (ČJA 1, s. 376).

9. JAK ŘÍKÁTE VYSTAVĚNÉ PŘEKÁŽCE Z PLETIVA ČI LATÍ, KTERÁ OD SEBE ODDĚLUJE JEDNOTLIVÉ POZEMKY?

Všichni dotazovaní odpověděli na tuto otázku **plot**, nikoliv **hradba**. Nelze tedy souhlasit s tvrzením Českého jazykového atlasu (viz níže).

- **plot**, -u, m. – „ohrazení pozemku, prostoru“, všesl. – p. *plot*, r. *plot*, stsl. *plotь*, psl. **plotь* je odvozeno od **plesti* = co je spleteno (pův. ploty z proutí). Výraz

plot je celouzemním názvem, pouze na jihozápadě se vyskytuje výrazně slovo hradba a plot sem proniká jen velmi málo jako novější označení (ČJA 3, s. 89).

10. JAK NAZVETE UŘEZANÉ VĚTVE JEHLIČNATÝCH STROMŮ, JEŽ LZE POUŽÍT NAPŘÍKLAD K PŘIKRYTÍ OKRASNÝCH ROSTLIN NA ZIMU?

- **chvojí**, -í, n. hromad. – „ulámané větve jehličnatých stromů“, z psl. **chvojъ*. Výrazy od základu *chvoj-* se vyskytují na převážné části českého národního jazyka (ČJA 2, s. 192).
- **pejručí** (také **peručí** a **peručiny**), -í, n. hromad. – „přenesením pojmenování větví stromů“, souvisí s *prut*, od psl. **paprutie*. Pejručí je označení charakteristické pro Domažlicko a Klatovsko (ČJA 2, s. 192). Peručí je název užívaný na Chodsku (Jindřich, 2007, s. 209).
- **klestí**, -í, n. hromad. – „přenesením nář. pojmenování osekáných větví“, od *klestit* = osekávat, ořezávat, z psl. **klěstiti*. Na západě Čech se hojně užívá pojmenování *klest* (zč. nářečí) a *klest'* (přílehlá část střč. nářeční oblasti) (ČJA 3, s. 192).

11. JAKÝM KUCHYŇSKÝM NÁČINÍM PŘEMISŤUJETE POLÉVKU NA TALÍŘ?

Podle Českého jazykového atlasu se na širším Chodsku objevuje archaický dialektismus **odlívka/nálívka** (ČJA 1, s. 288). Já jsem tuto variantu v dotazníku nezaznamenala.

- **naběračka**, -y, f. – „náradí na nabírání“, od *nabírat*. Tento výraz byl zachycen v Čechách spíše jako okrajová dubleta, v městské mluvě má charakter inovace a ve Slezsku se běžně objevuje i ve vesnicích (ČJA 1, s. 286).

12. JAK NAZVETE NAMRZLOU ČI ZLEDOVATĚLOU VODU NA CESTĚ, KTERÁ JE PAK KLUZKÁ?

Český jazykový atlas uvádí slovo **omrzalka**, který se užívá v západních Čechách. Dále výraz **okluz**, který byl ojedinele zaznamenán v oblasti Chodska (ČJA 2, s. 370). Ani zde tyto výrazy nemohu z dotazníku doložit.

- **náledí**, -í, n. – „ledový povlak na zemi, na vozovce“, stč. náledně. Výraz zaujímající velkou část střč. nářečí, jč., čes.-mor.a střm. nářečí. Jako spisovný proniká i do jiných oblastí (ČJA 2, s. 370).
- **ledovka**, -y, f. – „náledí; námraza, ledovatka“, od ledový, psl. **ledъ*. Objevuje se v svč. nářečích jako dubleta s výrazem ledovice (ČJA 2, s. 370).

- **námraza**, -y, f. – „namrzlá vrstva ledu“, tuto variantu Český jazykový atlas neuvádí.

13. JAK NAZVETE ZMRZLOU VODNÍ PÁRU NAPŘÍKLAD NA ROSTLINÁCH ČI STROMECH?

Na jz. okraji Čech by se měla objevovat varianta **jiní**, která je shodná se spisovným jazykem, v severní části domažlického úseku výraz **ojím** (ČJA 2, s. 368). Ani jeden z těchto výrazů jsem nezaznamenala.

- **jinovatka**, -y, f. – „vrstva zmrzlé vodní páry, jíní“, psl. **inъjъ*. Shodný výraz se spisovným jazykem je celouzemním pojmenováním (ČJA 2, s. 368).

14. JAK NAZVETE SILNÝ, PRUDKÝ ČI VYDATNÝ DÉŠŤ?

Objevily se odpovědi **liják** i **ljják**, v některých případech se vyskytovala různá míra zdĺoužení samohlásky.

- **liják**, -u, m. – všesl., stsl. *lijati*, psl. **liti*, nejbliže k lit. *lieti* = pršet. Výraz rozšířený v celých Čechách, na záp. a stř. Moravě a v záp. části slez. nářečí. V již. Čechách, na Domažlicku, v širším manětínském úseku byla zaznamenána podoba se zdĺouženou samohláskou (**ljják**) (ČJA 2, s. 356).
- **slejvák**, -u, m., ob. expr. – „prudký déšť“. Výraz doložený nesouvisle z celých Čech s malými přesahy na již. a sz. Moravu (ČJA 2, s. 356).

17. JAK SE ŘÍKÁ KRUHOVITÉ STAVBĚ VYHLoubENÉ DO ZEMĚ, Z NÍŽ SE ČERPÁ VODA?

V jzč. a sč. okrajových úsecích se používá výraz **studnice**, na širším Domažlicku a Klatovsku se vyskytuje její redukovaná obměna **stunce** (ČJA 1, s. 394). Ani jeden z dotazovaných však tyto výrazy nezmínil.

- **studna**, -y, f. – „jáma vyhloubená a upravená k jímání pramene“, všesl. slovo, p. *studnia*, r. *studenéc*, souvisí s adjektivem *studený* → „zdroj studené vody“. Tento výraz se objevuje jako základní v záp. polovině Čech, roztroušeně i v jiných oblastech Čech (především svč. nářečí), též proniká do městské mluvy (ČJA 1, s. 394).

18. CO SI VEZMETE, CHCETE-LI VOZIT ZEMINU, STAVEBNÍ MATERIÁL APOD.? (JEDNÁ SE O „POMOCNÍKA“ S JEDNÍM KOLEM A SE DVĚMA DRŽADLY PRO RUCE.)

Český jazykový atlas z Domažlicka dokládá výraz **kolmaha** (ČJA 3, s. 378). Dotazovaní tento výraz pasivně znají, avšak aktivně užívají slovo **kolečko**.

- **kolečko**, -a, n. – „náradí s jedním kolem, korbou a držadly k ruční dopravě“, zdrob. od *kolo*. Shodný výraz se spisovnou češtinou vyskytující se ve většině Čech s výjimkou okrajů se šíří i do oblastí s jinými nářečnými ekvivalenty (ČJA 3, s. 378).

19. S ČÍM SE ZALÉVAJÍ ZÁHONY, KDYŽ NENÍ K DISPOZICI HADICE?

- **kropáč**, -e, m. – „násadec s otvory u kropicí konve“, od *kropit*. C charakteristické pojmenování pro jzč. nářečí (ČJA 2, s. 78).

20. JAK ŘÍKÁTE NÁDOBĚ, DO NÍŽ JSOU ZASAZENY DOMÁCÍ, NĚKDY I VENKOVNÍ KVĚTINY?

Nikdo z dotazovaných neuvedl výraz **květník**, avšak z přímého pozorování mohu doložit jeho užívání na Chodsku. Pojem se vyskytuje zejména v jzč. nářeční oblasti s přesahem do středočeských nářečí. Dále se objevuje v malém areálu v sev. Čechách a ve vm. nářečích (ČJA 1, s. 298).

- **květináč**, -e, m. – „nádoba na pěstování květin“, pojmenováno podle účelu, jemuž nádoba slouží. Ze spisovného jazyka proniká do nářečí. Souvisleji byl zaznamenán na vých. polovině Čech a na záp. Moravy. Sporadicky je zaznamenán na celém území, zvláště u mladé generace ve městech (ČJA 1, s. 298).
- **vrhlík**, -u, m. – Pojem užívající se na Domažlicku a Klatovsku (ČJA 1, s. 298).

21. JAK NAZVETE MLADOU ROSTLINU, KTEROU PŘENÁŠÍTE DO ZEMĚ NA JINÉ MÍSTO?

- **sazenice**, -e, f. – „mladá rostlina určená k přesazení, zasazení“, psl. **sad-ja-ti*. Výraz rozšířený ve větší části Čech a na záp. Moravě (ČJA 2, s. 76).
- **sadička**, -y, f. – od *sadit*, psl. **saditi*. Toto označení se vyskytuje na okraji záp. Čech (ČJA 2, s. 76).

22. JAK NAZÝVÁTE NÁSTROJ K ODHRABÁVÁNÍ SNĚHU?

- **hrablo**, -a, n. – psl. **grabati*.

23. JAK ŘÍKÁTE PSACÍ POTŘEBĚ, TZV. PATENTNÍ TUŽCE, KTERÁ MÁ VYSUNOVACÍ TUHU?

Zajímavé je, že nejstarší generace odpovídala pouze krajon, střední generace pouze verzatilka a nejmladší generace pentilka a mikrotužka.

- **verzatilka**, -y, f. – „patentní tužka s výměnnou tuhou“, podle obchodní značky *Versatil*, to z lat. *versatilis* = otáčivý, obratný.
- **pentilka**, -y, f. – „mikrotužka“, podle značky *Pentel*.
- **mikrotužka**, -y, f.
- **krajon**, -u, m. – lidový název pro verzatilku, z fr. *crayon* = tužka, pastelka.

24. JAK ŘÍKÁTE KULATÉMU SPORTOVNÍMU NÁČINÍ, S NÍMŽ SE KOPE ČI SE HÁZÍ APOD.?

Na jz. Čech a na Znojemsku byla zaznamenána varianta **mlíč** (ČJA 1, s. 116). Tento výraz ovšem nemohu z dotazníku doložit.

- **míč**, -e, m. – „pružná koule jako sportovní náčiní nebo dětská hračka“, stč. *mieč*, psl. **męčb*, to je odvozeno od **męk-* → „měkká hadrová koule sloužící ke hře“. Základní pojmenování v Čechách (ČJA 1, s. 114).
- **balon**, -u, m. – hovor. „míč“, z něm. *Ballon* a fr. *ballon* z it. *ballone*, *pallone* → zveličující jméno k *balla*, *palla* = koule, míč. Základní pojmenování na Moravě a větší části Slezska (ČJA 1, s. 114). Z přímého pozorování také mohu doložit, že na Chodsku i v jiných oblastech se tento výraz používá ve sportovním slangu (zejména fotbalisté).

26. CO POUŽIJETE KE STRÍHÁNÍ PAPIRU?

V zč. areálu se používá výraz **nožíky** (ČJA 1, s. 196). Toto slovo jsem v dotazníku ovšem nezaznamenala.

- **nůžky**, -žek, f. pomn. – „ruční nástroj ze dvou čepelí k stříhání“, z psl. **nožb*. Výraz shodný se spisovným jazykem se objevuje na většině území Čech a na záp. polovině Moravy (ČJA 1, s. 196).

27. CO SLOUŽÍ K PŘIKRYTÍ HRNCE?

Na jč. a jzč. okrajích se používá výraz **puklice**. Na Domažlicku byl zaznamenán výraz **pokrvadlo** (ČJA 1, s. 282). Tyto varianty nikdo z dotazovaných nezmínil.

- **poklice**, -e, f. – „kotouč na přikrývání hrnců apod.“, pův. *puklice* = něco vykrouklého ze dřeva či kovu, stč. *pukla* = vypouklá ozdoba. Výraz doložený v sv. Čechách (ČJA 1, s. 285).
- **poklička**, -y, f. – zdrob. poklice. Výraz typický pro sv. polovinu Čech (ČJA 1, s. 282).

32. POJMENUJTE SVISLOU ČÁST DŘEVĚNÉHO PLOTU.

Všichni respondenti odpověděli **plaňka**, což nesouhlasí s Českým jazykovým atlasem (**planka**). Pouze jeden dotazovaný uvedl variantu **laťka**.

- **plaňka**, -y, f. – „otesaná lať, tyčka v plotu“, z něm. *Planke* = tlusté prkno. Název plaňka se objevuje v západní polovině Čech s výjimkou nejzápadnějšího úseku. V zč. a jzč. okrajovém pásu se vyskytují hláskové obměny planka a blanka (ČJA 3, s. 92).
- **laťka**, -y, f. – „úzké ploché prkno“, z něm. *Latte*. Nejčastěji se vyskytuje v již. části střm. nář., na Litovelsku a Boskovicku, dále v nářečích čes.-mor. a v oblasti jzč. nářečí (ČJA 3, s. 92–94).

33. JAK OZNAČUJETE MALÁ DŘÍVKA VHODNÁ NA PODPAL, KTERÁ NĚKDO PŘEDTÍM SEKYROU ROZŠTÍPAL?

- **špánek**, -u, m. – „štěpina, tříška“. Výraz objevující se na okraji jzč. nářeční skupiny, tzn. na Chodsku a Klatovsku (ČJA 1, s. 392).
- **tříška**, -y, f. – „slabý, špičatý podlouhlý odštěpek dřeva“, z psl. **trěska* od **trěskati*. Spisovný výraz vyskytující se především v Čechách a na větší části Moravy (ČJA 1, s. 392).
- **štěpka**, -y, f. – tento výraz Český jazykový atlas nezaznamenává, pouze štípky, které jsou doloženy na Opavsku, Příborsku a v česko-polském přechodovém pásu (ČJA 1, s. 392).

35. JAK NAZÝVÁTE PŘEDMĚT, V NĚMŽ SE DOMA OBVYKLE PŘECHOVÁVÁ CHLEBA?

Na Chodsku byla zaznamenána podoba **košinka** odvozená od substantiva koš a v záp. Čechách forma **ošitka** odvozená od slovesa šít (ČJA 1, s. 256). Avšak v dotazníku všichni respondenti uvedli možnost **chlebník**.

- **chlebník**, -u, m. – „malá torna nošená obyčejně na boku“, z *chléb*, všesl. slovo, r. *chleb*, psl. **chlěbъ*. V mapě Českého jazykového atlasu nezaznamenáno (ČJA 1, s. 257).

36. JAK ŘÍKÁTE ZBYTKU ZE SNĚDENÉHO JABLKA ČI HRUŠKY?

- **ohryzek**, -zku, m. – „1. okousaný jádřinec jablka, hrušky, 2. vyvýšenina na přední straně hrtanu“, p. *ogryzek*, od *ohryzt*. Tento výraz je shodný se spisovným jazykem, objevuje se na téměř celém území českého národního jazyka. Avšak v záp. polovině Čech a části již. a střední Moravy bylo zaznamenáno méně často (ČJA 2, s. 70).
- **okusek**, -sku, m. – od *okousat*. Pojmenování typické pro jzč. nářečí (kromě vých. a již. části) s přesahem do střč. nářečí, dále v mikroareálu v Podještědí a v Podkrkonoší (ČJA 2, s. 70).

37. JAK NAZÝVÁTE POVLAKE NA POVRCHU SVAŘENÉHO MLÉKA?

- **škraloup**, -u, m. – „1. vrstva na povrchu tekutiny. 2. provinění, poklesek“, významově nejbližší je sln.d. *skorlup*, *škralup* aj. = smetana na převařeném mléce. Výraz zabírající celou záp. a sev. polovinu Čech (ČJA 1, s. 222).

38. JAK ŘÍKÁTE ČÁSTI ČESNEKU PŘIPOMÍNÁJÍCÍ TVAR MĚSÍCE?

Starší podoba **strouček** je charakteristická pro většinu Moravy, Slezska a též pro zč. a szč. okraje (např. Plzeňsko, Rakovnicko). Na jihozápadě Čech a na jihozápadní Moravě se objevuje výraz **pazourek**, který je v přesmyknuté podobě **parouzek** doložen v oblasti mezi Klatovy a Plzní (ČJA 2, s. 92). Avšak všichni dotazovaní odpověděli shodně **stroužek**.

- **stroužek**, -žku, m. – „dílek česneku“, původně *strouček* jako zdrobnělina k *struk*. Výraz typický pro oblast sev. poloviny střč. nářečí, dále sahá až na Znojemsko (ČJA 2, s. 92).

39. JAK ŘÍKÁTE OKRAJOVÉMU ZBYTKU CHLEBA?

Na Domažlicku se dubletně objevuje i výraz **dojedek** (ČJA 1, s. 270). Tuto možnost ovšem nemohu potvrdit.

- **patka**, -y, f. – „skrojek chleba“, metaforicky od *pata*, psl. **pęta*. Slovo rozšířené především v oblasti jzč. nářečí, nedubletně v záp. části střč. nářečí a v širším areálu na jz. Moravě (ČJA 1, s. 270).

45. JAK ŘÍKÁTE SLADKÉMU VÁNOČNÍMU PEČIVU PLETENÉMU Z PRAMENŮ KYNUTÉHO TĚSTA?

V jižních Čechách a na Domažlicku se používá výraz **calta** (ČJA 2, s. 472). Tento výraz jsem nezaznamenala.

- **vánočka**, -y, f. – „kynuté podlouhlé pečivo ze spletených pramének těsta“, univerbizací z *vánoční houska*, *vánoční buchta*. Běžný výraz na celém zkoumaném území (ČJA 2, s. 472).

46. JAK NAZÝVÁTE VELKOU MYŠ?

V celých Čechách se používá výraz **němkyně**. Jeho méně užívaná varianta *němka* se objevuje na Plzeňsku a Rakovnicku. Ze západních Čech se též dokládají přejímky z němčiny **rocna**, **roc** a **rocák** (ČJA 2, s. 100). Avšak všichni dotazovaní odpovídali jinak:

- **potkan**, -a, m. – „velká myš žijící u vod, v kanálech“, z maď. *patkány* a to ze severoit. *pantegàna*, jež pravděpodobně vychází z lat. *Ponticus* = pontský (Pontus = historické území na jižním pobřeží Černého moře, odkud se dostali tito hlodavci na lodích do Itálie a poté dále do Evropy). Většinu území Moravy zaujímá název *potkán*. Řídce se objevuje i v Čechách, avšak s krátkou kmenovou samohláskou (ČJA 2, s. 100).
- **krysa**, -y, f. – „velká myš s delším ocasem škodící v sýpkách“, přejato z r. *krysa*, další původ je nejistý. Pojmenování běžné ve všech městech, jako jediný výraz je používán v nově dosídleném pohraničí (ČJA 2, s. 100).

47. SAMEC KOZY JE?

Pouze dva dotazovaní uvedli možnost **pukl**, ostatní variantu **kozel**.

- **kozel**, -zla, m. – všesl. slovo, p. *koziol*, hluž. *kozol*, z psl. **kozьlbь*. Pojmenování se shoduje se spisovným jazykem a je rozšířeno po celých Čechách (mimo záp. a již. okrajů) a na záp. a stř. Moravě a na záp. Slezsku (ČJA 3, s. 462).
- **pukl**, -a, m. – adaptací výrazů přejatých z něm. *Bock*, *Bockel*. Tento výraz se užívá v zč. nářečích a na Strakonicku (ČJA 3, s. 462).

48. JAK POJMENUJETE MENŠÍHO PSA?

Pro jzč., vm. a slezská nářečí je typické pojmenování **psíček** (ČJA 3, s. 480). Avšak všichni respondenti odpověděli **pejsek**.

- **pejsek**, -ska, m. – zdrob. expr., všesl. slovo, r. *pies*, psl. **pъsъ*. Označení převládající v Čechách a na záp. Moravě (ČJA 3, s. 480).

49. JAK ŘÍKÁTE SAMICI PSA?

PODDOTAZ: LZE TAK NEGATIVNĚ OZNAČIT ŽENU? S JAKÝM VÝZNAMEM?

Pro Čechy je charakteristický výraz **čuba** s dubletní formou **čubka** (ČJA 3, s. 482). V tomto případě všichni dotazovaní uvedli pojmenování **fena**. Na poddotaz též všichni shodně odpověděli, že tímto výrazem nelze označit ženu.

- **fena**, -y, f. – „samice psa, psice“, z něm. nář. *fenn*, to z fr. nář. *fenne*, to z lat. *fēmina* = žena. Jako nedubletní byl tento výraz zaznamenán na stř. a vých. Moravě, dubletně na záp. Moravě, ve Slezsku a v okrajových úsecích jzč. nářečí (ČJA 3, s. 482).

50. JAK SE ŘÍKÁ KULATÝM TMAVOMODRÝM LESNÍM PLODŮM? (TVAREM PODOBNÝM BRUSINKÁM)

Všichni dotazovaní uvedli variantu **borůvky**. Ovšem od svých předků (např. vesnice Tlumačov) znají i chodský název **borovnice**, což je slovtvorná varianta od slova borůvka (ČJA 2, s. 232).

- **borůvka**, -y, f. – ve stč. nedoloženo, odvozeno od *bor*, podle místa výskytu. Výraz shodný se spisovným jazykem je běžný téměř na celém území (ČJA 2, s. 232).

52. JAK ŘÍKÁTE PLODU JEHLIČNATÝCH STROMŮ?

Podle Českého jazykového atlasu se dokládá na zč. okraji nedubletní výraz šůta (ČJA 2, s. 189). Já jsem tuto variantu v dotazníku nezaznamenala.

- **šiška**, -y, f. – všesl. slovo, od psl. **šišъka*. Název se shoduje se spisovným jazykem a vyskytuje se na celém území Čech a Moravy (ČJA 2, s. 189).

60. JAK ŘÍKÁTE VLASŮM SPLETENÝM DO DELŠÍHO SILNĚJŠÍHO PROUDU?

- **cop**, -u, m. – „pletenec vlasů“, z něm. *Zopf* = cop, vršek (kmene). Souvisí s angl. *top* = špička, vrchol. Pojmenování je shodné se spisovným jazykem a zabírá oblast celých Čech, dále zasahuje do záp. poloviny Moravy a odděleně pokračuje ve Slezsku (ČJA 1, s. 126).

64. JAK SE NAZÝVÁ PŘEDMĚT, KTERÝ MAJÍ MIMINKA PRO UKLIDNĚNÍ V PUSE?

- **dudlík**, -u, m. – „předmět k dumlání pro konejšení nemluvnat“, od slovesa *dudlat* = sát. Výraz shodný se spisovným jazykem se používá v celých Čechách, zasahuje až do středu Moravy. Jako výhradní zaujímá jen větší areál v záp. části střč. a jzč. nářeční oblasti, v jiných oblastech je dubletní (ČJA 1, s. 106).

72. JAK POJMENUJETE USCHLÝ ZBYTEK KVĚTU NA SPODKU JABLKA?

Celkem šest dotazovaných neznalo odpověď. Všichni další odpověděli **bubák**. Nikdo nezmínil výraz **pípa**, který spadá podle České jazykového atlasu do zč. nářečí (ČJA 2, s. 66).

- **bubák**, -a, m. – přenesením „uschlý hlen v nose“, od onom. *bubu*. Označení se vyskytuje na území Čech (ČJA 2, s. 66).

79. JAK VYJÁDRÍTE, ŽE NĚKDO SEKYROU DĚLÁ Z POLEN MENŠÍ KUSY?
DOPLŇTE: Pavel vzal sekyru a bude teď ... (infinitiv) polena.

- **štípat** – „sekyrou dělit dříví po vlákněch“, všesl. slovo, z psl. **ščipati*. Vyskytuje se na celém území Čech (ČJA 1, s. 390).
- **sekat** – novotvar od stč. *sieci, séci*, psl. **sěkti*. Objevuje se v oblasti jz. Čech a dále v již. polovině Moravy (ČJA 1, s. 390).
- **kálat** – od *kláti* = bodat, zabíjet, štípat, z psl. **kolti*. Používá se na jzč. okraji většinou jako starší či významová varianta vedle slov štípat a sekat (ČJA 1, s. 390).

86. CO SE DĚJE, KDYŽ PADÁ DROBNÝ DÉŠŤ VZNIKAJÍCÍ Z MLHY?

- **mrholit** – od psl. **mъrgati* = mihotat se. Celouzemní označení (ČJA 2, s. 351).
- **mžít** – „drobně pršet“, od psl. **mъžiti*. Výraz zabírající celé Čechy a záp. polovinu Moravy s výběžkem k Prostějovu (ČJA 2, s. 351).
- **mlžít** – Označení objevující se především na záp. a stř. Moravě, ojediněle i v jiných oblastech (ČJA 2, s. 351).

87. DOPLŇTE. POKUD CHCETE STROM VYŠLECHTIT A CHCETE NA NĚJ PŘIDAT VÝNOSNĚJŠÍ PROUTKY Z JINÉ ROSTLINY, TAK HO MUSÍTE ...

- **roubovat** – „připojovat roub na podnož“, od *roub*, to z psl. **rǫbati* = sekat. Sloveso charakteristické pro Čechy (hlavně ve střední části), proniká na Moravu, zejména do stř. a sev. části střm. nářečí (ČJA 2, s. 62).
- **štípit** – podoba se zdloženým kmenovým vokálem od *štěpit*, od *štěp*, to z psl. **ščepъ*. Touto podobou se vyznačují sev. a stř. část vm. nářečí s Holešovskem a vých. část slez. nářečí, dále byla zaznamenána na Domažlicku a Klatovsku (ČJA 2, s. 62).

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zabývala analýzou běžné mluvy na Chodsku ve třech generacích. Cílem práce bylo zjistit, jaké typické znaky a v jaké míře se objevují v současné mluvě obyvatel chodského regionu. Analýzu jsem provedla na základě rozboru přepsaných nahrávek, které jsem pořídila se zástupci nejstarší, střední a nejmladší generace.

Nejstarší generaci reprezentoval jeden muž a dvě ženy ve věku mých prarodičů (respondenti narozeni mezi lety 1937–1944). Střední generaci tvoří dvě ženy ve věku mých rodičů (narozeny roku 1963 a 1970). Jedna respondentka z této generace pochází původně z Plzně, avšak skoro celý život žije v Postřekově, proto v její promluvě nebylo nic znát. Nejmladší generaci zastupují dva mladí muži v mém věku (ročníky 1991 a 1994). Rozdíly mezi jednotlivými generacemi jsem zaznamenala již při pořizování nahrávek. Nejstarší generace byla velmi přívětivá a hodně sdílná. Naopak zástupci nejmladší generace byli spíše stydliví a byli rádi, když nahrávání skončilo.

Svou pozornost jsem zaměřila zejména na fonetický a morfologický rozbor, přičemž jsem dále oddělila morfologizované jevy hláskoslovné povahy. Též jsem se věnovala lexikálnímu rozboru – vytvořila jsem pro tento účel slovník specifických výrazů. Do slovníku jsem zařadila pouze ta slova, která se objevila v nahrávkách. V rámci lexikálního rozboru jsem dále zpracovala údaje, které jsem získala pomocí dialektologického dotazníku pro jihozápadočeskou podskupinu. Výsledky dotazníku v několika případech potvrdily užívání daných slov z nahrávek. Do slovníku byl například zařazen výraz *loch* neboli *sklep*. Dotazník (viz příloha č. 2, otázka č. 7) následně potvrdil užívání tohoto slova na Chodsku. V poslední podkapitole uvádím výsledky tohoto dialektologického dotazníku.

Mezi hláskoslovné znaky obecné češtiny, které jsem zaznamenala v nahrávkách u všech generací, patří například diftong *ej* za *ý/i* (*bejt, tejden*), úžení *é* v *i* (*prolízački, lítalo*), skupina *šť* nahradila staré *šč* (*našťestí*), změna *č* na *š* (*štiri, štrnáct*), skupina *mň* před vokálem *e* (*mňel, mňesíc*), absence náslovného *j* (*deme*). Protetické *v* (*votpoledne, vokno*) bylo též doloženo u všech generací, avšak nejvíce u nejstarší a nejméně u nejmladší. Je to dáno zejména tím, že střední i nejmladší generace jsou více ovlivněny spisovnou a obecnou češtinou. Mluvíci ze všech generací používali i výrazy bez protetického *v* (*omladina, ohromní, običejní*).

Větší rozdíly nastávají u hláskoslovných rysů jihozápadočeské podskupiny. Pouze u nejstarší generace se zachovaly jevy jako změna *d* v *r* (*storola, tera*), délka ve dvojslabičných tvarech zájmen přivlastňovacích (*náše*), silně uzavřená výslovnost dvojhlasiky *ou* (*lúku, takovú*), užší výslovnost *ej* (*takovij*) a změna *o* > *u* (*stuhi slámi*). V nejstarší a střední generaci se objevily jevy jako výslovnost rodinných jmen typu Novákouc (*Jelíkouc, Číškouc*), délka v infinitivech a přičestích 1-ových (*potkála, pršílo*), změna *a* > *e* (*teki*) a depalatalizace (*ved'ela*). Ve všech generacích se vyskytovala nadměrná délka vokálů (*tám*) i krátká délka (*viš*) a výslovnost s tupou sykavkou (*muším*). V posledním případě se jedná o lexikalizovanou záležitost, neboť se tento jev objevil jen u slovesa *muset*. To potvrzují i obě práce Jany Jindrové¹⁵⁶. Jindrová¹⁵⁷ dále uvádí širokou výslovnost *a* jako *æ* (*tæm*) jako velmi častý jev, který se objevuje u všech generací, avšak já jsem tento znak zaznamenala jen jednou u nejstarší generace. Protetické *h* se objevilo u nejstarší a nejmladší generace, ale v obou případech pouze u názvu místní hospody (*k Hadamom*). Jev, který již úplně vymizel z mluvy obyvatel Chodska, je výslovnost slovesa *byl* jako *bul*.

Tvaroslovné znaky obecné češtiny jako například vynechání koncového *-l* po souhlásce v přičestí minulém v mužském rodě (*vikouk, přivet*) jsem zaznamenala u všech generací. Pouze u střední a nejmladší generace se vyskytuje jednotná koncovka *-(a/e)ma* v 7. p. pl. všech mluvnických jmen (*s kamarádama, přet lidma*) a koncovka *-aj, -ej* ve 3. os. pl. (*pořádaj, říkaj*).

Tvaroslovné rysy jihozápadočeské podskupiny vyskytující se u všech generací jsou například: 1. p. pl. mužského rodu končí na dlouhé *-í* (*fšichňí, kluci*), záměna 3. a 4. p. sg. bezrodých osobních zájmen (*co tě nejde*), koncovka *-ú* ve 2. p. u vlastních jmen (*u Psútkú, u Melhonzú*), koncovka *-om* ve 3. p. u vlastních jmen (*k Melhonzom, k Hadamom*). Na Chodsku dochází k tvarovému splynutí 2., 3. a 6. p. sg. ženského rodu tvrdého u adjektiv a rodových zájmen. To potvrzují i doklady z nejstarší generace (*f tí dobje, do tí místnosti*). Avšak v dalších oblastech jihozápadočeských nářečí zůstal rozdíl zachován.¹⁵⁸ U nejstarší a střední generace se vyskytují nesklonné tvary přivlastňovacích adjektiv (*mužovo, tátovo*) a ukazovací zájmena ve tvaru *tuten, tuta, tuto*. Z přímého pozorování ale mohu doložit, že tyto jevy velmi často používá i nejmladší generace. „Tutání“ u nejmladší generace potvrdily i výsledky

¹⁵⁶ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 29.; J. JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, s. 58.

¹⁵⁷ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 44.

¹⁵⁸ J. BALHAR (ed.), *Český jazykový atlas 4*, s. 306.

dialektologického dotazníku. Pouze ve střední generaci se objevilo splývání některých tvarů skloňovacích typů růže a kost. Tento znak je na Chodsku charakteristický se zdloženou koncovkou (*do práci, s práci*). Dále se jen u střední generace vyskytla koncovka *-om* ve 3. p. pl. (k dětom, k Vánocom).

Dále jsem samostatně vydělila morfologizované jevy hláskoslovné povahy. V obecné češtině se ve všech generacích jedná o diftong *ou* za starší *ú* (*takovou, jednou*), diftong *ej* za *ý/í* (*takovej, druhej*), úžení *é* v *i* (*takoví, zavření*). V jihozápadočeské podskupině se opět shodně ve všech generacích jedná o sestavu koncovek *-ou, -í, -ají* ve slovesných tvarech 3. os. pl. (*upečou, virábí, d'elají*).

Chodsko je též velmi bohaté na specifickou slovní zásobu, což potvrdily zejména sondy nejstarší a střední generace. V nahrávkách se objevilo mnoho názvů týkajících se chodského kroje (*ffertoch, kanduš, lajbík*) a života na vesnici (*perna, bachle, mandálek*). Nejmladší generace také zná chodská slovíčka, ale příliš je v běžné mluvě nepoužívají. Hovoří spíše hovorovou a obecnou češtinou (*furt, holt, jináč*). Ovšem z přímého pozorování mohu potvrdit, že například slovo *íčko* používají hojně všechny generace. Chodsko leží na hranicích s Německem, proto do zdejšího regionu proniklo mnoho slov německého původu (*loch, šindálek*).

V poslední části práce jsem uvedla výsledky dialektologického dotazníku, který jsem vyplňovala s dvaceti respondenty ze všech věkových generací pocházejících z Chodska (např. Domažlice, Chrastavice, Bořice). V některých otázkách se všichni dotazovaní shodli na stejné odpovědi, a to většinou u slov nářečně nepříznakových (*cop, šiška*), v jiných se naopak objevily až čtyři možné varianty (*pangejt, příkop, strouha, škarpa*).

V porovnání s kvalifikačními pracemi Jany Jindrové¹⁵⁹, které pojednávají též o běžné mluvě v chodském regionu, mohu konstatovat, že jsem došla ve svém výzkumu k podobným výsledkům. Uvedu několik příkladů: například protetické *h* mluvčí pasivně znají, avšak užívají ho pouze ve výkladu. Tento rys byl nahrazen obecněčeským protetickým *v*. Podle Jindrové se též změna *d > r* neobjevuje v běžné mluvě, avšak já jsem tuto změnu zaznamenala u nejstarší generace. Jak již bylo výše zmíněno, Jindrová dokazuje častý výskyt palatální výslovnosti samohlásky *a*, avšak tento rys nemohu ze svých nahrávek doložit. Podle Jindrové střední generace teoreticky zná chodské nářeční rysy, avšak v praxi je neužívají. Výsledky mé analýzy se ovšem s tímto názorem

¹⁵⁹ J. JINDROVÁ, *Chodské nářečí ve třech generacích*, s. 44–45.; J. JINDROVÁ, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, s. 113–114.

neztotožňují, neboť obě respondentky střední generace používají nářeční prvky v běžné mluvě.

Co se týče dalších kvalifikačních prací zabývajících se nářečím jihozápadočeské podskupiny, i zde musím konstatovat, že se výsledky analýzy většinou shodují. Výjimkou je již několikrát zmiňovaná palatální výslovnost samohlásky *a*, kterou zaznamenal Franta¹⁶⁰ i Sommerová¹⁶¹. Protože pocházím přímo ze zkoumané chodské oblasti, je možné, že tuto výslovnost neslyším a neuvědomuji si ji. Sommerová¹⁶² dále zaznamenala zachovaný rozdíl mezi tvary 2., 3. a 6. p. sg. u feminin tvrdého sklonění adjektiv a rodových zájmen (rys jzč. podskupiny), avšak já dokládám splynutí těchto tvarů (oblast Chodska je výjimkou).

Jak vyplývá z mé analýzy a taktéž z většiny analýz bakalářských a diplomových prací věnujících se jihozápadočeské podskupině, nejvíce nářečních rysů se vyskytuje v mluvě nejstarší generace, méně se jich objevuje u střední generace. U nejmladší generace již převažuje vliv obecné češtiny. Podle mé analýzy se mnohem rychleji stírají fonetické rysy, naopak některé morfologické rysy jsou stále užívány i nejmladší generací (např. délka v 1. p. pl. maskulin, nesklonné tvary přivlastňovacích adjektiv, „tutání“).

Na úplný závěr mi tedy nezbývá nic jiného, než souhlasit s tvrzením, že se nářečí postupně vytrácí z běžné mluvy, tedy i z mluvy obyvatel Chodska. Avšak pevně věřím, že navzdory všem vnějším vlivům nezanikne úplně, neboť zde existují například národopisné soubory, které stále ožívají, jak chodský folklor, tak i chodské nářečí.

¹⁶⁰ D. FRANTA, *Fonologické nářeční prvky západní části jihozápadočeské nářeční podskupiny*, s. 75.

¹⁶¹ E. SOMMEROVÁ, *Běžná mluva v obci Bolešiny*, s. 59.

¹⁶² Tamtéž, s. 60.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

- BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel (edd.), *Český jazykový atlas 1*, Praha 1992.
- BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel (edd.), *Český jazykový atlas 2*, Praha 1997.
- BALHAR, Jan (ed.), *Český jazykový atlas 3*, Praha 1999.
- BALHAR, Jan (ed.), *Český jazykový atlas 4*, Praha 2002.
- BALHAR, Jan (ed.), *Český jazykový atlas 5*, Praha 2005.
- BALHAR, Jan (ed.), *Český jazykový atlas. Dodatky*, Praha 2011.
- BĚLIČ, Jaromír, *Nástin české dialektologie*, Praha 1972.
- BĚLIČ, Jaromír, *Přehled nářečí českého jazyka*, Praha 1976.
- BOGOCZOVÁ, Irena, *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*, Ostrava 2009.
- CUŘÍN, František, *Vývoj českého jazyka a dialektologie*, Praha 1977.
- CVRČEK, Václav a kol., *Mluvnice současné češtiny I. Jak se píše a jak se mluví*, Praha 2013.
- ČECHOVÁ, Marie, *Stylistika současné češtiny*, Praha 1997.
- FILIPEC, Josef a kol., *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha 2007.
- HOLUB, Zbyněk, *Dialektická praktika*, České Budějovice 1996.
- HRUŠKA, Jan František, *Dialektický slovník chodský*, Praha 1907.
- HUGO, Jan, *Slovník nespisovné češtiny*, Praha 2009.
- JAKLOVÁ, Alena, *K současnému stavu chodského nářečí z hlediska sociolingvistického I*, *Naše řeč* 80, 1997, č. 2, s. 64–72.
- JANČÁK, Pavel, *Vzpomínka na českého dialektologa Jaroslava Voráče*, *Naše řeč* 72, 1989, č. 5, s. 263–265.
- JINDŘICH, Jindřich, *Chodsko*, Praha 1956.
- JINDŘICH, Jindřich, *Chodský slovník*, Plzeň 2007.
- LAMPRECHT, Arnošt, *České nářeční texty*, Praha 1976.
- MACHEK, Václav, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 2010.
- PROCHÁZKA, Zdeněk, *Český les – Domažlicko*, Domažlice 1992.
- PROCHÁZKA, Zdeněk, *Domažlice - Historicko-turistický průvodce*, Domažlice 1993.

- REINIGEROVÁ, Helena, *Z historie a současnosti chodské obce Postřekova*, Postřekov 2000.
- REJZEK, Jiří, *Český etymologický slovník*, Voznice 2001.
- SVAČINA, Rudolf – SVAČINA, Jan, *Obrázky z Chodska*, Domažlice 1940.
- ŠLOSAR, Dušan a kol., *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti*, Brno 2009.
- VORÁČ, Jaroslav, *Nářečí*, in: Lumír KLIMEŠ (ed.), *Západočeská vlastivěda. Jazyk*, Plzeň 1992.

Internetové zdroje

- Obec Postřekov [online]. [cit. 2017-06-10]. Prapor a znak. Dostupné z WWW: <<http://www.obecpostrekov.cz/index.php/cs/o-obci/znak-a-prapor>>.

Bakalářské a diplomové práce

- ANTOŠOVÁ, Jana, *Masopustní zvyky Chodska se zaměřením na Postřekov*, České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Mgr. Martin Voříšek, Ph.D.
- FRANTA, David, *Fonologické nářeční prvky západní části jihozápadočeské nářeční podskupiny na příkladě mluvy obyvatel Poleně a blízkého okolí (okres Klatovy)*, České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta filozofická. Ústav bohemistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.
- JINDROVÁ, Jana, *Chodské nářečí ve třech generacích*, České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.
- JINDROVÁ, Jana, *Rozbor nářečních prvků v současné chodské mluvě a v díle J. Š. Baara*, České Budějovice 2016. Diplomová práce. Jihočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra slovanských jazyků a literatur. Vedoucí práce PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.
- SOMMEROVÁ, Eva, *Běžná mluva v obci Bolešiny*, České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Fakulta filozofická. Ústav bohemistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

SEZNAM ZKRATEK

alb. – albánsky	nář. – nářečí
angl. – anglicky	nedb. výsl. – nedbalá výslovnost
citosl. – citoslovce	neskl. – nesklonné
část. – částice	ob. – výraz obecné češtiny
čes.-mor. – česko-moravský	onom. – onomatopoiium
expr. – expresivně	osm. – osmanský (turecký)
f. – feminimum (ženský rod)	p. - polsky
germ. – germánský	pomn. – pomnožné
hov. – hovorově	příd. jm. – přídavné jméno
hromad. – hromadné	přísl. – příslovce
ie. – indoevropsky	psl. – praslovansky
it. – italsky	pův. – původního
jč. – jihočeský	r. – rusky
jihoněm. – jihoněmecké	sev. – severní
již. – jižní	slez. – slezský
jzč. - jihozápadočeský	sp. podř. – spojka podřadicí
lat. – latinské	sp. souř. – spojka souřadicí
lit. – litevsky	stč. – staročesky
m. – maskulinum (mužský rod)	sthn. – starohornoněmecky
maď. – maďarsky	stř. – střední
n. – neutrum (střední rod)	střč. – středočeský

střm. – středomoravský

stsl. – staroslověnsky

sv. – severovýchodní

svč. – severovýchodočeský

sz. – severozápadní

t. – též

vm. – východomoravský

všesl. – všeslovanské

vých. – východní

zájm. přísl. – zájmené příslovce

záp. – západní

zč. – západočeský

zdrob. - zdobnělina

z fr. – z francouzštiny

z něm. – z němčiny

z řeč. – z řečtiny

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1: přepsané nahrávky

PŘÍLOHA 2: Dialektologický dotazník pro jihozápadočeskou podskupinu (s přesahem do oblasti česko-moravské)

OBRÁZEK 1: Mapa okrajového úseku domažlického (chodského)¹⁶³

OBRÁZEK 2: Postřekovský znak¹⁶⁴

OBRÁZEK 3: Postřekovský prapor¹⁶⁵

OBRÁZEK 4: Kaple sv. Jakuba v Postřekově¹⁶⁶

OBRÁZEK 5: Masopustní průvod v Postřekově¹⁶⁷

OBRÁZEK 6: Národopisný soubor Postřekov v hospodě U Hadamů¹⁶⁸

OBRÁZEK 7: Ponocný v Domažlicích¹⁶⁹

¹⁶³ J. VORÁČ, *Nářečí*, s. 85.

¹⁶⁴ <http://domazlicky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=postrekov-1&back=2542745276-714-16>

¹⁶⁵ <http://www.obecpostrekov.cz/index.php/cs/o-obci/znak-a-prapor>

¹⁶⁶ http://www.sumava.cz/objekt_az/5894-kaple-sv-jakuba-postrekov/

¹⁶⁷ http://domazlicky.denik.cz/kultura_region/masopust-v-postrekove-dnes-zacina-20160205.html

¹⁶⁸ http://www.postrekovo.cz/cz/uvod/418326_10150591827302914_789960150_n/

¹⁶⁹ <http://plzen.cz/pochuzky-nocnimi-domazlicemi/ponocny-4/>

PŘÍLOHA 1

1 Nu to já to řeknu jak, nu jo. Napřet sem ho potkala jednou, to mi bilo patnác let.
2 Kamarád'ila sem z jeho sestřeňicí, jak jí vychovávala jeho máma, ta nemňela mámu, tak
3 jí vychovávala u nich a von bil na vojňe a já sem ved'ela, že mají, že bidlí nad náma
4 ňákej Vašek a mají Honzu a Vaška, ale von tu nebil, von bil vot štrnácti f Plzňi, vop dvje
5 baráki a jo jenže von tu nebil, von šel ve štrnácti letech do Plzňe a to sem se já jako
6 d'íte (**F patnácti.**) nebo f patnácti nezajímala, ale jednou sem tám přišla a hráli sme,
7 ňeco sme tám s Martou d'elali a najednou ejhle takovej pjeknej voják přišel ve
8 vojenskím, f péesáckím a náš Vašek přišel, bába začla křičít Mirtíglouc, nu tak sem
9 ved'ela, že je to náš Vašek a von byl pjeknej tenkrát f tí dobje, pésák, a nu a von taki
10 koukal nu a sebral se, bil tám na den a zase hnet vodjel, fšichňí ho tám vobjímali, já ne
11 ještě tejkrát. Von vodejel, nu a potom přišel z vojni v lednu. V lednu protože mňel vojnu
12 pro nebo f únoru prodlouženou, tak to bila zase sláva u Mirtíglú. Já sem tám bila dost
13 často, protože sem kamarád'ila s tou Martou jejich, nu a potom d'edek dicki potom začal
14 s náma chodit do souboru, nalákali sme ho do souboru na tu spartakijádu a tám to uš,
15 no jakpa se to menovalo, já nevím, jak se to menovalo, co sme jezdili sme na ti secviční
16 a to uš sme po sobje tak drobet koukali, nu a potom holt sme se tám namluvili ňegde, já
17 nevím kde, to já uš nevím. Nu a chod'ili sme spolu, nu dva a púl roku, nu tři, tři roki a
18 jednou přídeme domú a vo ňákí svadbje sme vúbec neuvažovali to, jo potom sme se
19 zasnoubili eš'ete. To sme se mušeli zasnoubit napřet, protože kamarátka, s tou sme
20 chod'ili, ta se ch'ela vdávat, nu tak holt sme se zasnoubili. No bili sme zasnoubení, zase
21 ňic. No a jednou přídeme domú a naše máma prohlásila, koukejte uš se vzít, prase
22 vikrmení, housata vikrmení, taháte se tu spolu dost dlouho, koukejte uš se vzít a hotovo,
23 svadba bude na pouť. Nu tak to bilo, tak sme se mušeli vzít. Svadba bila na pouť,
24 pozvali hromadu lid'í, mňeli sme jí doma venku, to bilo takoví to, muzikantí hráli venku,
25 mi sme mňeli takovou d'ílnu, tak tám muzikantí, celá kapela dechofka, celej soubor
26 přišel navečer, bilo heski naš'ěst'í a falář a kostelňík. kost falář potom tám nebil, to aš
27 druhej den, nu jo ale vono se to fšecho napilo, muzikanti sme hledali na prknech f
28 kolňe ráno a jakpa to bilo, piva bilo hromadu, to nevím a kostelňík šel z vejsludou, to bil
29 starej Húla, jako takle s holí k Hadamom a voňi ho furt to nebil kostelňík, to bil hrobař,
30 to bil hrobař a voňi ho furt viháňeli, křičili na ňeho, to bilo hrozní, nu tak to bilo vo
31 svadbje naší, co vám múžu řect. Tak takoví perlički mi máme. **Já t'e do toho fstoupím.**
32 Nu. **Voňi ho neviháňeli bába nebo máma.** Ale von dicki von křičil, fšichňí tám pudete.

33 *Přišel falář, přišli až druhej den. Druhej den. Jako na vobjet mňeli přít, ale přišel,*
34 *nevím, proč přišel s hrobařem. Hrobař s ním, s hrobařem to nevíme. A tak máma*
35 *prost'e jak uš končili, něco popili, tak hrobaři dala vejslušku ne, zavázala mu jí takhle*
36 *do takovího pitlíčku. Húl mňel a. Von mňel húl a šli no a zase samozřejmňe nemňeli*
37 *dost, tak šli do hospodi a hrobař milej vlís do dveří. A povídá. Takhle tám kouká,*
38 *povídá, vi uš tu dlouho nebudete, jak tak na vás koukám, vi fšichňi pudete. (Proto ho*
39 *vihnáli.) Ďetkové se naštváli, nákou mu vrazili a vihod'ili ho ven ne ze dveří. Falář bil*
40 *u nás tenkrát, ten tám ještěe bil, to já nevím, proč ho přivet, ten bil tátovo kamarát. Já to*
41 *ještěe doplním, protože máma drobet víc vjeřila f Boha neš mi, tak si vivspomňela, že*
42 *pudem, bude svadba i f kostele. Jojo. Jo tenkrát bilo to na. Na to sem zapomňela.*
43 *Napřet si mušel na ouřat, a gdiš si ještěe cht'el, tak si moch jít do kostela, no tak cht'el*
44 *sem nevjestu, votsouhlasil sem fšecho já neznaboch, ale diš teda to mušelo bít f*
45 *kostele, tak to bil ještěe falář Krejčí a to bil takovej Lidumil. lidumil, von s náma*
46 *chod'il na pivo jo, takže se s ním znali dobře a von povídá, to viš bes toho, abiste šli ke*
47 *spovjed'i, to to vás teda votdát nemůžu, prost'e k tí spovjed'i musíš, no tak dobře, gdiš*
48 *muším ke spovjed'i, tak já se pudu viznat ze hříchú. Tak sme tám přišli a přet náma*
49 *nebo s náma se zrovna ten taki fdávala Aneška Jelíkouc, no jenomže ti přišli teda přet*
50 *náma, tak tám uš bili jako a odešla Aneška od faláře ze spovjedňice a šla k oltári si*
51 *kleknout, že tam bude nák dostaneš spitovat hříchi, no já sem tám vlís, tet' tám von*
52 *tám sed'il takle, já tám přišel, přes tu mříšku sem takle, koukal sem na něho, copa*
53 *povídá. Gdipa si tu bil naposlet? Já povídám, no pane faláři, to víte, asi něgdi, gdiš*
54 *sem ešťe chod'il do školi, to sme museli něgdi jít ke spovjed'i. Hm, takže nič vo tom*
55 *nevíš co. Néne. Hm. Tak se potom votočil, něco si tám chvilku povídál, se na mňe*
56 *koukal. Neřekneš mi nič. Né, řikám. Žádnej hřích nemám. Se na mňe pod'íval a zase*
57 *si něco povídál a potom povídá, viš co, di tám, klekňi si tám kus vot ní, hele umíš se*
58 *ešťe pomodlit? Já povídám, no asi možná jo. Tak gdibi ste to umíš, tak vem tři*
59 *otčenáše, tři zdrávasi a ale ne abi si vilís, vstal spíš neš pude vona, protože jí sem*
60 *přidal ještěe zdrávasmarjá. Tak já tám poct'ivje klečil kousek vod ní. Aneška to tám*
61 *drmolila, no potom to votdrmolila, jak bilo. (Tak ta mňela moc hříchú.) Aneška tám*
62 *bila dlouho, ta tám bila dlouho. Povídál, tí sem přidal ešťe zdrávasmarjá. No tak*
63 *potom tak to skončilo, no tak sme mňeli teda po spovjed'i no, domluvilo se, že ešťe se*
64 *muší sepsát nákej ten protokol. To sme tám bili f pátek asi ne na tom, mislím. Já uš to*
65 *nevím. Domluvilo se ešťe, že se muší sepsát protokol, tak povídá, přit'te v ned'eli*
66 *votpoledne ve dvje hod'ini. Jako mi dva abisme přišli A bilo heski. na faru sepsát*

67 protokol. *Přišli sme tám teda, no jo zvoňime, fara zamčená, nigde živáčka. Bože můj,*
68 *copa copa teť, gdepa asi jakpa se tám dostanem, dit, aš potom šel vokolo ešť'e, to ješť'e*
69 *žil starej varhaňík. Povídá, ten muší bejt doma, ten bude spát, dit já sem s ním mluvil,*
70 *f polodne sem s ním ešť'e mluvil, ten bude doma, ten muší spát, to neňí jináč možní.*
71 *Nu jo, ale mi tám máme, tak sem mu to visvjet, mi máme přít na nájkej ten to sepsáňí*
72 *kolem svadbi. Hm, počkejte, já se tám skusím dostat. Tak se tam nájkým spůsobem,*
73 *nevím, k němu dostal. Za chvíli vikouk celej vospalej, vopravdu chrňíl. A tak poťte*
74 *dál, povídá. Hm, sme tám přišli do tí mísnost'i, tám mňel takle postel, štúl, nájki*
75 *kamíňka tám bili, jak bidlel takle nahoře, jíčko uš bidlí dole ten farář, ale bidlel nahoře*
76 *po schodech. (Ne nahoře bidlí furt.) Jo von bil nahoře. (Furt nahoře.) V jednom rohu*
77 *ukrutná hromada fšeljakích konzerf. Ona mu umřila máma a von potom vostał sám. Na*
78 *tuto nekoukejte, to je dobrí, na to nekoukejte. To bilo hrozní no. Tak si set a povídá*
79 *Haňce. Povídá, umíš psát na stroji? Jo. Tak to napišeš. Vindej si ho, támhle je, vindej si*
80 *stroj. No dit' copa já vám dám, já tu žádní víno nemám mešňí. Tu bili ti lumpové Musil a*
81 *vi a voni mi fšechno vipili. Já tu nemám, co bich vám nabít. Já mu říkám, nu tak pane*
82 *falári, to se nedá nič d'elat a máte tu žbán aspoň? No ten bi tu bil. No tak mi ho dejte,*
83 *já pudu pro pivo, tak sme našť'est'í u Psutkú se točila dvanácka nahoře, tak sem vzal*
84 *žbán a mislím, že bil asi na tři púlitri. No šel sem pro pivo, oňi tam ješť'e něco*
85 *rokovali, neš psali. Přinesu žbán, to viš, falář mňel žižeň, já to sem teda sme takle*
86 *sedli, jeden žbán sme zmákli. Hm, já pudu ješť'e pro druhej ne? Hm, moch bi si. Tak*
87 *sem šel pro druhej, vipili sme, já nevím, tři možná štiri žbánki. Mňe povídal, dopiš to,*
88 *napiš si to, jak chceš. Napiš to, tle mi to dej, dopiš to. Tak sem to napsala, co sem to*
89 *vipsala ti list'ini. Dej to sem. Tak sem mu to hod'ila pot ten štúl, gde to mňel takhle pot*
90 *stolem a potom si lech a poudá, uš biste mohli jít. Jo uš biste mohli jít. Prach sebou do*
91 *postele a usnul.*

92 *Sem dostála na Vánoce vot Nikoli kníšku Babičko viprávjej a já jíčkom muším psát a no*
93 *pišu. Tak vám budu povídat, jak sme, gdiš sme bili na Ďilích, tak sme mňeli krávi a*
94 *hospodářství a íčkom sme mušeli sušit seno a to sme fšechno d'elali, gdiš sme chod'ili do*
95 *školi a bili, mňeli sme chlapce malí a to dicki sme jeli na lúku a tám máma uvařila*
96 *z hrušek vomáčku ze s krvavek a dolki a to bilo jadlo na celej den pro nás pro fšechni,*
97 *co sme tám bili. A vodu sme pili ze studánki, tu táta dicki vičisťil studánku, skákala tám*
98 *žába dicki, mi sme pili ze studánki vodu a diš bil velkej hic, tak dicki mu d'elali takle,*
99 *Jirko, viš, jako sme to d'elali na tám (...) natrhali průťí, křovini a uđelali nám takú*

100 zahrátku, abisme bili f chlátku a to jídlo, abi bilo teki f chlátku. Nu a tak **taem** sme bili
101 celej den vot rána do k večeru. Potom diš sme, mušeli sme hrabat, to sme furt hrabali a
102 potom sme mušeli teki metat a to bilo snat nejhorší, nejhorší, protože to bila, sme mňeli
103 takovu pernu velkou, to bila visoki, to bilo jako storola a eš'ě horejšek a tám sme mušeli
104 šlapat to seno a jak sme se pořili, tak nám to tak štípalo, to bilo úplně hrozní a potom
105 sme se jenom mušeli umít f trokach, aňi sme se nemohli vikupat jako íčkom, sme se
106 jenom fšichňi umili f trokach f drobičku vodi a bilo to. Tak to bili sena a votavi. A di bili
107 žňe, tak to táta sík, sekal, to mňel takovu kosu s tím s tou bachlí, máma vozбірávala a mi
108 sme mušeli vázat a potom stavjet mandálki, potom diš se to přivezlo, tak sme mušeli
109 mašínovat. Jéžiš Marjá to teki bilo. Já mušela dávat do mašini, protože máma bila
110 ledzdi stunavá, tak sem dávala do mašini, Hanča stála tudle, to nám dicki táta ud'elal
111 takovij, postavil štos s toho vobílí a nahoře bili chlapcí a ti nám mušeli házet dicki eš'ě
112 ti snopi dolú a jíčkom teki chlapcí holt zlobili tak házeli na nás a mi sme bili černí,
113 dibiste vid'eli, jak mi sme bili černí. Manka mušela vothrabávat, táta vepředu vázal
114 nebo máma potom ňegdi. Nu a jak to tak prášilo. Jéžišmarjá. Nu a teki sme se vikúpali,
115 jenom sme se umili f trokach, šati se asi viprášili, zase se voblíkli a bilo to. Ale potom
116 jednu, diš sme mašinovali, tak sme mňeli ohromní stuhi slámi a tám potom tera sme si
117 d'elali prolízački všeljaki, chlapcí tám lízli, mi teki. A začla hořit hájovna. Jéžiš
118 marneči. A íčkom ta hájovna bila ze samejch takovejch šindálků barevnejch a di hořila,
119 tak to bilo, jako gdi to de ten voheň aš k nám. A jak sme mňeli plno slámi venku, tak ten
120 táta se tuze moc bál, abi to nepřišlo až k nám, abi sme nechitli. Tak takoví sme mňeli
121 d'ectví. Akorát diš sme kopáli brambúri, tak to sme mňeli pozvaní lid'i, ženckí tera, to
122 sme jenom mušeli vitahávat bejlí, ale jináč sme si fšecho mušeli d'elat. Potom sme
123 choďili, mušeli sme choďit síct trávu, máma řezala řezanku, potom jednu zafúkal ňák
124 vítr a chit nám kandúš a íčkom jak to bilo na motor, tak mňela co d'elat, abi jí to tám
125 nezatáhlo, to bi. Ježíši, to sme toho zažili. (**Řezanku? To?**) Řezanku, to bilo pro krávi
126 ne? (**To sme podle mňe dávali slepicom táto nebo ne?** To sme hrabali, víš.). Nu a copa
127 tera ješ'ě? Ješ'ě o tí svarbje teki mám říct? Nó tak. Potom to sem tera choďila s Kubou
128 s Postřekova, no a potom di tera sme se mňeli svadbu, tak sme mňeli svadbu u
129 Melhonzú. A jó, to ješ'ě tera, to se vopravovala silňice, tak sme mušeli jít pješki do
130 Klenčí. Tak sme šli pješki do Klenčí a potom sme jeli k fotografovi, to táta d'elal s tím
131 Zahořem, tak ten mňel auto, tak nás vodves k fotografovi, nu a potom sme jedli
132 normálně doma a potom sme šli k Melhonzom do hospodi a to bil zvík, že ženich choďil
133 se najíst domú, tak ti šli vot nás vokolo Bartíků tútari, to bila visoká kukuřice, tak

134 *vipravovali, jak šli přes kukuřici. Nu potom přinesli domů, přinesli nám koštovat*
135 *z večerí hromadu kostiček a potom sme šli do hospodi. Nu a potom diš sme šli domů,*
136 *tak sem, sme šli domů, nu tak sme si mušeli lehnout na to púnebí, ale to bilo. To bilo*
137 *púnebí, diť vám říkám, to bili prkna a jenom takle a tám bilo postavení lože a komín tám*
138 *bil a z druhí strani bilo teki lože, tám spal táta, no a mi na druhí straňe. Nu potom se*
139 *chalupa rozburala a bilo to. A já šla do vsi. Tak to máte.*

140 *...na lúku až do Lachcoví cesti a potom sme, tám sme mňeli pole až do Lachcoví cesti. A*
141 *potom tám mňeli ešťe tuti Hančičákú ze vsi, to bilo dicki takovej kousek a ti tám mňeli*
142 *lúku a mi sme jí potom sušili a tám bila studánka. A jíčkom jak sme hrabali a to, tak*
143 *Jirka spát do studánki (Náš Jirka?) a to uš mušelo bejt na zimu a Hanča ho potom*
144 *tahala a tuze moc křičila, já furt vím, jak ta Hanča křičila a táta potom ho vitách,*
145 *zabalil do kabátu a uťikal s ním domů, ale takoví kusanec aš, tu bilo dole u Lachcoví*
146 *cesti a mi sme bili aš nahoře a máma tenkrat řekla Hanči, Hančo podruhi mušíš křičít*
147 *ešťe víc, abi se ten Jirka neutopil. No a Pepík gdi bil malej, tak to sme jeli s kočárem na*
148 *lúku a na pole sme jezd'ili furt (A babička?). Tak jíčko uš je to fšechno.*

149 *(Tak můžete.) Tak já mám takovou jednu historku s počátki mobilama mobilú f*
150 *Čechách. Mňela sem auto, mňela sem malí d'eti, furt sem to auto potřebovala do práci,*
151 *s práci, k doktoru, furt se lítalo sem a tam, bes auta se nič nesehnalo. Ale mňela sem*
152 *takoví auto, že mi do něj teklo, tagže gdiš pršílo, tak sem mňela třeba dvacet centimetrú*
153 *visoko vodu, tagže sem vohrnoula kalhoti, zoula boti, řídila sem naboso. Potom tám*
154 *nešla elektrika, tagže gdiš sem jela moc dlouho, auto viplo, nejelo prostě, zastavilo. Tak*
155 *já uš sem bila zviklá, tak sem si na púl hod'ini, na třištvrťe hod'ini, dicki šla projít*
156 *z d'etma do lesa, na pole a vono za tu púl hod'inu, třištvrťe to zase nastartovalo, mohla*
157 *sem ject. No ale potom sem jezd'ila do mňesta do práci a kolikrát auto nenastartovalo.*
158 *Já mňela jedno d'íte ve školce, jedno ve škole, prostě hrúza. Mobili tenkrát ještě nebili,*
159 *d'eti je nemňeli, neznali, tak sem říkala ne nič, potřebuju noví auto. Příkladu domů s tím,*
160 *že potřebuju noví spolehliví auto, abich mohla vobstarat d'eti a furt nič. Mňesíc, druhej,*
161 *nič. S autem furt stejní, jednou šlo, jednou nešlo, prostě d'eti bili tak naučení, že*
162 *vopravdu poslechli nebo i učitelki je poslali samotní domů, protože auto bilo prostě*
163 *úplně pitomí. No bili Vánoce no a mi sme mňeli asi púl roku telefon a přet Vánocema*
164 *ten tejden, štrnáct dní, dicki, gdiš mušskej přišel s práce, tak telefon zazvoňil a diš sem*
165 *k němu dobjehla, tak přestál, zase sem se vrátila k vařeňi nebo k žehleňi nebo k d'etom a*
166 *zase za chvíli zazvoňil telefon, diš sem tám dobjehla, přestál. Sem říkala, nu tuto, to uš*

167 neňi možní a mi sme mňeli ještě se sousetkou domluvení takoví znameňi, že se necháme
168 jako jednou prozvoňíme a abi sme neutráceli peňíze, tak že vověřeme balkon a řekneme
169 si to skrs vokno, tagže sem furt bila v balkoňe, furt sem tám tupála, ňic. Sem říkala, nu
170 to je ňákí d'ivní, buť je to rozbití nebo já nevím. No a potom přišel Šťedrej den a to sem
171 se dozved'ela, proč teda ten telefon dicki přestál. Muš mi koupil k Vánocom mobil a
172 skoušel ho, hrál si s ňím a skoušel ho a mňel hroznou srandu, mňel ho schovánej ňegde
173 f garáži a dicki mi prozvoňil na pevnou linku a diš slišel, votpočet si tak jako až
174 dotupám pjekňe k tomu telefonu, tak to řípnul a telefon přestal zvoňit. Tak takhle mi
175 zlobil asi štrnáct dní. No a já sem říkala, no to to je dobrí, telefon jako pjeknej, jako ne
176 že bich nebila ráda, nevjed'ela sem co s t'ím, no a von mi nechá ve fšom vimáchat
177 čumák. Tak sem to, tak sem že jo volala, ňákej kredit tám bil, no ale potom kredit došel.
178 Tak sem říkala, no hele jako já tám potřebuju ňák dostat peňíze, prost'e abi mi to volálo,
179 já to neumím. Je tvúj, zařit si to. Tak sem jela do mňesta s tutím svím úžasním autem,
180 protože furt je levňejší mobil než auto, tagže sem dostala ten telefon, abi sem si mohla
181 zavolát ňákou pomoc a nebo učitelkam, gde bili d'eři, místo novího auta. No tak sem se
182 vidála do toho mňesta, do toho krámu, gde to koupil. Takhle sem ho pjekňe držela na
183 rukou a já sem říkala teť potřebuju, jako abi mi to, došli koruni. On na mňe koukal jako
184 na blázna ten prodavač a povídal, a co potřebujete? Kartu? Já sem říkala no ne, já
185 potřebuju volat, vúbec sem nevjed'ela, nemňela ánunk, prost'e co po mňe chce. On
186 povídal, jo aha, tagže dobíjecí kartu. Já sem říkala, mňe je to jedno, co s tím ud'eláte,
187 hlavňe abi teda s tím šlo volat. No a prodavač vzal takovej paklík pjekňe karet, vzal
188 kartu, no a diš sem vid'ela, jak je velká ta karta, tak sem začla křičet, no tuta se mi tám
189 nevejde, ňákou menší nemáte? No tak mi to polopaťe visvjetlil, že teda jako tám je
190 číselnej kót a to, já sem řekla, no ale já to držím poprvňe v živoťe v ruce, tak nemoch
191 biste mi to ud'elát? No tak jo. Ale tak abich to pochopila na příšťe, jako polopaťe. No
192 tak jo, von mi to fšechno visvjetlil, setřel ten čárovej nebo ten čárovej kót a teť začal to
193 tám říkat pjekňe ti čísílka, nu sproved'el mi telefon, já sem šla pjekňe domú a asi za dva
194 mňesíce sem ti tři stofki provolála a teť už sem si frajerka šla koupit sama tu kartu
195 dobíjecí, už sem ved'ela co chci, tak sem si koupila kartu. Večer aš fšichňi šli spát, sem
196 si položila telefon, kartu, setřela sem kartu, teť sem si nacvičila ti čísílka, jak dou za
197 sebou a tám to bilo do ňákího časovího úseku, abi sem se vešla. No tak sem to skoušela
198 jednou, dvakrat, třikrat, furt se vozejvalo, nezadali ste pin f daném časovém termínu. Já
199 sem řekla, no to neňi možní, dit já už richlejš mluvit neumím, tak sem vopravdu si dala
200 takle ten telefon, takle tu kartu a teť sem to četla, jak sem nejrichlejš umňela, už sem aňi

201 *nedejchala, na jeden nádech, no a zase to nešlo. Já sem říkala, no do prdele jíčkom teda*
202 *a to zrovna bili mrazi. Já sem říkala, buť je to rozbití nebo to neňi možní jako, abi*
203 *ňegdo mluvil rychlejš než já. To to neňi možná. No, a protože mužovo bratranec d'elal*
204 *elektrotechnickou na počítače, tak sem čekala pjekně do pátku, aš přijede ze školi.*
205 *Vzala sem sviúj telefon, dala sem ho do takoví tí kožíškoví rukavice palčákoví a šla sem.*
206 *Virazila sem k nim a povídám, Honzo mňe asi nastit telefon a visipala sem mu ho s tí*
207 *rukavice a von na mňe koukal jako na blázna, povídal, copa tu ičkom vivádíš, jako ti*
208 *nosíš telefon v rukajci? Já sem říkala, von asi nastit, jak je mrás, tak von prostě nejde.*
209 *Povídal, no a co ťe nejde? Já sem řekla, no chci tam zadat ten kót a von to furt nechápe*
210 *prostě jako, furt mi to tvrdí, že sem to nestačila f daném časovém termínu a to neňi*
211 *možní, protože já mluvím richle. Prosim ťe, tak mi ukaš, jak si to d'elala. No tak sem si*
212 *zase vzala telefon, přet sebe kartu, teť sem začla, von se začal tak strašně smát, povídal*
213 *Ježiši Kriste, milí vole, víš to, že mluvíš s počítačem a ten to nepochopí, co mu říkáš, to*
214 *musíš zmáčknout ti čísla f daném časovém termínu, to je to zadání čísel, ne že to tám na*
215 *ňej budeš mluvit. Já sem říkala, no ale to, to mi ten prodavač asi neřek nebo to sem*
216 *nepostřehla, že von prostě mi to říkal tak strašně polopate, že řek dicki devjet a zmáčk*
217 *tu devítku, potom řek osum a zmáčk osmičku, já sem to jenom slišela, no tak sem to holt*
218 *jenom povídala. Tak takle já sem mňela nemocnej nastidlej telefon.*

219 *A jíčko Jirka chce votevřít normálne dveře a vono tám nešlo strčit klíček. Zjistili sme, že*
220 *je zamknuto zevnitř. Tak sme napřet, napřet sme si misleli, že je ňegdo nahoře nebo*
221 *dole, že je ňegdo skrátka doma. Depa. Zvoňit sme zvoňili, ňigdo nevotevřil. Nu tak*
222 *mušel Jirka do lochu. Copa jiního, kudipa jináč. F kotelne bilo zavření vokno, tak*
223 *támtadi nemoch, tak mušel přes prádelnu. A diš se tám dostal, tak stejne bili dveře*
224 *zavření, nemoch to votevřít, tak pomoc, pomoc, že chce akuvrtačku. Akuvrtačku*
225 *samozřejmne Jir Jakup zapomňel doma. Ta nebila doma, tak običejní šroubováki, mušel*
226 *votšroubovat fšechni dveře, vimontovat a jíčko se modlil, abi nahoře nebili zamknuti*
227 *dveře vot sklepa nebo vot lochu. Našťestí ne, tak potom teda moch votevřít fchodoví*
228 *dveře, ale to bi bilo zapeklití. Noví dveře a celí vibourat nebo ňeco s tim. To bila*
229 *legrace, pane. A jenom se zapomňel klíček zevnitř. Nešlo to dál. (Tak můžu se ptát*
230 *teda?) Hm. (Tak, jak u vás probíhají přípravy na masopust?) Přípravi na masopust. Diš*
231 *dou mladí za maski, tak se první muší ňeco ušít. To si tu vimejšlí teda omlad'ina jíčko uš*
232 *poslední dobou, mi uš se do toho ňák neangažujem, mi se dicki deme jenom pod'ivat na*
233 *ti maski a ti si tu lecos teda virábí. To tu bili zrovna minulej tejden, ňákejch deset jich tu*

234 *bilo mladejch a dávali to jakštakš dohromadi a jíčko f sobotu, aš bude maškarňi bál, tak*
235 *se tu budou voblikat. Tak tu bude teda kupa kupa mladejch, ti si to tu budou hledít.*
236 *Strojit se a skrátka našívat a fšechno možni d'elat. (Vaříte něco speciálního?) To jo.*
237 *Speciálního? Koblihi. Ti k tomu patří k masopustu. A jinak masa skrátka, abi bilo hodně*
238 *masa, abi se mohlo tekí drobet něčeho napít, abi tu mohlo bejt veselí. Tak holt ňákí holt*
239 *maso no. Guláš f sobotu, v ned'eli holt ňákí říski a potom holt se uvidí. F pond'elí mi*
240 *deme normálně do práci, protože to napřet ešře, gdiš sme bili s mlatší, tak sme choďili*
241 *fšechni štiri dni, ale jíčko už ne, jíčko, teda ne, že bi sme nešli, ale uš se tak jako nevaří*
242 *nebo ne to, ten pond'elí se skrátka de do práci. Aš úterí se zase je doma. No takže*
243 *dvakrát za ten masopustňi období se upečou koblihi, nu a napeče se hodně ňákího*
244 *masa. To muší bejt. (Jak vypadá třeba postřekovský kraj?) Postřekofský kraj, záleží na*
245 *tom, jak kerej. Diš je to svobodná d'řfče, je to jiní, neš diš je to fdaná žencká a u*
246 *mušskejch je to vesmňes stejní. Jesli mislíš báloví, tak ti se začli nosit aš d'il, báloví šati,*
247 *ti rukáfce a šátek a sukňe. To bilo aš v ňákích, já nevím, šedesátejch letech se to, babi,*
248 *začalo, já mislím, že jo. Napřet to bilo takoví jako spíš s rosplášenkou a aš potom d'il se*
249 *začli nosit tuti pjekňi krajovaní šati. Začla je šít teta Čiškouc. Každěj ch'el bejt*
250 *vistrojenej, tak jako každěj mňel jinou barvu, fjertuch, chertuchi se d'ed'ili, protože to*
251 *moc ta látka nebila, ale sukňe, na to se šili ekstra. To samí pak se d'ed'ili šátki, protože ti*
252 *tekí moc nebili. Ešře za nás si pamatuju, diš sem bila mlatší, tak ešře bili koupit šátki,*
253 *ale jíčko uš vůbec nejsou. Ičko je s tím strašnej problém. Tagže se to fšechno dost d'ed'í*
254 *a to co de, tak se dá ušít, tak to se šije no, co jako švadleni sou schopní ušít, ale řech*
255 *látek moc neňí no. To, co bejvávalo napřet uš takoví neňí. Dováží se hodně z Moravi,*
256 *voňi švadleni to ví, jako gde to scháňet jo, hodně s tí Moravi, tám tekí ješře se jenom ten*
257 *základ krajú je, tak ňákí pantle a takovídle vjeci, to fšechno je támvotsať. Já sem si*
258 *nechávala letos šít s kanafasu novej kraj, kanduš a rosplášenku přímo na báli. (A co to*
259 *je?) Co to je? No právje pro ti, to je právje pro ti fdaní ženckí a je to takovej jako*
260 *kanduš jako normálně s lajbíkem a k tomu rosplášenka. F Domažlicích tomu říkaj*
261 *flámiška, mi tomu říkáme rosplášenka a nebo jupka tekí. No a k tomu je fjertuch ešře,*
262 *ale je to právje s kanafasu, kerej se tu napřet d'elával f kalcovně. Voňi ho tu teda d'elají*
263 *furt, ale uš to neňí f tak velkí míře jako to bejvávalo napřet. A mňela sem velkej úspjech,*
264 *pekelně sem se líbila. Jo, každěj mi chválil, jakej mám zajímavej kraj a pjeknej. Tuze,*
265 *tuze nejlepší bába na bále sem bila. Tak sem bila ráda, že diš sem si to teda nechala*
266 *ušít, že to bilo pjekňí, že to pasovalo. (Tak a co třeba děláte ve volném čase?) Ve volním*
267 *čase? Nu já hodně zahradňičím. Já mám ráda zahrátku, takže přes líto a na jaře aš do*

268 *potzimu sem na zahrátce. Uš tu mám vlasne zasazení papriki za voknem, tekí uš začínají*
269 *nu. To je jako moje hobi. Ťim se tak jako relaxuju, protože f práci je to dost na hlavu,*
270 *tak se muší drobet človjek jako votpočnout drobet jináč rukama. (No a tanec taky ne?)*
271 *No tanec samozřejmne no, to sme s tátou takoví blázni, uš sme asi po štvrtí začli chodit*
272 *do tanečních. (Znovu?) Znovu a moc se nám to líbí. Ted' chodíme do Tejna k Cíchom a*
273 *je to strašne pjekní, protože človjek muší víc přemejšlet, jo. Ted' sme bili f Domažlicích,*
274 *tak tám to delší dobu trvalo, neš nás to naučili, gdešto u Cíchú řeknou, je tanec a uš se*
275 *muší tancovat, akorát nám dicki do toho hodí náki ti zvlášni kroki a ti se mušíme holt*
276 *naučit. No, jíčko deme na poslední kurs f pátek. Ješte přet masopustem, tak to budeme*
277 *mít prodloužení. Nu a ješte chodíme do souboru tekí, jako za starí. No a tám se tekí líbí,*
278 *protože človjek tám drobet vohládne mezi tou omladinou. Je to tám takoví pjekní. (A to*
279 *jezdíte i někam vystupovat?) To jezďíme fšude možne. Letos nás čeká Chorvacko, gde*
280 *máme družbu s Chorvatama a je toho víc. Já si to přesne fšechno nepamatuju ti akce.*
281 *Ale uš to tu soubor plánoval něco, nevím přesne kam se má jec ješte. Vím, že to*
282 *Chorvacko je letos aktuální, nejvjetší jako, co nás čeká se souborem. To je na ti svátci.*
283 *Nu a Chockí slavnosti, to je takovej folklor, tam skrátka mušíme vistoupit za každou*
284 *cenu. Postřekofskej a Mrákofskej soubor f potstaře d'elají Chockí slavnosti a*
285 *Domažlickí no. (A tam zpíváte, tančíte?) Jo, chockí písnički a tančíme.*

286 *(Jak tráviš masopust?) Nu tak řeším se na nej celej rok, že jo, to je jasní a trávím ho*
287 *s kamarádama a prostě je to vjetšinou v hospođe, vlasne masopust skoro o ničem jiním*
288 *neňi. (Kdy začíná?) Tagže pro nás, jako ti mlatší nebo mlatší mladí, začíná uš f pátek*
289 *sezpívanou, gdi se dem vlasne sezpívat na nedeli na kitičkovej průvot, gde to pak*
290 *předvedem vot Hadamú k hotelu přet lidma a vlasne v hotelu to ukončíme. (A jak*
291 *vypadá takovej průvod?) Průvot vipadá chlapi f sakach holki f krajích a (Zpívá se?)*
292 *spívá se a tančí z horňi hospodi do dolňi hospodi. (A potom?) Pak se předává kitička*
293 *holka klukovi v hotelu, pak se chvíli hraje, pak se de na večeri a pak se de zase spátki*
294 *k muzice. (Až do rána.) Muzika končí ve dvanác a vodejít bi mňeli fšechni ženckí a*
295 *chlapi věčinou zústanou ješte nahoře v lokále a mladí klucí zústaváme aš věčinou do*
296 *rána a deme vorat do školi. (A to znamená co?) To znamená, že prostě deme (no) do*
297 *školi jakože učít d'eti, prostě podívat se na ně, třebas jim sníst svačini a takovidle,*
298 *prostě různí blbosti co nás napadnou. (A potom večer je bál zase?) Večer je zase bál,*
299 *no tagže přídem domú tag f deset. (A tomu se říká babskej?) Bapskej jo. (Proč?) No aňi*
300 *nevím. (Aha.) Abi se ud'elal nákej pro bábi no, asi holt za to masopustni období sou tu*

301 *různí báli, ale pro bábi tu vlasně neňi nič, tag asi se jim chťeli odvd'ěčit ňák, nevím. (A*
302 *v úterý?) No f úterí je průvot a (Masek?) masek a to uš je taková ta konečná. (To se de*
303 *na hřiště ne?) To se de vot t'elocvični na hřiště a na hřišti se povjesí masopust a pak se*
304 *de zase k muzice do hotelu ešće. (Hm no a co tvoje koničky?) Moje koňički, tak tet' uš*
305 *(Chcete kafe ud'elat?) se vlasně fotbal jenom uš. (Fotbal?) Fotbal. Vopčas uš se du*
306 *jenom projít a kamarád'í nu. (A fotbal máte jak často?) Tak se zápasama třikrát f tejdnu,*
307 *dvakrát tréning, jednou zápas. (No a co práce tvoje? Baví tě to?) Nu baví, baví, ňegdi*
308 *mňe to baví ňegdi mňe to nebaví, nemůžu říct, ale do práce chod'it muším. (Hm a co ze*
309 *školy? Pamatuješ si ještě něco?) Nu jo tak. (Ňáký rošťárny?) No ňákí jo, ale jako moc*
310 *nic, spíš si dicki spomenu, gdiš to kluci říkají, diš ňegde sme a si spomenu, ale jinak,*
311 *vivedli sme toho dost to je pravda. (Jak táta dostal třídňí dútku.) Na záklatce sem*
312 *vlasně f sedmí tříd'e, alkohol to bilo zlo, to sem vůbec nepil, nechutnalo mi to, nemoch*
313 *sem k tomu aňi čuchnout a prost'e f sedmí tříd'e sem se napil piva hrd'ina. Jedna*
314 *spolužačka nás práskla a bil pofírunk, no a třídňí učitelka napsala třídňí dutku. Poslala*
315 *jí domú, ale poslala tám méno táti, tagže vlasně já sem třídňí dutku nedostal, tagže sem*
316 *bil s toho vlasně napúl vilizanej. (Tak to se ti povedlo teda.) Mňe jo.*

317 *(Jak tráviš masopust?) Nu tak dneska sme pripravovali, je den přet masopustem, tak sme*
318 *připravovali masku. Deme za Koukalovou a terč. Já sem terč teda. No potom f pátek*
319 *chod'íme na sespívanou, tám chod'íme s fodbalistama k Hadamom. (Co to znamená*
320 *sezpívaná?) Tám se učíme písnički, ale souboráří nám to dicki kazí, protože mi umíme ti*
321 *písnički a voňi tám dávají dicki ti sloki, co ňigdo neumí. Nu f sobotu je maškarňí, tak to*
322 *deme za tu Koukalovou, tu teda snat esli se nám povede ud'elat ten terč. Nu a v ned'eli*
323 *deme, se najíme v jedenác hod'in s bráchou a f púl dvanáctí deme k t'im Hadamom. To*
324 *sebou беру tu svačinu, jak máma mi tadi napovídá, protože do štír je to dlouhá doba a*
325 *já mám furt hlat no. No a pak deme průvot. F sedum hod'in se deme najíst. (Jak vypadá*
326 *takovej průvod?) Jo. Nu, deš s tou holkou, vječinou se chod'í ve štirech párech jako*
327 *kolečko, to je takoví akorát, abi si se vešla na silnici, no a spívají se písnički a tancuje*
328 *se to chockí kolečko. (No a pak?) Jo pak ti dole dá ta holka kiřičku, jako za to že te má*
329 *ráda. Nu pak deš na večeri a ňěgdi v jedenác tu ženckou, ve dvanáct tu ženckou odvedeš*
330 *domú a deš si sednout do hospodi. To je na tom s celim dňi to nejlepší. Tám sed'íš a*
331 *spíváš si písnički, no a je to ne. (No tak to je v sobotu.) V ned'eli. (V neděli a v pondělí?)*
332 *F pond'elí je bapskej bál, tak to deš ňegdi f pjet hod'in držet místo, abi se tám, protože to*
333 *je jakobi nejlepší bál, pořádaj ho fodbalistí teda, takže vlastně ho pořádáme mi. Tagže*

334 *scháňime celej mňesíc tombolu, abi sme mňeli ňeco na bál a to je vlasňe na bál, na*
335 *ktorej chodí nejvíc lidí tadi, tak musíš jít držet místo, abis mňel kam sednout, abi si*
336 *nemusel sed'et na balkoňe.(A víš, proč se tomu říká babskej bál?) Protože tam mají bábi*
337 *fstup zdarma, ne to nevím, to ťe může říct babička, ale ted' nemůže mluvit. Nu, já nevím*
338 *a f úterí je vlasňe prúvot masek, na ten já moc jako nechodím, esli sme bili jako d'eti*
339 *ňegdi do třinácti do štrnácti let sme chodili, ičkom už moc nechodíme, deme se jenom*
340 *s prúvodem projít. A potom aš se ovjesí masopust na hřišti, tak je vlasňe zapíjeňi toho*
341 *povješeňi masopustu v hotelu ješ'ťe, to je do dvanácti a pak je pust. Dobří ne? (Hm.*
342 *Těšíš se na masopust?) Nu jo, těším, mám dovolenou. (Tak, jaké jsou tvoje koničky?)*
343 *Tak hraju fodbal, ted' teda ne, protože mám utržení koleno a tak sem, gdiš nemůžu hrát*
344 *fodbal, tak sem založil tadi fanklup. No potom taki chovám králíki, no, mám plno zvířat,*
345 *ribički a želvi a psa. Dobří co? (Jakýho psa?) Máme jezefčika. (Hm. Jak se menuje?)*
346 *Miki. (Kolik mu je let?) No, pjet?Jenom pjet? Tak mu je pjet let. (No a, když hraješ ten*
347 *fotbal, tak jak často máte třeba tréninky?) Nu jíčko normálně dvakrát tejdňe a vlasňe o*
348 *vikendu je zápas. Jičkom sme mňeli soustřed'ěňi, sme se bili soustřed'it na Ribňíkach, no*
349 *to je pjet dňi vlasňe f kuse. To je takovej prvňi masopust. Hele, akorát ťe to votbimbá.*
350 *(No, pokračování. No a ty si velkým fanouškem Sparty.) No, to sem. (Takže si založil*
351 *ten fanklub.) Jo, máme padesát členú jíčkom, ted' sem tám posílal posledňích osum, abi*
352 *sme dostali zase pernamentku zadarmo a jezdíme vlasňe, já nevím, štrnác každích*
353 *štrnác dňi. Ted' sme to mňeli napsaní f tom ve spravodaji. Bilo deset výjezdú a*
354 *průmňerňe nás jezdí devatenác lidí, nejvíc nás jelo štiricetpjet asi. Celej autobus. Nu a*
355 *Sparta nám ňeco dává, vječinou nám plaťi púlku autobusu, takže vlasňe jezdíme tak ňák*
356 *zadarmo. (A kde ste byli naposledy?) Naposledi sme bili f tom Miláňe nu, to bil vílet za*
357 *fšechni prachi. (Jakto?) Protože cesta autobusem, to bilo ňeco úžasňiho, jeli sme tam, já*
358 *nevím, jedenác hodin tám a jedenác hodin spátki. Cestou tám nám prasklo kolo na*
359 *dálňici, to bil taki zážitek a pak sme se museli po dálňici vracet pro blatňik, ktorej nám*
360 *ulít. Ale jako Milán bil heski mňesto. (No a ty teda chodíš ješ'ťe do školy?) No. (Co*
361 *studuješ?) Strojárnu. (Kde?) F Plzňi. A ješ'ťe pracuju při tom normálně, takže to d'elám*
362 *dálkovje. (Hm a kde pracuješ?)Ve Starím Klíčovje, Mrákof. (A co tam děláš?) Děláme*
363 *paleti pro automobilovej prúmysl, takoví velki železni vjeci, do kterích se dávaj, třebas*
364 *nevím kapoti do aut, se jich tam dá deset třebas. (No a co třeba nějaký vzpomínky ze*
365 *školy? Nějakej průser třeba nebo zážitky?) Prúser sem žádnej nemňel, dit sem hodnej.*
366 *Nu a zážitki? To nevím. Tak třeba sme mňeli maturák a vibírali sme na ňej jako ti blbci*
367 *peňize a na celej maturák sme se snažili šetřit, abi nám zbil co nejvíc peňez na mazec*

368 *ne, abi sme mohli ject na chatu. Nu a pokladňi nám padesát tisíc stopila. Dobří* (To si
369 pamatuju ale.)

PŘÍLOHA 2

Dialektologický dotazník pro jihozápadočeskou podskupinu (s přesahem do oblasti česko-moravské)

Pokyny pro explorátora:

- **neposílejte** poštou / emailem!
- po dohodě možné nahrát
- dbejte na etický přístup (viz Bogoczová)
- otázky zadávejte přímo respondentovi
- vyplňuje explorátor
- zakroužkujte zaznamenanou variantu/y
- zná-li respondent výraz pouze pasivně (např. od babičky), uveďte
podrobnosti
- slova zaznamenávejte v dialektálním přepisu (viz Lamprecht – ČNT)
- pro názornost lze využít obrázek

Dotazník vypracoval Štěpán Balík, ÚBO FF JU v ČB¹⁷⁰

Vyplnil(a):

Datum:

Respondent(ka)

- pohlaví:
- rok narození:
- dosažené vzdělání:
- oblast, z níž respondent pochází
 - obec:
 - nejbližší město (např. okresní):
 - kde nyní žije:
 - místo, kde studoval(a) / pracoval(a):
- oblast, z níž pocházejí rodiče
 - matka
 - obec:
 - nejbližší město (např. okresní):
 - stěhování / dlouhodobé pobyty:
 - otec
 - obec:
 - nejbližší město (např. okresní):
 - stěhování / dlouhodobé pobyty:
- oblast, z níž pocházejí prarodiče z matčiny strany
 - babička
 - obec:
 - nejbližší město (např. okresní):
 - stěhování / dlouhodobé pobyty:
 - dědeček
 - obec:
 - nejbližší město (např. okresní):
 - stěhování / dlouhodobé pobyty:
- oblast, z níž pocházejí prarodiče z otcovy strany
 - babička
 - obec:
 - nejbližší město (např. okresní):
 - stěhování / dlouhodobé pobyty:
 - dědeček
 - obec:
 - nejbližší město (např. okresní):
 - stěhování / dlouhodobé pobyty:
- případně další informace o oblastech, z nichž respondentovi předci pocházejí:

¹⁷⁰ Děkuji za přehlédnutí a doplňky doc. Janečkové, dr. Kloferové, Mgr. Havrdovi a Bc. Matějkové.

Slovní zásoba (slovotvorba)

1. JAK POJMENUJETE STARÉ JÍZDNÍ KOLO, KTERÉ NENÍ PŘÍLIŠ KVALITNÍ A SLOUŽÍ POUZE K POPOJÍŽDĚNÍ V DANÉ OBLASTI?

hapina / ukrajina / plečka / JINAK:

2. DO ČEHO LZE POSTAVIT BICYKL / JÍZDNÍ KOLO PŘED OBCHODEM / HOSPODOU / ÚŘADEM?

do kolostavu / stojanu na kola / stojánek / JINAK:

3. NA CO TLAČÍTE NOHAMA, KDYŽ JEDETE NA KOLE?

na šlapki / šlapački / šlapadla / pedáli / JINAK:

4. JAK ŘÍKÁTE PODÉLNÉ PROHLUBNI NA OKRAJI CESTY / SILNICE?

taluta / pankejt / pangejt / příkop / příkopa / strouha / struha / škarpa / stoka / vodotok / šreka (ČJA 2, s. 330, 332–333) / JINAK:

5. JAK ŘÍKÁTE TOČITÉMU ÚSEKU CESTY / SILNICE?

točna / zatačka / zátačka / zátočka / zátočina / zátoč / zákruta / rejd / rijd/ oblouk / oklik / oklika / ohib / záhib (ČJA 2, s. 332–335) / JINAK:

6. JAK SE ŘÍKÁ MĚLKÉ PROHLUBNI S VODOU NA CHODNÍKU ČI SILNICI?

lokáč / louže / louš / kaluš / kaluže / lužina / lužánka / kalaba (ČJA 2, s. 316–318) / JINAK:

7. JAK SE JMENUJE PROSTOR, KTERÝ SE NACHÁZÍ POD DOMEM ČI NAPROTI VE STRÁNI, KTERÝ SLOUŽÍ K UKLÁDÁNÍ POTRAVIN DO CHLADU?

loch / sklep / pinvička (ČJA 1, s. 364, 367) / JINAK:

8. JAK NAZVETE KUS LEDU, KTERÝ VISÍ NAPŘ. ZE STŘECHY?

rampouch / rapouch / capouch / cecík / cucek / střechíl / střachejl / křechíl (ČJA1, s. 364, 367; srov. JÍLEK, s. 30) / JINAK:

9. JAK ŘÍKÁTE VYSTAVĚNÉ PŘEKÁŽCE Z PLETIVA ČI LATÍ, KTERÁ OD SEBE ODDĚLUJE JEDNOTLIVÉ POZEMKY?

plot / hradba / hrazení (srov. ČJA 3, s. 89, 547) / JINAK:

10. JAK NAZVETE UŘEZANÉ VĚTVE JEHLIČNATÝCH STROMŮ, JEŽ LZE POUŽÍT NAPŘÍKLAD K PŘIKRYTÍ OKRASNÝCH ROSTLIN NA ZIMU?

chvojí / chvoj / chvúj / chúj / chúje / chvúje / pejručí / peručí / klest / klestí (ČJA 2, s. 192–194) / JINAK:

11. JAKÝM KUCHYŇSKÝM NÁČINÍM PŘEMISŤUJETE POLÉVKU NA TALÍŘ?

nabjeračkou / zbjeračkou / žberačkou / sbjeračkou / sberačkou / sbiračkou / odlífkou / vodlífkou (ČJA 1, s. 286, 288n.) / JINAK:

12. JAK NAZVETE NAMRZLOU ČI ZLEDOVATĚLOU VODU NA CESTĚ, KTERÁ JE PAK KLUZKÁ?

náledí / omrzalka / vomrzalka / námraza / klouzačka / sklouzačka / ledovařina / ledovice / ledovka / ledovařina (ČJA 2, s. 368–372) / JINAK:

13. JAK NAZVETE ZMRZLOU VODNÍ PÁRU NAPŘÍKLAD NA ROSTLINÁCH ČI STROMECH?

jinovatka / jinovka / jiňí / híňí / ojím / rajml / holomraznice / holomráz / mráz / ouvinka / padlina / stříž (ČJA 2, s. 366–368) / JINAK:

14. JAK NAZVETE SILNÝ, PRUDKÝ ČI VYDATNÝ DÉŠŤ?

liják / líják / lijavec / slejvák / průtrž mračen (ČJA 2, s. 354, 356n.) / JINAK:

15. JAK NAZVETE LOKÁLNÍ KRÁTKÝ DÉŠŤ?

prška / přeprška / babka / dešťík / přeháňka / JINAK:

16. JAK OZNAČUJETE BUDOVU V SOUSEDSTVÍ HLAVNÍHO DOMU, KTERÁ DŘÍVE SLOUŽILA K UBYTOVÁNÍ PRARODIČŮ, KTERÍ UŽ SAMOSTATNĚ NEHOSPODAŘILI?

vímínek / víminka / vímiňka / vímiňek / vímjenek / vímňenek / vejmjenek / vejmňenek / vejminek / vejminka / vímluva (ČJA 3, s. 52–54) / JINAK:

17. JAK SE ŘÍKÁ KRUHOVITÉ STAVBĚ VYHLOUBENÉ DO ZEMĚ, Z NÍŽ SE ČERPÁ VODA?

studna / studňe / studeň / studňice / stunce (ČJA 1, s. 394, 396n.) / JINAK:

18. CO SI VEZMETE, CHCETE-LI VOZIT ZEMINU, STAVEBNÍ MATERIÁL APOD.? (JEDNÁ SE O „POMOCNÍKA“ S JEDNÍM KOLEM A SE DVĚMA DRŽADLY PRO RUCE.)

kolec / kolečko / kolmaha / samokol / samokolí / radvánec / radvanec / lubárna / luberna / kotouč / šajbtruhla / šajtruhla / šabtruhlička (ČJA 3, s. 376–378, 380; srov. JÍLEK, s. 101) / JINAK:

19. S ČÍM SE ZALÉVAJÍ ZÁHONY, KDYŽ NENÍ K DISPOZICI HADICE?

kropáčem / konví / konvou / konvicí / kropidlem / kropicí / kropenkou / cefnou (ČJA 2, s. 77–79) / JINAK:

20. JAK ŘÍKÁTE NÁDOBĚ, DO NÍŽ JSOU ZASAZENY DOMÁCÍ, NĚKDY I VENKOVNÍ KVĚTINY?

kyjetník / kyjetináč / vrhlík / kořenáč / třep / střep / hrnek / hrneček / bezkřejtka / baňka / bábovka (ČJA1, s. 296–299) / JINAK:

21. JAK NAZVETE MLADOU ROSTLINU, KTEROU PŘENÁŠÍTE DO ZEMĚ NA JINÉ MÍSTO?

sadička / sazeňice / sazeňička / sazenka / sazečka / sád' / sád'e (ČJA 2, s. 75–77) / JINAK:

22. JAK NAZÝVÁTE NÁSTROJ K ODHRABÁVÁNÍ SNĚHU?

šorna / hrablo / JINAK:

23. JAK ŘÍKÁTE PSACÍ POTŘEBĚ, TZV. PATENTNÍ TUŽCE, KTERÁ MÁ VYSUNOVACÍ TUHU?

pentilka / verzatilka / JINAK:

24. JAK ŘÍKÁTE KULATÉMU SPORTOVNÍMU NÁČINÍ, S NÍMŽ SE KOPE ČI SE HÁZÍ APOD.?

pucka / pumlič / mlíč / míč / mičuda / balón / balon / bolko (ČJA1, s. 114, 116–117) / JINAK:

25. JAK NAZÝVÁTE KULATOU VODOROVNOU ČÁST ŽEBŘÍKU?

špršel / šprsel / šprse / šprušel / sprušel / sprušle / šprušla / šprísel / špricle / přičel / přička (ČJA 3, s. 295–298) / JINAK:

26. CO POUŽIJETE KE STRÍHÁNÍ PAPÍRU?

nožíki / nůžki (ČJA 1, s. 195n.) / JINAK:

27. CO SLOUŽÍ K PŘIKRYTÍ HRNCE?

koprátka / kopravadlo / pokrívadlo / poklopka / poklička / poklice / puklice / puklička / křídla / (srov. ČJA 1, s. 282, 284–285) / JINAK:

28. JAKÝ POUŽÍVÁTE VÝRAZ PRO HLUBOKOU MÍSU?

vajdlink / vajgling / vajling / hluboká mísa / mísa / JINAK:

29. JAK POJMENUJETE MALOU MÍSU?

misalka / miska / mistička / JINAK:

30. JAK ŘÍKÁTE PŘIHRÁDCE VE STOLE ČI SKŘÍŇI?

šuple / šuble / šufle / šuplík / šuflík / zásuvka JINAK:

31. KDYŽ SI SKLÁDÁTE ŠATY DO SKŘÍŇKY, DÁVÁTE JE NA SEBE DO TAK ZVANÉ:

kopice / kopički / hromádki / komínku / JINAK:

32. POJMENUJTE SVISLOU ČÁST DŘEVĚNÉHO PLOTU.

pláňka / plaňka / plánka / plotovka / špetl / tinka / tička / lišatka / hůlka / lať / laťka / látka / látka / latka / pléška / špringle / štachetl / štachetle (ČJA 3, s. 90–95) / JINAK:

33. JAK OZNAČUJETE MALÁ DŘÍVKA VHODNÁ NA PODPAL, KTERÁ NĚKDO PŘEDTÍM SEKYROU ROZŠTÍPAL?

tříski / špánki / švánki / štípánki / loučki / smolníčky / špičky / dračky / šřepki (srov. ČJA 1, s. 392, 394n.) / JINAK:

34. ČÍM PŘIPEVNŮJETE PRÁDLO NA ŠŇŮRU?

klubalkama / količkama / kolíkama / spínátkama / JINAK:

35. JAK NAZÝVÁTE PŘEDMĚT, V NĚMŽ SE DOMA OBVYKLE PŘECHOVÁVÁ CHLEBA?

slamjenka / slamňenka / slaminka / košatka / košík / košinka / ošatka / vošatka / ošitka / vošitka / víčko / okřín / vokřín / chlebňík (srov. ČJA 1, s. 256n.) / JINAK:

36. JAK ŘÍKÁTE ZBYTKU ZE SNĚDENÉHO JABLKA ČI HRUŠKY?

okusek / ohrizek / ohrízek / okružek / obžerek / obřezek (ČJA 2, s. 68–70) / JINAK:

37. JAK NAZÝVÁTE POVLAK NA POVRCHU SVAŘENÉHO MLÉKA?

škraloup / škraban / škrábek / otápek / votápek / kúže / kožich / čáp (ČJA 1, s. 220–222) / JINAK:

38. JAK ŘÍKÁTE ČÁSTI ČESNEKU PŘIPOMÍNAJÍCÍ TVAR MĚSÍCE?

pazourek / parouzek / špárek / zoubek / drápek / strouzek / stroužek / strouček (ČJA 2, s. 90–92) / JINAK:

39. JAK ŘÍKÁTE OKRAJOVÉMU ZBYTKU CHLEBA?

patka / paříčka / opatek / sklípek / dojedek / nedojedek / skrojek / dokrojek (ČJA 1, s. 268–270) / JINAK:

40. JAKÁ UZENINA SE OPÉKÁ NA PRUTU NAD OHNĚM?

knak / špekáček / buřt / vuřt / JINAK:

41. JAK ŘÍKÁTE SLANÉ TYČINCE, KTEROU ČLOVĚK OBVYKLE KONZUMUJE K PITÍ?

soletka / slaná tička / slaná tičinka / tičinka / JINAK:

42. JAK SE NAZÝVÁ SPECIFICKÝ TYP JÍDLA DO RUKY – DO ROHLÍKU ZASUNUTÁ PODLOUHLÁ UZENINA NAMOČENÁ DO HOŘČICE ČI KEČUPU?

pikador / párek v rohlíku / JINAK:

43. JAK U VÁS ŘÍKÁTE BRAMBOROVÉ PLACCE SMAŽENÉ NA OLEJI? (PODDOTAZ: ZAZNAMENEJTE SPECIFICKÉ INGREDIENCE)

cmunda / bramborák / vošouch / tóč / strouhanec / třepáki / JINAK:

INGREDIENCE:

44. PEČETE NĚJAKOU SVÁTEČNÍ CUKRÁŘSKOU SPECIALITU, NAPŘ. NA POUŤ? (DOPLŇUJÍCÍ PODOTÁZKA: O KTERÝ SVÁTEK SE JEDNÁ?)

hňetinka / hňetínka / mnětínka / mjetínka / křehuřina / tóč / bác (srov. JÍLEK, s. 180, 216) / JINAK:

SVÁTEK:

45. JAK ŘÍKÁTE SLADKÉMU VÁNOČNÍMU PEČIVU PLETENÉMU Z PRAMENŮ KYNUTÉHO TĚSTA?

vánočka / calta / houska / štricle / pletenec / šředrovnice (ČJA 2, s. 472–474) / JINAK:

46. JAK NAZÝVÁTE VELKOU MYŠ?

ňemkiňe / německá miš / rocna / roc / rocák / potkan / krisa (ČJA 2, s. 98–100) / JINAK:

47. SAMEC KOZY JE?

puk / pukl / kozel (ČJA 3, s. 461n.) / JINAK:

48. JAK POJMENUJETE MENŠÍHO PSA?

psík / pejsek / pejsal / bajzek / bajsek (srov. JÍLEK, s. 98) JINAK:

49. JAK ŘÍKÁTE SAMICI PSA?

čuba / čubka / kudla / fena / fenka (ČJA 3, s. 480–482) / JINAK:

PODDOTAZ: LZE TAK NEGATIVNĚ OZNAČIT ŽENU?
S JAKÝM VÝZNAMEM? *ano / ne* VÝZNAM:

50. JAK SE ŘÍKÁ KULATÝM TMAVOMODRÝM LESNÍM PLODŮM? (TVAREM PODOBNÝM BRUSINKÁM)

borofki / borůfki / borovnice / barovnice / černé jahodi / jahodi / hejprle (ČJA 2, s. 232n.) / JINAK:

51. JAK SE ŘÍKÁ POKRMU S TĚMITO PLODY, ROZMAČKANÝMI A ROZMÍCHANÝMI SE SMETANOU?

kahuda / kalafajda / kafalajda / rozd'elani borůfki / merenda / JINAK:

52. JAK ŘÍKÁTE PLODU JEHLIČNATÝCH STROMŮ?

šúta / krákorka / krutka / koza / borka / šiška (ČJA 2, s. 189–191) / JINAK:

53. JAK ŘÍKÁTE CHYTRÉMU, POHOTOVÉMU NEBO MAZANÉMU MUŽI ČI CHLAPCI? DOPLŇTE: To je ale

číman / čiman / vikuk / járník / chitrák / lišák (srov. JÍLEK, s. 56) / JINAK:

54. JAK U VÁS OBHROUBLE POJMENOVÁVÁTE NEVYCHOVANÉ DĚVČE? (TOTO POJMENOVÁNÍ MŮŽE OZNAČOVAT TAKÉ ŽENSKÉ PŘIROZENÍ, A DOKONCE I PŮLENOU HOUSKU.)

pulina / púlina / buchta / zlobička / zlobidlo / smrad / JINAK:

55. JAK SE U VÁS ŘÍKÁ NEUPRAVENÉ, NEPOŘÁDNÉ ŽENĚ?

cuchta / cumploch / šlampna/ šlompna / šmurína / vidrbína / hejdumpejdum / JINAK:

56. JAK POJMENUJETE NEDOSPĚLOU ŽENU (CCA DO 13 LET)?

húdě / húd'átko / holka / d'evče / d'ivče (ZDE ZAKROUŽKUJTE ROD – F, NEBO N) / *kurva / žába / žaba / žabec* (ČJA 1, s. 68–70) /

JINAK:

57. SOUROZENCŮM Z JEDNOHO PORODU SE ŘÍKÁ?

dvíčky / dvojčata / dvíčata / spolčata (ČJA 2, s. 98n.) / JINAK:

58. JAK ŘÍKÁTE KÝČOVITÉ DÁMSKÉ POKRÝVCE HLAVY?
DOPLŇTE: Někdo má na hlavě ...

čábrsdekl / palouk / hučku / hučaperu / JINAK:

59. JAK POJMENUJETE MALÁ ÚSTA?

pusalka / pusinka / puska / hubička / JINAK:

60. JAK ŘÍKÁTE VLASŮM SPLETENÝM DO DELŠÍHO
SILNĚJŠÍHO PROUDU?

vrkoč / cop / copan / copán / cupan / copánek / culík / culán (ČJA 1, s. 124–126) / JINAK:

61. JAK ŘÍKÁTE VYSOKÝM BOTÁM DO VLHKÉHO
PROSTŘEDÍ, KTERÉ SLOUŽÍ K PRÁCI NA ZAHRADĚ ČI NA
POLI?

faldovki / kumáki / gumáki / gumofki / holinki / holínki / JINAK:

62. JAK OZNAČÍTE VRCHNÍ ČÁST DÁMSKÉHO SPODNÍHO
PRÁDLA?

šajska / podprda / podprsenka / práskačka / JINAK:

63. JAK SE NAZÝVÁ PŘEDMĚT, S NÍMŽ MIMINKA TŘESOU
PRO ZABAVENÍ SE?

*křesťátko / křesťitko / kříšťátko / kříšťitko / křestačka / křistačka /
chrastitko / křastačka / řehťačka / cinkátko / drkačka / cinkátko* (ČJA 1, s. 106–109) / JINAK:

64. JAK SE NAZÝVÁ PŘEDMĚT, KTERÝ MAJÍ MIMINKA PRO
UKLIDNĚNÍ V PUSE?

*šid'itko / cucák / cumel / dudlík / dudel / dudlák / dudlan / dumel /
dumlák* (ČJA 1, s. 104–106) / JINAK:

65. JAK ŘÍKÁTE ZAPÍNÁNÍ V KLÍNU KALHOT? DOPLŇTE:
Někdo má rozepnutý ...

příklopec / poklopec / rozparek / punt / šlic / JINAK:

66. JAK POJMENUJETE MALOU SKLENICI?

sklínalka / sklínka / skleňička / sklenka / JINAK:

67. JAK POJMENUJETE NÁVŠTĚVU U NĚKOHU DOMA ZA ÚČELEM NEZÁVAZNÉ KONVERZACE?

beseda / hijta / hejta / hůta / hůta / hrátki / táčki / táč / (jít na) kafe / pokec / drbárna / návštěva (srov. ČJA 2, s. 117–119) / JINAK:

68. JAK OZNAČÍTE NEJMENŠÍ PRST NA RUCI?

malíček / malík / mališek / lechníček / lichníček (ČJA 1, s. 150, 153) / JINAK:

69. JAK OZNAČÍTE HŘBET CHODIDLA?

nárt / nárut / nárit / nárit' / náhrt / přehibí / přihibí (ČJA 1, s. 150, 152, 153) / JINAK:

70. DOPLŇTE. POKUD HAZÍTE OBLÁZKEM PO VODNÍ HLADINĚ TAK, ABY PO NÍ KLOUZAL A OPAKOVANĚ SKÁKAL, DĚLÁTE ČI HÁZÍTE TZV. ...

žabki / babki / potápki / puklički / podlíški / podlíski / miski / šipki / kačeni / bublini / žbluňki (ČJA 1, s. 110–113) / JINAK:

71. JAK NAZÝVÁTE PLODY LOPUCHU?

choce / vši / žebráki / žebrácké vši / bodláki / knoflíki / čumbrki / ježki / babki / špendlíki / svízel (srov. ČJA 2, s. 281, 282, 284, 285) / JINAK:

72. JAK POJMENUJETE USCHLÝ ZBYTEK KVĚTU NA SPODKU JABLKA?

bubák / pípa / šušeň / šišně / šišňák / pupík / očko / topka / komiňiček / komínek / špička / šňupák / šešulka / kalíšek (ČJA 2, s. 64–66) / JINAK:

73. JAK NAZÝVÁTE MENŠÍ PŘEDMĚT, JÍMŽ PROSÍVÁTE MOUKU?

sítka / řešátko / hřešátko / řířička / řířička (ČJA 1, s. 254n. / JINAK:

74. JAK SE ZEPTÁTE NA SMĚR NEZNÁMÉ CESTY? DOPLŇTE: ... vede ona cesta?

kampa / kampak / kam / kde / kudi / kudima / kudipa / kudipak (srov. ČJA 5, s. 508–510) / JINAK:

75. A JAK NA TAKOVOU OTÁZKU ODPOVÍTE: ... (ukazovací zájmeno) cesta vede do (Zvolte místo podle potřeby, místního kontextu.)

tuta / tato / tadle / tadleta / tahleta / tajta / JINAK:

76. JAK SE ŘEKNE, ŽE NĚKDO NEBO NĚCO (NAPŘ. KŮŽE) JE ZRANITELNÝ/É, NÁCHYLNÉ K ÚHONĚ, PSYCHICKÉMU OTŘESU. DOPLŇTE: Neber si to tak, ty jsi moc ... (přídavné jméno).

hajsavej / citlivej / fajновеj / cimprlich / háklivej / náchilnej / JINAK:

77. JAK ŘEKNETE O NĚKOM, ŽE MÁ NEDOSTATEČNÝ ROZUM?

je hloupej / je hloupatej / hloupacatej / je pošusanej / je šoustlej / je šús / je bacenej / báclej / je pích pích / blbej / pitomej / JINAK:

78. JAK VYJÁDRÍTE, ŽE NĚKDO NĚKOHU HLADÍ PO ZÁDECH, ABY HO UŽ NESVRBĚLO? DOPLŇTE: Svrbělo ho často na zádech, a tak se nechal ... (infinitiv).

šodat / šúdat / drbat / škrabat / šolíchat (ve význ. hladit) / JINAK:

79. JAK VYJÁDRÍTE, ŽE NĚKDO SEKYROU DĚLÁ Z POLEN MENŠÍ KUSY? DOPLŇTE: Pavel vzal sekyru a bude teď ... (infinitiv) polena.

šřípat / sekát / kálat / kolit (ČJA 1, s. 390, 392n.) / JINAK:

80. JAK VYJÁDRÍTE, ŽE NĚKDO UVEDL V ČINNOST ŽÁROVKU? DOPLŇTE: Prosím tě, mohl bys na chodbě ... (infinitiv) [žárovku / lampu / lustr].

rozsvítit / rozsvítet / nasvítit / roužnout / rožnout / zapálit / zapnout (srov. ČJA 1, s. 343–345) / JINAK:

81. JAK POJMENUJETE DĚJ, PŘI NĚMŽ SE Z KOUSKU PAPIRU NEBO TĚSTA UDĚLÁ KULIČKA ČI JINÝ ZMENŠENÝ TVAR? DOPLŇTE: Můžu ten kousek papíru ... (infinitiv) dohromady?

schmoustat / zmačkat / zašmodrchat / skoulit / zmuchlat / JINAK:

82. JAK SE ŘEKNE, ŽE SE NĚKOMU ZLEPŠÍ VÁŽNĚ PODLOMENÉ ZDRAVÍ. TAKÉ SE TAK MŮŽE POPSAT ZLEPŠENÍ STAVU HYNOUCÍ ROSTLINY. DOPLŇTE: Nemohl se z té nemoci dlouho ... (infinitiv).

*zberchat / sebrat / postavit na nohy / *uzdravit / zvetit / viléčit / vikousat / vihrabat / dostat / zotavit* / JINAK:

83. JAK POJMENUJETE DĚJ OZNAČUJÍCÍ, ŽE JE NĚKDO DLOUHODOBĚ NEMOCNÝ? DOPLŇTE: *Nemůže se pořád uzdravit, ten bude ...* (infinitiv) *ještě dlouho.*

postonávat / stonat / klempírovat / krepírovat / kříplovat / ležet (srov. JÍLEK, s. 220) / JINAK:

84. JAK VYJÁDRÍTE, ŽE NĚKDO ZTRATIL NA VÁZE, TZN. VÁŽIL VÍCE A NYNÍ MÉNĚ? DOPLŇTE: Za poslední rok ... (l-ové příčestí) 5 kilo.

zhubl(a) / zhubnul(a) / zhubl(a) se / zhubnul(a) se / zhoubl(a) / zhoubnul(a) / zhubeběl(a) / schoudl(a) / schoudnul(a) / schudl(a) / schudnul(a) / spadnul(a) / spadl(a) / padl(a) / padnul(a) se / pád'il(a) se / strat'l / ubral (srov. ČJA 1, s. 176, 178n.) / JINAK:

85. CO SE DĚJE, KDYŽ PADÁ DROBNÝ DÉŠŤ?

poprchává / krápe / škrejpá / škrejpe (srov. JÍLEK, s. 30) / JINAK:

86. CO SE DĚJE, KDYŽ PADÁ DROBNÝ DÉŠŤ VZNIKAJÍCÍ Z MLHY?

mží / mhlí / hmlí / mrholí / mrhoulí / romejší / rumejší / močí / rosí /
(ČJA 2, s. 351–353) / JINAK:

87. DOPLŇTE. POKUD CHCETE STROM VYŠLECHTIT A CHCETE NA NĚJ PŘIDAT VÝNOSNĚJŠÍ PROUTKY Z JINÉ ROSTLINY, TAK HO MUSÍTE ...

š'epovat / š'ípít / roubovat / vrubovat / vroubovat / vroubit (ČJA 2, s. 62–64) / JINAK:

88. JAK ŘEKNETE U VÁS: *udeřit se?* (KDYŽ PRUDCE A BOLESTIVĚ NARAZÍTE DO NĚJAKÉHO PŘEDMĚTU, JAK TOMU ŘEKNETE?)

štochnout se / š'ochnout se / š'ouchnout se / š'uchat se / štuchat se /
ž'douchnout se / bacit se / hodit se / uhodit se / bouchnout se /
třísknout se / drcnout se (srov. ČJA 1, s. 168–171) / JINAK:

Frazeologismy

89. VYBAVÍTE SI SOUSLOVÍ, KTERÝM OBHROUBLE OZNAČUJETE NĚČÍ ROZMĚRNÉ POZADÍ. DOPLŇTE: Někdo má ...

zadek jako Štíri Dvori / prdel jako Štíri Dvori / zadek jako (štýrskéj) valach / prdel jako kombajn / má pořádně za našima¹⁷¹ / JINAK:

90. JAK VYJÁDRÍTE FAKT, ŽE JE NĚCO BEZPROBLÉMOVÉ, DOBRÉ ČI NĚKDO BEZPROBLÉMOVÝ, DOBRÝ?

bejt f cajku / bejt f pořádku / bejt f pohodě / bejt f poho / bejt ók /
 bejt oukej / bejt v laři / bejt v richtiku / bejt f klidu / bejt fajn /
JINAK:

¹⁷¹ *mít před našima* („velké poprsí“) *i za našima* („velký zadek“)

91. JAK POJMENUJETE MLADOU BÍLOU ČÁST BRAMBOR, KTERÁ ZE STARÝCH USKLADNĚNÝCH BRAMBOR NA JAŘE VYRŮSTÁ?

klíček / klíč / klíh / háček / šňupák / frňous / camfrnoch / cafour / cancour / tríb / šlahoun / prejch / prejt / poušťák / mláz (srov. ČJA 3, s. 271n., 274) / JINAK:

92. PODDOTAZ: JAK POJMENUJETE PŘEROSTLÝ DLOUHÝ VÝRŮSTEK?

velký šňupák / šlahoun / JINAK:

93. KDYŽ SE LIDÉ DLOUBOU V NOSE, Z ČEHO SI DĚLAJÍ KULIČKY?

holub / vozher / ozher / vozer / ozer / šušěň / šušně / šíšeň / šíšeň / hlen z nosu / sopel (srov. PSJČ) / JINAK:

94. ZA CO VISÍ JABLKO ZE STROMU? (DOLE JE BUBÁK, NAHOŘE JE?)

stopka / s'opka / stupka (PSJČ) / JINAK:

95. S JAKÝM NÁŘADÍM PODOBNÝM MOTYCE, ALE SE DVĚMA HROTY SE KOPOU VÝKOPY ČI VELIKÉ JÁMY?

krumpáč / krompáč (PSJČ) / JINAK:

96. JAK POJMENUJETE TEKUTÉ VÝKALY DOMÁCÍCH ZVÍŘAT, KTERÉ SE Z CHLÉVA VYKYDÁVAJÍ?

močůfka / močka / hnúj / hnojůfka / hnojnice / hnujnice / louž / louže (ČJA 3, s. 423n., 426) / JINAK:

97. JAK ZDROBNĚLE NAZVETE POČÁTEK VODNÍHO TOKU, TEDY POTOKU, ŘEKY?

pramének / pramínek / timenec / timánek (ČJA 2, s. 305n., 308) / JINAK:

98. JAK VOZKA ZAVOLÁ NA KONĚ, KDYŽ CHCE JET DOLEVA?

čehi / čihí / bista / bistaha / híse / hijuma / tíhi / t'ehi / hí / híjej / hijej / hijou / híjou / ouč / číjou (ČJA 3, s. 450–452) / JINAK:

99. JAK VOZKA ZAVOLÁ NA KONĚ, KDYŽ CHCE JET DOPRAVA?

hot / hotej / hotou / hat / hata / hatou / ha'tou / ha't (ČJA 3, s. 452–454) / JINAK:

100. JAK VOZKA ZAVOLÁ NA KONĚ, KDYŽ CHCE ZASTAVIT?

pr / prrr / ou / ouha / ej (srov. ČJA 3, s. 448n.) / JINAK:

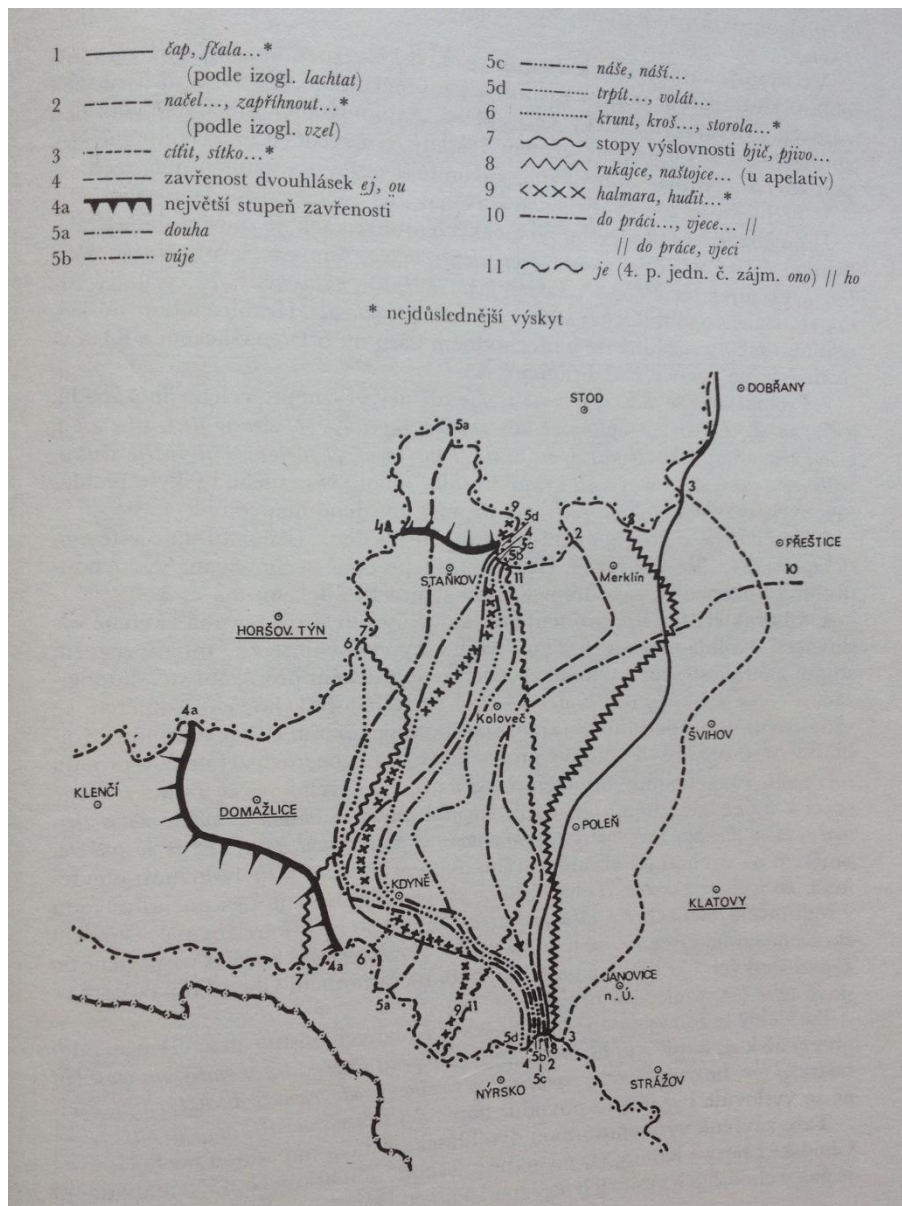
101. JAK VOZKA ZAVOLÁ NA KONĚ, KDYŽ SE CHCE ROZJET?

bije / bijo / bi / hije / hi / vije / vje / vi / d'ije / d'ijo / jed' (ČJA 3, s. 446–448) / JINAK:

102. JAK VOZKA ZAVOLÁ NA KONĚ, KDYŽ CHCE JET ZPÁTKY?

curik / curuk / cruk / hoj / huj / couf / cauf / cuf / cáf / nazad / couvni / couvej (ČJA 3, s. 454–456) / JINAK:

OBRÁZEK 1

OBRÁZEK 2

OBRÁZEK 3

OBRÁZEK 4

OBRÁZEK 5

OBRÁZEK 6

OBRÁZEK 7

